

VAND- OG STENHØEJSPLANTER EN VEJLEDNING FOR HAVEVENNER

G.N. BRANDT *

Produced by Miranda, Steen Christensen and the PG Online Distributed

Proofreaders.

VAND- OG STENHØEJSPLANTER EN VEJLEDNING FOR HAVEVEN-
NER

MED BIDRAG AF

Overgartner _Jens K. Jrgensen_

Botanisk gartner _Axel Lange_

Havebrugskandidat _Andreas Madsen_

UNDER REDAKTION AF

G. N. Brandt

[Denne tekst er baseret på udgaven udgivet i Kbenhavn, 1917]

INDHOLDSFORTEGNELSE

VAND- OG STENHØEJSPLANTERNES ANVENDELSE

VAND- OG MOSEPLANTERNES KULTUR af _Jens K. Jrgensen_

STENHØEJSPLANTERNES KULTUR af _Axel Lange_

DEN DANSKE FLORAS VAND- OG STENHØEJSPLANTER af _Andreas
Madsen_

UDVALG AF VAND- OG MOSEPLANTER af _Axel Lange_

UDVALG AF STENHØEJSPLANTER af _Axel Lange_

*PDF created by pdfbooks.co.za

[Illustration: Fig. 1. Plantning af Vand- og Mosplanter langs en Bæk i en engelsk Have.]

[Illustration: Fig. 2. Yndefuld Beplantning af en Sbred. (Kolding Planteskole).]

VAND- OG STENHØJSPLANTERNES ANVENDELSE

Det kan synes urimeligt at samle netop disse to Samfund af Haveplanter i eet Bind. Ingen botanisk, hverken systematisk eller biologisk Lighed knytter dem sammen, ingen gartnerisk Kulturmetode, ingen fælles Vækstbetingelser, tværtimod, de stiller diametralt modsatte Krav til Livet; det fysiske Milieu, der er Vækst og Trivsel for den ene Part, er Dd og Fordærv for den anden. Det, disse Planter har tilfælles, og som berettiger til at behandle dem i samme Bind er det, at de mellem Havefolk 2har de samme Venner. Man kan være sikker paa, at den, der dyrker og samler paa Vandplanter, ogsaa er interesseret i Stenhjspanter og omvendt. Disse to Slags Planter stiller nemlig lidt særlige Krav til deres Dyrkere og Beundrere, ikke alene hvad det rent gartnerisk-tekniske angaar, men navnlig med Hensyn til Evne til at forstaa de levende Planters særlige Sknhed. Det disse ofte ikke særlig anseelige Planter byder paa er nemlig ikke saa meget en Sknhed i Former og Farver, men snarere den Sknhed, der ligger i selve Væksten. Det er Sknheden i det vegetative Liv, der er fælles for disse to Grupper, hvad enten den viser sig i Vandplanternes overdaadige Frodighed eller i en lille graa Sedums energiske Kamp om Pladsen paa Stenens Solside. Det er langt fra alle Blomstervenner, der har Sans for denne Side af Sagen; for mange ivrige Beundrere af Blomsterpragt er Plantelivets egentlige Sknhed en lukket Bog, og de ser kun Ukrudt, hvor de rigtige Plantevenner ser Værdier, som de ikke nsker at bytte med et helt Udstillingsvindue af Pragtblomster. I enhver Plantes Vækst indeholdes en Fortælling. Hos nogle af de pragtfuldeste f. Eks. Azalea, Amaryllis, Georginer, Pelargonier og mange andre er denne Vækstens Fortælling ret triviell og kedelig, men hos Vand- og Stenhjspanterne er den derimod ualmindelig mangfoldig og morsom. Denne fælles Egenskab, denne fælles Karakter, der gr, at Vand- og Stenhjspanterne har de samme Venner, gr ogsaa, at de maa anvendes paa samme Maade, nemlig saadan, at de specielle Sknhedsværdier, som disse Planter rummer, kommer til deres Ret.

[Illustration: Fig. 3, Stenhjspanter i lige Bede belagte med Faxekalkstensskærver. Smaagræsset mellem Fliserne er kommen i lbet af 3 Aar. (Hellerup Strandpark).]

[Illustration: Fig. 4. Engelsk Hus med urimeligt overplantet Fliseterasse. Selvsaaede Planter, som mellem Fliserne paa Fig. 3 er tilstrækkelig "Fugeplantning" i saadanne Tilfælde.]

Der er, som alle ved, to stærkt afvigende, for ikke at sige helt modsatte Maader at anvende Planter paa, to Maader, som man med et Par gamle og daarligt dækkende Navne har kaldt den "architektoniske" og den "landskabelige". Det, der karakteriserer disse to Beplantningsmaader, er hverken noget egentligt architektonisk eller noget landskabeligt, derimod snarere det, at Plantningen i det ene Tilfælde skal have Karakteren af det _plantede_, i det andet af det _voksede_. Som typisk for Planter, der bedst behandles paa den frste Maade, kan nævnes Roser, ikke mindst stammede, Tulipaner, Stokroser og næsten alle Slags Udplantningsplanter, og som typiske for det modsatte Beplantningsprincip kan man tage alle-bogstaveligt talt alle-Vand- og Stenhjsplanter. Ingen af dem egner sig til at staa paa Rad, de maa absolut anvendes "landskabeligt". Dermed menes ikke, at de ikke kan anvendes i regelmæssige, architektoniske Havepartier; men selve Plantningen maa ikke være regelmæssig, den maa under alle Omstændigheder forblive "naturlig".

[Illustration: Fig. 5. Vadestene over et beplantet Vandhul.]

Rammen om Plantninger behver ingenlunde at være landskabelig; tværtimod er den Brydning, mellem Natur og Kunst, mellem organisk og uorganisk, mellem lst og fast, bldt og haardt, mellem vokset og bygget, som opstaaer ved Blanding af Architektur og naturlig Plantning er et af den moderne engelske Havekunsts om ikke mest kunstneriske saa dog mest populære Virkemidler, der ivrigt nu ofte anvendes udover enhver fornuftig Grænse. Se Figur 4.

[Illustration: Fig. 6. Flade Trædesten mellem Pudeplanter er praktisk og forlener Stenpartiet med en yderligere Charme.]

Naar man skal angive, hvorledes Vand- og Stenhjsplanterne skal anvendes for at komme til deres Ret, maa man altsaa henvise til den landskabelige Plantning, til den, der til en vis Grad efterligner den naturlige Voksemaade, som den eneste mulige, og man maa tilfje, at det at plante paa den Maade kan ikke læres af en Bog; Billeder kan hjælpe lidt, hvorfor der ogsaa er samlet saa mange, maaske overfladisk betragtet ensartede Billeder af naturlige Plantninger i denne Bog. Skriftlige Angivelser duer ikke. Vil man indfange noget af Naturens Ynde i sin Have, maa man selv ud og se, hvorledes Planterne trænges om Pladsen ude i det fri og saa plante derefter. Det er heller ikke saa svært, hvis der da ikke stilles for store Fordringer. Naar man kender sine Planter og deres Behov grundigt, saaledes at der vælges dem velegnede Pladser, saa trives de og finder sig til Rette mellem hverandre; det uligevægtige Præg forsvinder og aflses af den eftertragede, men direkte uefterlignelige Naturlighed. De Fejl,

der hefter ved den menneskelige Del af Arbejdet: Plantningen, dækkes og udsones ret snart af den ufejlbarlige Ynde, der flger med Naturens Del af Arbejdet: Væksten.

[Illustration: Fig. 7. En "Grft" i en Have ved Kbhn. Plantet i Maj, fotograferet i August s. A.]

Det er betydeligt sværere at forme Rammen, selve det Haveparti, hvor man vil dyrke Vand- og Stenhjplanter. Her faar man nemlig ikke saa hurtig og saa afgrende en Hjælp af Væksten; paa dette Punkt vil de menneskelige Fejltagelser ikke saa let kunne dækkes.

Der kan imidlertid lige saa lidt som ved Plantningen gives nogen almindelig Forskrift, ja, endnu mindre, eftersom Planterne og deres Egenskaber dog uforandret er de samme, medens næsten hver Plet Have har sine særlige Forhold, der maa tages i Betragtning. En Ting maa man bestemt fraraade, nemlig Forsget paa uden virkelig dygtig Hjælp at forme noget egentligt arkitektonisk Arrangement. Forf. har aldrig set nogen Amatr slippe godt derfra. Vil man lave sig et Bassin, der skal være til Pryd i Haven, saa maa man ogsaa bekoste kunstnerisk Bistand og smukt Materiale i fagmæssig Udfrelse; thi et Bassin har ikke det naturlige Kærs Bredder, hvis Plantevækst kan væve en dækkende Kærlighedens Kaabe over Formenens Synder.

[Illustration: Fig. 8. Snit af "Grften" Fig. 7. Bredden foroven er ca. 4 Meter.]

Derfor vil den Haveven, der selv vil være med at forme sin Have—og for saadanne er denne Bog skrevet—i Reglen staa sig ved til sin Samling af Vand- og Stenhjplanter at vælge et landskabeligt Arrangement ikke alene, hvad der som nævnt er selvfølgelig, af selve Bepantningen, men ogsaa af Rammen derom, af selve den paagældende Del af Haven. Dette er imidlertid vanskeligt at realisere tilfredsstillende. Opgaven, der stilles, er i Virkeligheden den samme næsten ulselige, der stilles Musæumsmanden, der skal bringe alle sine Skatte til deres Ret og dog sge at faa et tiltalende Hele ud deraf, og Resultatet er da ogsaa i Reglen det samme: Genstandenes respektive Planternes Mangfoldighed skaber den Uro og Smaatskaarenhed, der i lige Grad kendetegner Musæumsstuen og det lille Vand- eller Stenhjparti sammenlignet med Tingenes eller Planternes naturlige Opholdssteder. Selv de bedst arrangerede mindre Havepartier af denne Art savner—hvad enhver vil kunne overbevise sig om ved at gennemse denne Bogs Billeder—den simple Ro og Sknhed, som præger Naturen og ofte ogsaa strre Anlæg med faa Plantearter. Interessen for selve Havens Udformning og Interessen for Planter, især naar den lægger sig for Dagen som Samlermani, er og bliver modstridende. Dette Modsætningsforhold kan ikke hæves; men naar Amatren kender det og er klar derover, kan der dog gres en hel

Del for at skaffe lidt Ro i Planternes Ordning og i Havepartiets Udformning.

Positive Angivelser af, hvorledes Vand- eller Stenhjupartiet skal udformes og indfjes i Haveplanen kan ikke gives; her gælder det samme Raad som vedrørende Tilplantningen: Gaa ud og se dig om, ikke saa gerne i Naboens Have, men ude i det fri, se hvordan et lille Vandhul i en Eng er formet, eller hvordan de bevoksede Bredder af en Bæk ser ud, og form saa Haven over en eller anden Idé. Det gælder blot om at holde sig Opgaven klar; denne er ikke at efterligne Naturen, men-i vort Tilfælde-at skaffe naturlignende Voksepladser til Planterne, for at disse kan trives og faa Lejlighed til at udfolde deres Vækstejendommeligheder.

Læseren vil maaske bebrejde Forf., at han i en Artikel med Overskrift: Vand- og Stenhjupartiers Anvendelse kun giver det Raad at danne Haven og beplante den efter Naturens Forbillede, og ellers overlader den skuffede Haveamatr til sit eget Studium af Naturen, kun udrustet med de negative Oplysninger, at Opgaven er vanskelig, og at der ikke kan gives almindelige Regler for dens Lsning.

[Illustration: Fig. 9. Beplantet Kampestensdige, ca. 1 Meter hjt. (Brostrms Planteskole, Viborg)]

Til Imdegaaelse af en saadan Bebrejdelse skal nedenfor anfres et Par "lette Eksempler" paa Udformning af et Vand- og Moseplanteparti og paa en Anvendelse af Stenhjupartier, et Par Eksempler, der selv om de naturligvis ikke direkte br overfres til andre Forhold end de, hvorunder de er skabte, dog maaske kan hjælpe en og anden Haveven lidt paa Gled.

Ved samme Lejlighed kan der maaske slaas til Lyd for en af Forf.s Yndlingstanker, nemlig Anvendelsen af "Kulturlandskabet" som Motiv, som Forbillede for Udformningen af visse Dele af Haven.

[Illustration: Fig. 10. Dige af Smaa Sten i en Have ved Kbhn. Et Aar efter Tilplantningen.]

Enhver landskabelig Beplantningsplan har sit Forbillede, og gennem mange Aar har det udelukkende været den rene, vanskeligt efterlignelige Natur, der har ydet saadanne. Man har her overset det, man kunde kalde "Kulturlandskabet" og væsentligt kun beskæftiget sig med den "rigtige" Naturs Sknhed, som man efterlignede i haabls Iver. Vor Generation ser anderledes derpaa; den sger at bevare Kristianshavns Vold og kan ikke rigtig forstaa, at vore Fædre byttede Voldenes og Voldgravenes pragtfulde Kulturlandskab med ørstedsparkens Efterligning af "rigtig" Natur; og den kommende Generation vil rimeligvis bebrejde os, at Fælleddernes allekransede, solfyldte Græssletter

blev skaarrt op til brede Vejkurver og Smaakrat for at danne et "Landskab". I 1700 Tallet saa man netop en stor Værdi i Sporet af Kultur midt i Naturen, ogsaa i den imiterede. Gravskrifterne, Eremithytterne, Ruinerne, Schæferierne o.s.v. var skabt af denne Fløse. Og man havde ganske Ret. Sporet af Menneskets Haand giver kun Naturen endnu en Charme. Og det er kun rimeligt at benytte den i landskabelige Havepartier. Enhver kan se, at Vadesteneene paa Fig. 5 og Trædesteneene Fig. 6 netop forger Værdien af de ellers rent landskabelige Anlæg betydeligt. Det samme kan en Planke over en Bæk, eller en Stente i et Hegn gre. Man kan imidlertid gaa et Skridt videre og under visse Forhold bruge selve Menneskeværket som Motiv for Havens Udformning d.v.s. man kan f. Eks. under tilstrækkelig store Forhold-skabe Voldgraven og Kanalen for at give Plads til deres særlige Vegetation; eller man kan efterligne og idealisere den vilde uklippede Hæk, saaledes som den hegner de fynske Biveje og deri faa plantet en Del af vore nye smukke Buske, som det ellers er besværligt at finde fornuftig Plads til i arkitektoniske saavel som i landskabelige Havepartier. Man kan-for at naa tilbage til vort Emne-til Vand- og Sumpplanterne bruge Engrenden eller Grften og til Stenhjplanterne det gamle danske Stendige som Beplantningsmotiv.

[Illustration: Fig. 11. Snit af et Dige som det paa Fig. 9 og 10 viste paa flad Grund og ved terrasseret Grund.]

Den Grft, som Fig. 7 og 8 viser, er ca. 4 m bred foroven og er stbt i let armeret Beton. Den er egentlig kun et langagtigt Bassin med stillestaaende Vand, og naar der i Enderne er indstbt et 18 Tommers Drænr, er det kun en Variation af det gamle landskabsgartneriske Kneb, der skjulte Havegangens eller Sens Afslutning; der skal altid være lidt tilovers til Fantasien. Disse mrke, klige Huller har forvrigt vist sig at være yndede Opholdssteder for Guldfiskene. Sknt Forf. ikke har særligt Kendskab til disse, skal dog her til Fordel for dem, der har endnu mindre, meddeles, at Fiskene ikke maa sættes ud, fr Vandet gennem længere Henstaaen er blevet helt bldt. Frisk Kommunevand er ligefrem Gift for dem. Hvis man ikke kan overvintre disse Fiski et koldt Drivhus, kan de til Nd overvintre i en Kælder; men de har dog sikkert bedst i at blive ude; men i saa Fald maa man naturligvis paase, at Vandet ikke bundfryser. Dette forhindrer man bedst ved, naar det er frosset en god Tomme, da at dække Isen med Lv eller Tang og maaske yderligere ved at tmme noget Vand af, saaledes at der dannes et isolerende Luftlag mellem Isen og Vandet. En Vaage maa naturligvis daglig befries for Is.

[Illustration: Fig. 12. Hjt Stendige af smaa Kampesten.]

Vandplanterne plantes, som Tegningen viser, mellem Cementmuren og Bræddevæggen, og enkelte plantes i Kasser nede i Vandet. Det

gælder om at have Plantepladser med forskellig Vandstand efter de enkelte Arters Krav. Mosebedene, som man ellers ofte danner saaledes, at de kan oversvømmes med Vand fra el tilstedende Bassin, faar her ved denne Grft deres Fugtighed fra neden gennem de lse Mursten. Moseplanterne kommer derved til at staa med Tærne i Vand, hvad der passer dem bedst. Ved samme Anordning opnaas ogsaa Plantepladser af lidt forskellig Karakter. Mursten, Brædder og Beton dækkes let af Vegetationen. Det samme gælder de Brædestumper og Sten, som man maa anbringe for i Begyndelsen at holde paa den stærkt skraanende Jord; senere væver Rdderne et Net, der snart skal holde den fra at skride. Væksten hos Vand- og Moseplanter er i det Hele overordentlig hurtig; den afbildede Grft blev saaledes plantet sidst i Maj, og Billedet er taget i August samme Aar. Med Hensyn til Udfrelsen skal man være forsigtig med at stole paa Tætheden af andet end god Beton med ordentligt Pudslag i selve Vandbeholderen; Mosebedenes Vægge kan derimod nok være af ringere Beton uden Puds, idet Tætheden her jo ikke er saa ndvendig, end ikke altid nskelig. Der maa forudses Overlb, idet en Regnperiode paa Grund af Grftens Form ellers lader Vandet stige for meget. Vandtilfrslen maa være bekvem, da ikke alene Vandfladen fordamper meget Vand, men ogsaa de store graadige Planter paa Grftens Sider tærer utroligt af Vandbeholdningen. Bunden kan naturligvis dannes af Brolægning, der lbes ud med tynd Cement, men er da udsat for at knække. De meget anbefalede Arrangementer med æltet Ler er set mislykkede til den Grad og saa ofte, at man til et mindre Anlæg ligefrem maa fraaade dem.

[Illustration: Fig. 13. Beplantet Kalkstensmur ved Knuthenborg.]

[Illustration: Fig. 14. Detail af Muren Fig. 13. andet Aar efter Tilplantningen.]

For et Par Aar siden gjorde Forf. i Bogen "Stauder" opmærksom paa Stendiget som Stenhj. Naar undtages Bornholm findes der jo i Virkeligheden ikke andre naturlige danske Forbilleder for Vokseplads til Stenhjplanter, og der findes da heller ikke væsentlig andre Sten end de runde Kampesten, hvorefter ingen Stenhjve let lader sig danne. Den klippeagtige, lagvise, i Reglen skraatstillede, geologiske Ordning af Stenene, der med sine stadig genopdukkende, ensartede Skraalinier bringer Sammenhæng mellem Stenene og lidt Ro i det Hele, kan jo ikke efterlignes med vore runde Kampesten. I Stedet for svarende til Vandet at være den ensartede Baggrund, der overalt fles igennem, det beroligende Bindeled mellem Blomsternes brogede, mangeformede Mylder, saa virker vore Kampesten netop spredende ved deres Uensartethed i Farve og Form og Mangel paa Sammenhæng. Der skal i hvert Fald en svær øvelse til at faa andet end Uro ud

deraf. Vor Sknhedssans er jo ikke saa udviklet som Japanernes, der i de enkelte Stenes Variationer i Farve og Form ser lige saa meget, som vi i de enkelte Planters tilsvarende Variationer.

[Illustration: Fig. 15. Beplantet lav Murstensmur.]

Derfor anbefales Kampestensdiget til Amatrens Forsg. Det smukke Billede Fig. 9 viser et Dige i Udkanten af en Lund. Det blev bygget i 1910. Planterne blev plantet samtidig, hvad der er ndvendigt, naar det drejer sig om saa store Sten. Fig. 10 viser, hvorledes man kan hjælpe sig med ret smaa Sten. Det vedfjede Snit viser, hvorledes Stenene sættes; det er ganske lige til. For at Regnvandet ikke skal lbe af, men snarere fanges ind i Jordkærnen, sættes Stenene lidt paa skraa, og saaledcs at Fugerne fanger Vandet. Stenene skal dels af Hensyn til Udseendet og dels for at opnaa strre Modstandsdygtighed overfor Frostangreb helst ligge ned, og enkelte br stikkes dybt ind i Jordkærnen, hvad der ogsaa vanskeligr Frosten at lsne Stensætningen. Muldjorden br stampes meget tæt, og ved Plantningen maa Planterne stikkes langt ind; de skal nok finde ud, naar de blot skimter Lyset.

[Illustration: Fig. 16. Beplantet hj Murstensmur.]

Billederne Fig. 13 og 14 viser en beplantet Mur i Knuthenborg Park og Fig. 15 og 16 viser Beplantningen af Murstensmure (uden Mrtel). I Princippet er det naturligvis det samme som Diget; kun at man skal sikre sig end mere mod Frosten.

[Illustration: Fig. 17. Vandplanter dyrkede i en Balje i en Have i Brnshj.]

De allerbedste Plantemure dannes af flade Klippesten, der f. Eks. i Sverrig kan anvendes uden alt for store Omkostninger; men det har jo mindre Interesse for en dansk Amatr.

Man maa nu ikke tro, at Dyrkningen af Vand-og Stenhjsplanter kun er for Velhavere. I Virkeligheden gr den ringe Plads, som disse Planter kan njes med, dem netop til den lille Haves Planter. Et lille Stykke Mur er der Plads til i enhver Have, og lidt Vand kan i Reglen ogsaa skaffes med lidt Opfindsomhed. Det mest beundringsværdige, Forf. har set i den Retning, er den lille Have i Brnshj, hvor de to Billeder Fig. 17 og 18 er tagne. Det hele bestaar af et Par gamle, nedgravede Baljer med nogle Sten omkring. Og i denne Slat Vand dyrker Ejeren en hel Flora af danske Vandplanter, derunder, som det ses, Aakander og Dunhammer. Guldfisk mangler selvflgelig ikke. Disse bliver flyttede ind i en Kælder og lever i en Tilitler-flaske om Vinteren, og hvert Aar den 1ste April sat ud igen. Derimod bliver Planterne ude, de dækkes aldrig, men bundfryser hver Vinter. Baade Fisk og Planter

trives brilliant.

[Illustration: Fig. 18. En Aakande i Blomst i en Balje i en Have i Brnshj.]

[Illustration: Fra en engelsk Villahave, der med Rette er bermt som noget af det smukkeste, der i nyere Tid er frembragt paa dette Omraade. Kanalen er ca. 50 ctm, bred.]

Man fristes saa ofte, navnlig siden de dyre Vand- og Stenhaver med Bassiner, Fliser o.s.v. er komne paa Moden, til at anse det hele for et Pengesprgsmaal; men denne lille Have i Brnshj, der er lavet ganske uden Udgift, viser Sagen, som den er: Ejerens Interesse er det eneste væsentlige, og Pengene kan kun delvis og kun for et Stykke Tid gre denne den vigtigste Faktor undværlig. En Have, og da ganske særlig en Vand- eller Stenhave er ikke som et Spisestuement, som man kan lade tegne, udfre og stille op, og derved er det færdigt. En Have er aldrig færdig, den er et levende Væsen, der kræver sin Beskytters stadige Aarvaagenhed og stadige Arbejde. Er man ikke sikker paa at kunne yde et saadant, skal man ikke af Begejstring for de smukke Billeder i Studio og i de engelske Havebger, som man snart ser i ethvert Hjem, lade sig forlede til strre Anlæg, end man kan magte, thi:

" ... such gardens are not made

By singing "Oh, how beautiful!" and sitting in the shade."

G. N. B.

[Illustration: Fra Havebrugsskolen Vilvordes Dam.]

[Illustration: Fig. 19. Kanalen i Haven ved Orebygaard. Langs Kanten er plantet forskellige Irisarter.]

VAND- OG MOSEPLANTERNES KULTUR

af _Jens K. Jrgensen._

Fr der kan tales om disse Planters Kultur og Anvendelse i haven, vil det være ndvendigt at sige nogle faa Ord om deres Fremtræden ude i den fri Natur. Kun ved at drage Lære af, hvad man der har for øje, kan man gre sig Haab om at skabe noget endnu pragtfuldere end det, Naturen selv er i Stand til at frembringe. Man maa gaa i Lære hos Naturen og have øjet åbent for dens særegne Sknhed og Luner, uden dette arbejder man forgæves.

[Illustration: Fig. 20. Regelmæssigt Bassin, kantet af Dianthus cæsius. Billedet er taget ved et af H. M. Dronningens besg i Det

kgl. danske Haveselskabs Have.]

Sger man nu at komme til Klarhed over det Sprgsmaal: hvori bestaar det Trylleri, der hviler over den blomstrende Eng, den stille Aa, der bugtende sig frem mellem Pil og Ellekrat langsomt glider mod Havet, det sorte, stillestaaende Vand i gamle, bundlse Trvegrave, den flade Sbred med sin hviskende Skov af Tagrr og Dunhammer eller det smilende Kær med sine Smaaar af Star og Siv og Pindsvineknop, saa ser man, at der over dem alle trods al Forskel er noget, der er fælles, noget yndigt, blidt og samtidig hemmelighedsfuldt og dragende. Og det er ikke saa underligt, thi selv et ganske lille Vandhul kan være som en hel lille Verden. Nede i Vandet mellem sælsomme, fine Planter bevæger sig sælsomme Dyr, lydlst glider de ud og ind i de glasgrnne, hemmelighedsfulde Skove. Hen over Vandfladen lber travle Insekter i hurtigt Jag og forvandler den blanke Flade til et blgende Moiré, og fra Bred til Bred farer som sitrende Lysstraaler skinnende Guldsmede og staaiblaa Nymfer, der af og til afbrydes i deres sorglse Elskovsleg af forslugne Karusser. Der er et myldrende Liv baade over og under Vandet, der er Kamp og Elskov, Sknhed og Livsglæde, Dd og Undergang, det er en hel Verden, der lever og lider. Men naar Solen gaar til Hvile, naar Mosekonen i den lyse Sommernat brygger sin koglende Drik, der dufter af Mynte og Mjurdurt, og Skarntydernes hvide Blomsterfraade lyser gennem Taagen, naar St. Hans-or men med sin Lygte sger efter sin Elskede i den vildsomme Skov af Græs og Blomster, mens Nattergalen synger, da blotter Engen sin Sjæl, viser sig i hele sin tryllende Pragt for den, der tr gaa ind i Taagen.

[Illustration: Fig. 21. Bassin uden Plantning—en engelsk Have.]

Ethvert andet Blomsterarrangement, selv det strste og smukkeste, er og bliver aldrig andet end en Samling Blomster, men Vandhaven er som en hel lille Verden, og det er dette, der er Aarsag til, at den virker mere levende og rigt end nogen anden Del af Haven. Og saa den Yppighed, der er over alle Vandplanter, den saftige Friskhed og næsten tropiske Frodighed, der ellers er saa sjælden i vor Flora. Ja, selv naar Havens andre Blomster er ved at opgive Ævred og staa trætte og trstige i den brændende Sommersol, saa svulmer alle Vandhavens Blomster af Sundhed og Velvære. Det er, som der staaer i Folkevisen:

”Den Sommer og den Eng saa vel kunne sammen”.

—De regelmæssige Bassiner—.

[Illustration: Fig. 22. Dammene i Villa d’Este’s Have.]

I de gamle, regelmæssige Haver spillede Vandet en stor Rolle, og de legende Springvand, de brusende Kaskader og stille Damme og

Kanaler har sikkert været disse Havers største Tiltrækning, uden hvilke de trods deres Statuer, Løvværk og kunstigt klippede Træer vilde have gjort et saare ddt og kedeligt indtryk. Vandet i de gamle Haver havde det Formaal at bringe Liv og Dybde ind i Anlægget; de stille Bassiner og Kanaler skulde virke som et Spejl, hvori Himlen og den omgivende Herlighed kunde spejle sig. Disse gamle Haver har dog sikkert, da de var nye, ikke virket nær saa imponerende, som de Rester, vi har tilbage af disse storslaaede Anlæg, lader formode.

I den moderne Have, hvor den gamle Havekunst er ligesom vendt tilbage i rigere og mere levende Former, spiller Vandet atter en stor Rolle men ikke som et Spejl, der henter sit Indhold fra Omgivelserne, men i sig selv rummende de dejligste Blomster, ikke et uvirkeligt Spejlbillede men et levende Maleri.

[Illustration: Fig. 23. Bassin i Villa "Rosenhj" s Have i Vedbæk. (Havearkitekt E. Erstad-Jørgensen).]

Det er Nutidens Krav om Blomsterpragt, der har skabt dette Arrangement, og denne ny Smagsretning har fundet rigelig Næring ved Indførselen af en Mængde dejlige Vandplanter, samtidig med at den har aabnet vore øjne for mange af vore vilde Planter Skønhed og Anvendelighed. Det var dog særlig Fremkomsten af de pragtfulde Aakandehybrider, der henlede Opmærksomheden paa Vandplanterne. Disse er mellem Vandplanterne, hvad Roserne er mellem Havens vrige Blomster, deres Skønhed er saa iøjnefaldende, at mange Blomsterelskere lod grave Bassiner og indrettede sig Vandhaver alene for at komme i Besiddelse af disse pragtfulde Planter. Det kan heller ikke nægtes, at hele Vandhavens vrige Plantearrangement, hvor smukt dette end kan være, hvor rigt, hvor yppigt, hvor fint og yndefuldt, er det dog kun som en Indfatning om de dejlige Aakander. Men de klæder hinanden godt, ved Siden af Aakandernes tunge, pompse Pragt bliver alle de andre Engens fine Blomster endnu finere og mere gratise, og som de samler sig der langs Bredden: Forglemmigej og Ranunkler, Spiræa og Iris, Bukkeblad og Trævlekrone, Hjertegræs og Engblommer, danner de en vidunderlig Ramme om et vidunderligt Billede.

De regelmæssige Vandbassiner i de gamle Haver er undertiden stensatte, tættede med Kalk eller Blaaler, kun sjældent murede. Som Regel er de kun udgravede og tættede med et Lag Ler, der saa atter er dækket med et Lag Jord eller Grus, og hvor Jorden ikke er alt for løs og Beliggenheden alt for uheldig, vil et saadant primitivt Bassin som Regel kunne holde Vandet uden alt for stor Tilførsel. Men det bør dog altid have baade et Tilløb og et Afløb, thi selv om en ensartet Vandstand ikke er absolut nødvendig, saa er det dog uheldigt, naar denne varierer alt for stærkt.

[Illustration: Fig. 24. Aakandebassin i Villa "Birkeborg"s Have i Skodsborg. (Havearchitekt E. Erstad-Jrgensen).]

Ved Anlæget af nye Vandbassiner vil man som Regel stbe disse af Cement, det vil være det sikreste, og ved Indlæg af Jerntraad og Rundjern behver Stbelaget ikke at være overdrevent tykt. Er Bunden nogenlunde tæt og Bassinet meget stort, kan man ligesom i de gamle Vandbassiner njes med at stbe Siderne eller mure dem op af Klinker, dække Bunden med et Lag Blaaler og oven paa dette lægge Grus eller Brolægning.

Et Bassin, som anlægges til Vandplanter, br altid ligge i fuld Sol. I Skygge vil man som Regel ingen Glæde have af Vandplanter, Vandet er her for koldt, Planterne faar en svag og sygelig Vækst, og et saadant Bassin vil i Reglen ogsaa være smukkest uden Planter.

[Illustration: Fig. 25. Aakandebassin i et Stenhjsanlæg.]

[Illustration: Fig. 26. Aakandebassin, omgivet af beplantede Flisegange og Stttemure.]

I nyanlagte Bassiner er det lettest at foretage Beplantningen, inden man lukker Vandet ind. Hvis man vil tilplante hele Bassinet, dækker man Bunden med ca. 30 cm god, fed Markjord, blandet med gammel Kogdning. Vandplanter er meget graadige, man kan uden Skade give dem ligesaa megen Gdning som Jord. Plantningen foregaar paa den Maade, at man breder Planternes Rdder ud over Jorden, dækker dem med et nyt Lag Jord og trykker denne godt fast. Naar det hele er tilplantet, dækkes Jorden med et Lag groft Grus, og Vandet slippes forsigtigt ind. Som Regel vil man dog ikke have hele Bassinet overvokset, og man planter da forskellige Planter i Kasser og anbringer dem paa de Steder, man synes mest passende. Kasserne til Skeblad, Rumex, Iris og Sdgræs behver ikke at være ret store, disse Planter kræver ikke saa megen Næring for at udvikle sig, og de behver kun at have nogle faa cm Vand over sig. Men Aakanderne kan man ikke spise af med saa lidt. De kan nok vokse og blomstre i smaa Beholdere, men skal de blive rigtig pragtfulde, kræver de megen Næring. Plantekasserne maa helst være ca. 1 Meter i Kvadrat og 50 cm dybe, og der maa helst være 30–50 cm Vand over Planterne. I saadanne Kasser og i kraftig Jord, der hvert Aar delvis maa fornyes, vil Aakanderne kunne udvikle sig ligesaa frodigt, som om de var frit udplantede. Om de vrige Vandplanters Kultur er der ikke meget at sige, naar de dyrkes i Beholdere. De kræve som allerede sagt ikke nær saa megen Næring som Aakanderne, men kan ellers plantes i samme Jord som disse. Gammel udluftet Dyndjord er fortrinlig til Vandplanter, men det er kun sjældent, at man har denne til Raadighed, og at plante i det raa Dynd er der intet

vundet ved, saa er en fornuftig Blanding af Jord og Gdning langt bedre.

[Illustration: Fig. 27. Bassin paa en Fliseterrasse i en engelsk Have.]

Hvorledes man skal arrangere Planterne i et Vandbassin, derom er det vanskeligt at sige noget bestemt. Som Regel maa de ikke staa alt for regelmæssigt, men dette maa rette sig efter Forholdene, og der kan ikke gives bestemte Regler.

Der findes en hel Del forskellige tropiske og subtropiske Vandplanter, som i Sommertiden kan flyttes fra Drivhuset ud paa Friland, som f. Eks. Pontederia, Cyperus, Canna og flere af de tropiske Nymphæer, men som Regel har man kun ringe Glæde af dette Eksperiment, og man maa helst holde sig til de virkelige Frilands-Vandplanter, særlig da disse er fuldt saa knne som de tropiske, og disse let vantrives og faar et blegt og sygeligt Udseende, der kun daarligt harmonerer med de frodige Omgivelser.

[Illustration: Fig. 28. Naturlig Randbeplantning om Dammen i Det kgl. danske Haveselskabs Have.]

Som nogle af de smukkeste Vandplanter til Dekoration af Vandbassiner kan nævnes, foruden Aakanderne, Almindelig Skeblad (*Alisma plantago*). *Iris sibirica* med Varieteter, den japanske *Iris* (*I. Kæmpferi*) og den almindelige gule *Iris* (*I. pseudacorus*). *Blaagraa Siv* (*Juncus glaucus*) og enkelte Stargræsser danner smukke, dekorative Tuer, som, naar de anbringes frit og naturligt, virker overordentlig dekorativt, naar de spejler sig i det blanke, stillestaaende Vand. Alle disse Planter er meget haardfre og kan taale at staa uden Vand i Vintertiden, medens Aakanderne helst maa staa under Vand hele Vinteren. Ogsaa de smukke Eng-Kabbelejer (*Caltha palustris*) kan danne nydelige Smaaer, enten alene eller sammen med *Iris*, Vand-skræppe (*Rumex hydrolapathum*) eller Star (*Carex*), og de virker navnlig i Foraarstiden overordentlig oplivende med de saftige, grnne Blade og skinnende, gule Blomster.

Er Bassinet stort, saaledes at der er Plads til Smaaer, der kan hæve sig op over Vandfladen, da kan disse tilplantes med *Astilber*, *Spiræa*, *Trollius* og flere andre Sumpplanter, og man faar et langt rigere Blomsterflor, men disse Planter er ikke saa knne efter Aflomstringen som de tidligere nævnte.

[Illustration: Fig. 29. Bredden af en Bæk i Kolding Planteskole, den oprindelige i og for sig smukke Vegetation, der nu har maattet vige for den Fig. 2 viste. En Sammenligning af de 2 Billeder, der er tagne omtrent fra samme Sted, giver et Begreb om Arbejdet ved den Art plantning.]

Alle de Planter, der skal bruges i disse regelmæssige Bassiner, maa dog helst have et sirligt og ordentligt Udseende ogsaa efter Afblomstringen, og Plantningen paa saadanne Steder maa derfor helst indskrænke sig til nogle faa Planter, hos hvilke disse Egenskaber er fremherskende, og man skal helst vælge Planter, der ikke forlanger at plantes over Vandet. Det er smukkeste, naar dette kan undgaas, navnlig i det flade, regelrette Bassin. Langs Bassinets Kant kan der plantes forskellige Pudeplanter eller Moseplanter, og det afhænger udelukkende af dettes form og Beliggenhed, hvad der er det rigtigste og smukkeste.

[Illustration: Fig. 30. Hængepil, det mest karakteristiske Træ til Plantning ved Bredden af en Dam.]

I gamle Bassiner vil det ofte være nødvendigt at plante, medens de er fyldte med Vand. Dette udføres da paa den Maade, at man efter at have undersøgt Dybden laver nogle Plantekasser af passende Dimensioner, anbringer dem saa nær som muligt ved Vandkanten, fylder dem med Jord, planter dem til og dækker Overfladen med Grus eller Smaasten, sænker dem ned i Vandet saa varsomt som muligt og langsomt og forsigtigt flaaer dem under Vandet hen til det Sted, hvor de skal anbringes. Aakanderne kan plantes paa samme Maade, men er der Dynd eller naturlig Jordbund i Bassinet, maa de helst plantes i store, flade Plantekurve, saaledes at Rødderne frit kan brede sig i Sunden. Er der meget Dynd, vokser Aakanderne forbavsende frodigt og kræver ingen Gødning, men i Bassiner, der ikke kan tmmes, vil det være vanskeligt at holde dem i frodig Vækst, naar de er plantede i Kasser, og man ikke kan komme til at plante dem om og tilføre dem ny Næring.

[Illustration: Fig. 31. Heracleum (Bjørneklo), ved sin Forkærlighed for fugtig Vokseplads og ved sit Ydre en udmærket Sbredeplante.]

..Det naturlige Vandparti..

Medens man ved Anlægget af det regelrette Bassin er bundet af arkitektoniske Hensyn og ogsaa ved Beplantningen maa tage disse i Betragtning, har man ved Anlægget af det naturlige Vandparti anderledes frie Hænder, og det er egentlig først under denne Form, og naar tillige Omgivelserne er smukke og harmoniske, at Vandhaven kan udfolde al sin daarende Rigdom og Blomsterpragt. Først her kan man fremtrylle noget af den samme Stemning, som der mder en ude i Naturen, og som gr denne saa rig og fængslende. Intet Sted i Haven kommer man Naturen saa nær som i Vandhaven, intet Sted er der en Rigdom, Liv og Frodighed som her. Ikke engang Stenhjernen med sin Vrimmel af fine, yndige Bjergplanter kan maale sig med Vandhavens saftige Pragt og

Frodighed.

[Illustration: Fig. 32. *Petasites japonicus*, japansk Hestehov, Sbredsplante til halvskyggede, fugtige, endog sure og sumpede Steder.]

Ser man nu paa de Vandpartier, Damme, Smaaser og Kanaler, der findes i saa mange af vore Haver, saa forbavses man over den Mangel paa Vegetation, der udmærker disse. Den samme velholdte, aandsforladte Kedsommelighed, der ofte præger vore Haver, breder sig fra de friserede Plæner, de nyfejede Gange og velrevne Busketter ud over den indholdslse Vandflade, og dog har vi Forbilleder nok ude i Naturen, og de fleste Mennesker med en Smule Sknhedssans er næppe i Tvivl om, hvad der er smukkeste. Det er vor ulykkelige Trang til at skulle bringe Orden i alle Ting, der frer os paa Afveje. Alt for megen Orden, alt for megen Sirlighed kan forjage baade Sknhed og Hygge fra en Have, men den behver ikke at gre det. Den forstaaende, omsorgsfulde Haand efterlader sig intet Spor, det er kun den uforstaaende, tankelse Haand, der sætter Mærker, bringer Forstyrrelse og Uorden i Naturens Værk. Den forstaaende Haand tjener Naturen, hjælper de svage, uden at skade de stærke, giver enhver sit og bruger aldrig Vold.

[Illustration: Fig. 33. *Gunnera*. Pragtfuld, men kælen, solkær Sbredsplante.]

Ved Anlægget af en Vandhave kan der være mange forskellige Hensyn, der gr sig gældende. Lettest slipper man fra Arbejdet, naar der i Haven findes et naturligt Vandparti, et Engdrag, eller der blot er et lavtliggende, fugtigt Sted, der kan anvendes. Ikke alene letter dette Arbejdet betydeligt og giver lettere det hele Arrangement et naturligt Præg. men det har ogsaa andre Fortrin fremfor det ved Kunst frembragte Vandanlæg. Vandhavens hele Form maa selvfølgelig rette sig efter de lokale Forhold og være i Harmoni med sine Omgivelser. Er det en Dam paa en lavtliggende, flad Græsslette eller Plæne, vil det være rettest ikke at give den en alt for uregelmæssig Form eller en alt for urolig Bepantning, men sge at frembringe noget af den samme Fred og Ynde, som der saa ofte er over et Kær eller et Vandhul, saadan som man ofte træffer dette ude i Naturen paa lave, fugtige Enge.

[Illustration: Fig. 34. *Petasites japonicus* i Vandkanten, bagved persiske Syrener. (Knuthenborg Park).]

Ude i Vandet kan man plante Aakander og hen imod Bredderne enkelte Tuer af Star og Iris, Brudelys (*Butomus umbellatus*) og Siv. Langs Bredden kan der vokse Vand-Calla (*Calla palustris*), Fredls (*Lysimachia nummularia*), Engblomme, Trævlekrone (*Lychnis flos cuculi*), Forglemmevej, Abeblomst (*Mimulus*), Kabbeleje

(*Caltha palustris*), Engkarse (*Cardamine pratensis*), Bukkeblad (*Menyanthes trifoliata*), Ranunkler og hvad man ellers ude i Naturen ser vokse paa lignende Steder. Fr Plantningen maa Jorden langs Bredden være rensed for fleraarigt Ukrudt, og er der Grnsvær, vil det være klogest at afgrave det verste Spadestik i 1/2-1 Meters Bredde og fylde Udgravningen med god, ren Muldjord. Heri planter man saa de ovennævnte Planter og andre, der ynder et fugtigt Voksested. Alle disse Planter blandes ved Plantningen mellem hverandre uden Plan og Orden, og faar de Lov til at vokse, som de lyster, vil de i Lbet af et Par Aar danne den dejligste Sbred.

[Illustration: Fig. 35. *Rudbeckia maxima*, ligesom *R. nitida* og *R. laciniata* udmærket Sbredsplante under store Forhold.]

[Illustration: Fig. 36. *Gynerium argenteum*, Pampasgræs, pragtfuld Sbredsplante, der maa stilles frit for at komme til sin Ret, og maa dækkes omhyggeligt, da den ikke taaler megen Fugtighed i Vintertiden.]

En saadan Bred maa helst virke som en fin, lav Bræmme af Blomster om Vandspejlet med de pragtfulde Aakander og de fine, lette Tuer af Siv og Star. Plejen af en saadan Sbred vil, naar den frst er tilvokset, kun bestaa deri, at man, naar Planterne om Efteraaret er visnede, afskærer dem nogle faa Centimeter over Jorden og dækker dem med et Lag velforraadnet, gammel Gdning og saa for Resten lader dem sktte sig selv og kæmpe om Pladsen. Enkelte Planter vil efter nogle Aars Forlb gaa til Grunde, men andre vil fylde deres Plads, og Bevoksningen vil med Aarene blive tættere og tættere. Bliver Plantningen efter nogle Aars Forlb gennemvokset af Græs og Ukrudt, er der intet andet at gre end at fjerne det hele, tage Planterne op, rense dem omhyggeligt for Græs og Ukrudt, tilfre ny Jord og plante paa ny.

[Illustration: Fig. 37. *Ligularia macrophylla*, en pragtfuld Plante med store graablaa "Kaalblade" og gule Blomster, udmærket til Sbred.]

Dersom Vandhaven skal anlægges langs en Bæk, der bugter sig frem mellem Sten og stejle Skrænter, da kan man ved Hjælp af Dæmninger og smaa Udvidelser skabe noget meget smukt, og Bepplantningen kan her være ganske anderledes righoldig og overdaadig end ved Sbredden. Men dersom en saadan Bæk anlægges ved Kunst, maa man være forsigtig og ikke gre det alt for vidtftigt. Disse arrangerede Vandfald og Drypstenshuler af Cement er ikke knne, dog kan en smuk og frodig Bevoksning bde paa mange Smaglsheder. Er det en lige Grft eller Kanal, man skal beplante, vil der, naar denne da ellers er i Harmoni med sine Omgivelser, ikke være nogen Grund til at ændre dens Form, en

lige Grft kan beplantes meget smukt og virke ligesaa naturligt og selvflgeligt som den mest kunstfærdigt slyngede Bæk.

[Illustration: Fig. 38. Dammen i Det kgl. danske Haveselskabs Have med bagved liggende Stenparti.]

Er man fuldstændig frit stillet og kan anlægge sin Vandhave, hvor man har Lyst, da vælger man en Plads med smukke, hyggelige Omgivelser, hvor der er Sol og Læ, og her giver man saa Vandhaven den Form og Udstrækning, som Forholdene tillader. Kan den forenes med Stenhjsanlægget, er det en stor Fordel, de to Ting klæder hinanden godt og hrer ganske naturligt sammen. Selve Udgravningen til Vandet giver man en saa naturlig og fri Form som muligt, der maa gerne være lidt Japaneseri med i Spillet. Det samme gælder ved Udformningen af Bredderne. Ved Anlægget af disse maa man bestandig have de Planter i Tanke, som man vil skaffe Plads til, og sge at berede disse saa gunstige Voksevilkaar som muligt.

Der maa være ganske flade, lavtliggende Steder til den smukke, fyldtblomstrede Engkarse, *Cardamine pratensis* fl. pl., den fine, yndige Trævlekrone, *Lychnis flos cuculi* fl. pl., den dobbelte Kabbeleje, *Caltha palustris* fl. pl., de smukke, storblomstrede Varieteter af Engforglemmigej, *Myosotis palustris* Graf Waldersee, og den nydelige, rigtblomstrende, broncefarvede Abeblomst, *Mimulus luteus cupreus*, og enkelte andre.

[Illustration: Fig. 39. Engelsk Vand- og Stenhave. "... Der maa gerne være lidt Japaneseri med i Spillet...."]

Paa lidt hjere liggende Terrain vil der være den ideelle Plads for de to pragtfulde Primuler, *P. japonica* og *P. pulverulenta*. Disse to dejlige Planter, som man kun sjældent har Glæde af paa Stauderabatter, kan her udvikle sig til en Strrelse og Pragt, som er aldeles forbavsende. Ogsaa flere andre Primuler som *P. sikkimensis*, *P. frondosa*, *P. denticulata* og *P. cashmiriana* viser sig her at være i Besiddelse af en Livskraft, som man ikke havde tiltroet dem. Ja, selv den lille yndige *Primula farinosa*, som ellers vanskeligt lader sig flytte ind ude fra Engen, kan trives. Det vil dog være heldigt, om man kan give disse Planter noget Trvejord, men absolut ndvendigt er det ikke. I det hele er Vandplanterne ikke fordringsfulde med Hensyn til Jorden. Har de blot den rette Grad af Fugtighed og Sol, er de som Regel fornjede.

[Illustration: Fig. 40. Naturlig Plantning, fotograferet ca. 2 Maaneder efter Plantningen. Kun Brudelysene i Forgrunden er ældre. (Fra Kolding Planteskole).]

Saaledes arbejder man videre. Paa et endnu hjere liggende

Terrain skaffer man Plads til Engblommer, Spiræer, Astilber og en Mængde andre Planter. Mange Planter vil uden at være egentlige Moseplanter trives langt bedre paa en saadan fugtig Vokseplads end paa Stauderabatten, hvor de let kommer til at lide af Vandmangel. Saadanne Planter som f. Eks. Senecio, Ligularia, Staudephlox, Efteraarsasters, Rudbeckia, Helenium, Solidago, Eupatorium, Hemerocallis. Funkia og flere andre trives godt paa en saadan fugtig Vokseplads og fjer sig smukt og naturligt ind i Ensembleet.

[Illustration: Fig. 41. Blomsterkæret i Det kgl. danske Haveselskabs Have, set fra Stenhjen.]

Samtidigt med at man udformer Terrainet og derved sger at skabe Voksepladser til de forskellige Planter, maa man ogsaa betænke, hvorledes disse vil præsentere sig paa det Sted, man har tiltænkt dem. Store, imponerende Planter som Gunnera, Funkia og Senecio maa helst kunne ses paa Afstand og spejlende sig i Vandet, smaa, fine Blomster maa kunne ses ganske tæt ved.

Gangene maa slynge sig som naturlige Stier, snart maa man være helt nede ved Vandet og i Stand til at se ud over dette, snart maa de hje frodige Planter lukke sig om en og spærre Udsigten. Alt som man vandrer fremad ad de smalle, bugtede Stier, maa Billederne skifte og aabenbare nye Sknheder og nye Overraskelser. Hertil er det blgede Terrain saa vel skikket foruden det, at det tillige skaffer Plads til en Mængde hjst forskellige Planter baade Stauder og blomstrende Buske, hvad der er en stor Fordel, thi Vandhavens Omgivelser kan ikke blive for rige og overdaadige, og alt hvad der er af store, pragtfulde Stauder, som det ellers kan være vanskeligt at faa anbragte, kan her finde Anvendelse. Denne fri Plantning omkring Vandhaven kan være meget smuk, og det er en taknemmelig Maade at arrangere Stauder paa.

Ude i Vandet, der helst maa have en Dybde af 1 Meter eller lidt mindre, laver man langs Bredderne smaa øer og Halver, som beplantes med Siv, Iris, Pilblad (Sagittaria), Brudelys og Star. Ud fra Bredden breder sig Bukkeblad, Vandrllike (*Hottonia palustris*), Ranunkler og den vilde Calla. Er der Plads til strre øer, som kan hæve sig over Vandfladen, kan man paa disse plante Astilbe, Spiræa og flere andre Planter. Saadanne øer dannes af Trækasser, der naar op til Vandfladen, disse fyldes med Jord, og der bygges videre over Vandet ved Hjælp af Natursten. Mellem disse plantes Fredls, Vandsnerre (*Galium palustre*). Abeblomst eller lignende, indtil man er naaet ca. 1/2 Meter over Vandet, lavere nede maa Spiræerne og Astilberne ikke gerne staa. Dette beror dog noget paa Jordens Beskaffenhed, paa Trvejord taaler de mere Fugtighed end i almindelig Havejord. Kun Spiræa ulmaria, almindelig Mjduert, taaler mere Fugtighed, den kan

trives helt nede ved Vandet, den fyldtblomstrede Varietet er meget smuk og fortjener Opmærksomhed.

[Illustration: Fig. 42. Til venstre i Vandet Brudelys (*Butomus*), til højre oppe paa Land *Funkia*, en udmærket Sbredsplante. (Fra Kolding Planteskole).]

Spiræerne og Astilberne hrer til vore smukkeste og mest anvendelige Sbredplanter. Der er i det hele taget kun faa Planter, der overgaar de nye Astilbehybrider i Sknhed, og ingen af vore Stauder overgaar Spiræerne i Finhed og Gratie, særlig langs en Sbred er de umistelige. Af Iris er det særlig vor almindelige gule Iris (*I. pseudacorus*), den sibiriske Iris (*I. sibirica*) med sine Varieteter og den japanske Iris (*I. Kämpferi*), der egner sig til Plantning paa fugtige Steder. De trives alle 3 bedst langs Sbredden, lige i Vandkanten, men de kan dog ogsaa taale at staa med nogle faa cm Vand over sig. De to frstnævnte er meget njsomme og villigtvoksende, de japanske er mere lunefulde, de kræver megen Næring og synes her i Landet at trives bedst i Trvejord, men man ser dem dog ogsaa vokse og blomstre i Lerjord eller sandet Dynd, men som sagt er de ligesaa lunefulde, som de er knne. Ogsaa de smukke Iris *ochroleuca* holder af Fugtighed, men det er en Misforstaaelse, naar man tror, at Iris *germanica*, de almindelige Haveiris, ynder Fugtighed, disse trives bedst paa en tr og solbeskinnet Vokseplads.

Som allerede sagt er Vandplanternes Kultur meget enkelt og ligefrem. Har man fundet den rette Vokseplads, hvor de befinder sig vel og præsenterer sig smukt, har man i Sommertiden kun at fjerne de visne Blade og Blomster og saa for Resten se til og glæde sig over Frodigheden og Blomsterpragten. Naar Efteraaret kommer, og Herligheden er forbi, afskæres ligesom i Staudehaven de visne Dele, og Jorden mellem Planterne dækkes med et Lag gammel Gdning. Der vil kun sjældent være Plads til at lsne Jorden mellem Planterne, men det er heller ikke ndvendigt, den hele Bred skal jo helst danne et sammenhængende Virvar af Blomster og Blade.

[Illustration: Fig. 43. Lille, rigt beplantet Dam i Professor Arnold Krog's Villahave paa Frederiksberg.]

Af praktiske Grunde vil det være heldigt mellem Planterne langs Sbredden at anbringe nogle flade Sten, de saakaldte Trædesten, ligesom det ogsaa kan være heldigt at kantsætte Gangene med en Række Natursten. Alle disse Sten giver let den nyanlagte Vandhave et uroligt og broget Udseende, men de er næsten ndvendige, og saa snart Planterne vokser til, skjules de af disse. At store, smukke Natursten klæder en Vandhave og forger Sbreddernes Sknhed meget, er saa selvfølgelig, at det næppe behver at nævnes.

[Illustration: Fig. 44. Dam med en Mængde forskellige Planter. I Forgrunden Gunnera. (Fra Carl V. Lange's Gartneri, Frederikssund).]

Om Aakanderne er det allerede tidligere bemærket, at de, naar de er frit udplantede, ikke kræver nogen særlig Pleje, især hvor Sbunden er dyndet og næringsrig. Bestaar den derimod af Ler eller Sand, vil det være ndvendigt at tilfre dem ny Næring. Dette foregaar lettest paa den Maade, at man i Vintertiden, naar Vandet er tilfrosset, hugger Hul paa Isen og vælter et Par Trillebrfulde gammel Gdning ned i Vandet over Planterne. Man kan ogsaa lade Gdningen blive liggende oven paa Isen; naar denne tr bort, vil Gdningen synke til Bunds og komme Planterne til gode. Næsten alle Aakandehybriderne er fuldstændig haardfre, og man behøver ikke at frygte, at de skal tage Skade af Kulden, selv om Vandet bundfryser, men man maa dog helst regne med, at de skal have 1/2-1 Meter Vand over sig.

[Illustration: Fig. 45. Aakander i Knuthenborg Park. Billedet er taget 1 Aar etter Plantningen.]

Angaaende de mange forskellige Vandplanter, der udbydes, da maa man være varsom og ikke plante, hvad man ikke kender. Der findes blandt dem mange slemme Ukrudtsplanter, og kan Ugræsset være besværligt oppe paa Landjorden, saa er det ti Gange værre ude i Vandet. Saadanne Planter som Potamogeton, Elodea, Myriophyllum og flere andre skal man ikke plante. Af Undervandsplanterne er det egentlig kun Kребseklo (*Stratiotes aloides*), der fortjener at dyrkes. Den er smuk og let at holde i Ave. Algerne og Undervandsplanterne er Aakandernes værste Fjender, og skal Aakanderne udvikle sig smukt, maa man sge at beskytte dem mod disse. Selv en saa smuk Plante som *Limnanthemum nymphæoides* maa man vogte sig for, den kan forvandle den smukkeste S til en hæsliг Ukrudtsmark.

Ogsaa saadanne Planter, som breder sig stærkt ved udlbere skal man vogte sig for at plante f. Eks. Tagrr, Dunhammer, Sdgræs, Padderokke og flere andre med krybende Rodstok. I mindre Bassiner, hvor man er Herre over Vegetationen, har det mindre at sige, men under store Forhold skal man være varsom med disse Planter, der kan blive yderst besværlige at slaas med. Tagrr er dog den skikkeligste af disse. Selv om den breder sig meget stærkt ved Udlbere, er den let at begrænse eller udrydde, thi den taaler ikke at miste Toppen, medens den er i Vækst. Hvis man derfor i Sommertiden slaar den af med en Le, dr den bort.

Det er allerede sagt, at det er Yppigheden, Frodigheden, der er Vandhavens strste Charme, men at denne maa holdes i Ave af forstaaende Hænder, der tager varsomt og bldt paa Engens blde

Blomster. Vandhaven kan hurtigt forvandles til et forsmt Vildnis, men man kan ogsaa jage Alferne bort med alt for megen "Kultur" og Orden.

[Illustration: Fra Dammen i Det kgl. danske Haveselskabs Have.]

[Illustration: Fig. 46. Stenhj bygget som kunstigt Klippeparti. (Friar Park i England).]

STENHØJSPLANTERNES KULTUR

af Axel Lange.

Enhver, der har færdes i Bjærgene, strejft gennem de alpine Enge, gennem Mosedragene, over Stenur, klatret op ad Fjældvægge, vandret op til Isbræfoden eller vandret over Bræen og naaet de om Sommeren snefri Bjærgtinder, vil hjem med sig bringe et uudsletteligt Indtryk af Bjærgenes herlige Flora. Næsten alle Vegne, hvor man færdes, mder man de prægtigste Blomster, og alle eller næsten alle er de af saa rene Farver, som man sjældent ser dem i Lavlandet. Hje af Vækst er Planterne ikke, men det er netop det fortryllende ved dem, thi selve Blomstens Strrelse staar ikke tilbage for Blomsterne fra Slettelandene; man behver blot at tænke paa en Alpeplante, som den i Haver almindelig dyrkede *Gentiana acaulis*., hvis Skud ikke er mere end faa Centimeter hje, men hvis Blomster er ca. 6 cm lange og 3 cm i Diameter, paa den lille *Alpe-Valmue*., der næppe bliver over 10 cm hj, men har Blomster strre end vor *Klle-Valmue* eller endelig mindes den bekendteste af alle Alpeplanter: *Edelweiss*., hvis ubetydelige Blomsterkurve er omgivne af snevidfildede Blade, en straalende Stjerne flere Centimeter i Diameter, baaret af en ikke stort hjere Stængel og springende lige ud fra Klippen, for at danne sig blot et ringe Begreb om Alpefloraens Herlighed.

Det er derfor intet Under, at Menneskene, som sger at samle Planter fra alle Jordens Egne i deres Haver: Tropernes Palmer og Orchideer, Kaplandets Lyngarter, Himalayas Alperoser, Mexikos Kaktus, Nordamerikas Træer, østasiens Chrysanthemum, for blot at nævne nogle faa Eksempler, ogsaa prver at bringe Hjfhjældsbeboerne ned i Slettelandets Haver. Der har i de to sidste Menneskealdre været en stedse stigende Interesse blandt Havevenner for Dyrkningen af Alpeplanter, men aabenbart har man alt tidligt haft de mest ijnefaldende i Kultur. *E. Wocke* skriver angaaende Sprgsmaalet, om hvor gammel denne Gren af Havebruget er, flgende: "Hvem har frst dyrket Alpeplanter i Haver, frst haft dem i Kultur? Det er vanskeligt at sige. Bjærgbeboerne har uden Tvivl givet Stdet dertil, idet de i deres Haver har indplantet deres Yndlinge blandt Fjældets Planter, som spillede en Rolle i deres, daglige Liv saavel som i deres Poesi. Efterhaanden har Dalbeboerne da ogsaa faaet Lyst til

at dyrke Fjældplanter i deres Haver og har hentet dem enten fra Bjærgboernes Haver eller fra de naturlige Voksesteder. Klosterhaverne har her sikkert spillet en Rolle. A. Kerner fortæller saaledes, hvordan han i 1846 i Klosterhaven i Lilienfeld i østrig paa en ganske lille Plads saa den herligste lille Alpeflora, som han Dagen forud havde beundret i Hjfjældene. I sidste Halvdel af det 19de Aarhundrede har Alpeplanterne faaet sig et nyt Hjem i de engelske Haver og derfra har Dyrkningen bredt sig ud i stedse videre Kredse.”

Naar man vilde dyrke Planter fra Bjærgegnene her nede i Lavlandene laa det snublende nær at sge at give dem Forhold at vokse under, som kunde ligne dem, de fandt i deres Hjemstavn, ogda det var Bjærgplanter, maatte de naturligvis have Sten at vokse imellem, ligesaa naturligt faldt det, at Planterne maatte sættes paa Forhjninger og ikke paa flad Jord.

Denne Opfattelse er selvflgelig rigtig, saalænge der tales om det ndvendige i at give Planterne naturlige Forhold at vokse under, men saa snart man derefter konstruerer sin Hj til Stenhjplanter som en ganske simpel Jordbunke: kuppelformet eller kegleformet,—naar det kommer lidt videre med halvmaaneformet eller S-formet Grundflade—og bestaaende af almindelig Havejord belagt med eller rettere besat med Sten, der strutter ud i Luften med den spidse Ende, saa er man ganske paa Vildspor. Forholdene hvorunder Planterne vokser i Naturen er saa forskelligartede, at der for at kunne skaffes dem blot tilnærmelsesvis naturlige Kaar maa lægges langt mere ind i Konstruktionen af Stenhjen, end der sædvanligvis sker. Men herom mere senere.

..Alpeplanternes Voksekaar i deres Hjemstavn..

En Ekskursion i Bjærgene vil for dem, som ikke fr har færdedes der, som Regel byde paa Overraskelser. Sikkert de fleste vil forbaves over at træffe saa udstrakte Arealer, hvor Fjældet ikke viser sig i Overfladen, men er dækket af et Muldlag tæt bevokset med Planter. Selv om vi ser bort fra de lavere Dele af Bjærgene, som dækkes af Lvskov og Granskov—med den for disse Skove egne Undervegetation—maaske af og til afbrudt af en aaben Hjslette med Landsbyer, Agre, Moser og Enge, og kun betragter den hjere Del af Fjældene, da vil vi ogsaa der paa vor Vandring opefter, ikke bestandig færdes paa Stengrund. Aartusinders Vind og Vejr har virket paa Fjældet og omskabt den oprindelige, ganske ngne Stenmasse til et for Plantevæksten beboeligt Sted. I hver en Revne paa Stenfjældet er Vandet trængt ind. Frostene har virket og sprængt store og smaa Stykker af Fjældet, Gletscherne har langsomt, men sikkert skuret mod det faste Fjæld og malet Overfladen til Grus, Sand og Stenmel. Rindende Vand har frt de fine Dele med sig ned ad Bjærget for senere at aflejre dem igen

paa fladere Partier. Her har saa været gode Betingelser for Plantevækst, da der fra de hjere liggende Steder tilfrtes Fugtighed; og var der frst en begyndende Plantevækst, bedredes Betingelserne for en tættere Bevoksning stadig. Paa saadanne Steder har da kunnet opstaa Moser og Enge. Rigeligere eller ringere Tilfrsel af Vand og kraftig eller ubetydelig Nedbr har givet fugtigere eller trrere Enge. Vegetationen ligner i mange Maader den i Lavlandets Enge, den er tæt, der er talrige Græsser, Orchisarter, ja mange Arter er fælles; man vil dog som Regel finde Planterne lavere bl.a. af den Grund, at det Vand, der overrisler Engen er meget koldt og derfor hæmmer Hjdeveksten. Men Klippesiderne er jo ogsaa bevoksede med Planter, her tæt, der mere spredt; hvorledes opstaa her Betingelser for Plantevækst? Ser vi, her i Lavlandet noget tilsvarende? Ja, paa en Maade. Ser vi ikke hyppigt Tegltage med gulgrnne Pletter af Laver, som senere aflses af smaa Mospuder, der maaske igen afgiver Fodfæste for en Huslg, en Stenurt eller en lille Græstue; ser vi ikke Stenene i Stengærderne og de store Rullesten ude i Heden bevoksede med Laver og Mosser? Ligesaadn gaar Udviklingen for sig i Fjældet, men her er Overgangen fra Mosvegetation til den hjere Plantebevoksning maaske noget hurtigere, fordi der fra hjere Dele af Bjærget siver Fugtighed ned. Og i hver lille Revne, som fremkommer i Klippevæggen, selv om denne er nok saa stejl, er der Udsigt til at en Plante kan fæste Bo. Der behves blot, at Vinden eller rindende Vand skal fre et Fr hen til et saadant gunstigt Sted, saa at det kan spire dér og sende sine Rdder ind i Klipperevnen. Stv tilfrt andetsteds fra har samlet sig i Revnen og afgiver Jordbund for den spirende Plante.

De Planter, som vokser i Revner og Spalter paa Klippevæggene har jo meget afvigende Kaar fra Planterne i Slettelandet. Rdderne, som her kan brede sig vidt ud til alle Sider, maa hist njes med at brede sig i det Rum, som Klipperevnen giver, de bliver derfor gerne fladt vifteformige. Man kunde være tilbøjelig til at tro, at en Plante, der voksede paa en saadan Klippevæg, snart maatte komme til at mangle Vand. Dette er dog ret sjældent Tilfældet. Ofte siver der bestandigt fra hjere Steder Vand ned langs Klippens Sider, trænger ind i de fineste Sprækker og nærer Sugerdderne, og udebliver denne Tilfrsel af Mangel paa Nedbr, eller fordi Sneen hjere oppe er smeltet bort, saa virker den kraftige Dug om Natten dog forfriskende paa Planten. Tillige er Klipperne altid mer eller mindre porse. Herom skriver .Correvon.: ”Medens visse Stenarter suger Vand til sig omtrent som et Stykke Sukker, lader andre det kun langsomt trænge ind i deres mikroskopiske Kanaler. Men alle Klipper er gennemtrængte af Vand i hjere eller mindre Grad, og de meddeler dette Vand til de Planter, der vokser paa dem, saa at de holder sig friske.”

Bjærgenes vre Tinder, der en lang Tid af Aaret er dækkede af et mægtigt Snelag, er i den korte Sommer heller ikke

vegetationsløse. Fjældet er forvitret, saa at den faste Masse er dækket af et Lag af Ise Sten, Grus og Stenpulver. Heri vokser Planterne mer eller mindre spredt. Mange Steder er Tidsrummet mellem Sneens Bortsmelten om Forsommeren og det frste Snefald om Efteraaret saa kort, at en Udtrren af Jordsmonet ikke kan finde Sted, og Natteduggen og Taagerne, der hyppigt lægger sig om Bjærgtoppene, holder Planterne bestandig friske. Planterne særpræges ogsaa af det stærke Lys, som hersker under hele deres korte Liv; en Plante, som kommer frem af den smeltende Sne i Juni Maaned, vaagner til et langt intensere Lys end vore Foraarsplanter nyder, naar de i Marts-April bryder frem af Jorden.

Der hvor Gletscherne ender, naar de er paa deres Vinterstade, vil man finde mægtige Samlinger af Sten og Grus, som af Gletscherne er frt ned fra de hjere Egne. Disse Endemoræner er ogsaa bevoksede om end hyppigt meget spredt. Planterne lever her under lignende Kaar, som dem vi fandt paa Bjærgtinderne. De har som disse rigelig Væde om Sommeren, thi Smeltevandets fra Bræen gennemskyller bestandig Morænen; men om Efteraaret, naar Kulden lægger sig over Bjærgene, standser Afsmeltningen fra Gletscheren, og Morænen bliver derved temmelig tr. Ved Kuldens Fremadskriden bliver de endog dækkede af et Lag Sne, som værner dem mod Vinterens stærke Kulde. Selv de fra Fjældene nedstyrtende Stenmasser, som samler sig ved Fjældets Fod eller i Klfter i vældige, skraanende Urer (Tyskernes: Geröll), forbliver ikke ubeboede af Planter. Disse Urer er ogsaa fugtigere end man efter deres Konsistens kunde vente, men de kan jo ogsaa være beliggende saaledes, at de er stærkt udsatte for Solens Virkning og kun modtager ringe Væde fra de hjere liggende Dele af Fjældet; i saa Fald vil kun Planter, der ved tæt Filtbeklædning eller paa anden Maade er værnede mod for stærk Fordampning, kunne trives her. Paa isolerede Bjærgtoppe i de lavere Dele af Bjærgene eller paa Skrænter, hvor Muldlaget er tyndt, og hvor Sneen paa Grund af den lavere Beliggenhed smelter bort tidlig paa Foraaret, kan der ogsaa blive ret ugunstige Vegetationskaar. De Arter, man finder paa saadan Lokalitet, er da ogsaa værnede paa en eller anden Maade mod for stærk Fordampning, enten ved at Bladene er beklædte med Haar, eller er af læderagtig Konsistens (Rhododendron) eller ved at de er ganske smalle, naaleformede (Lyngarter).

Vegetationer i dybe Spalter og smalle Klfter er meget afvigende herfra; er Klfterne nordvendte vil kun meget lidt Sollys trænge ned i dem, og selv om de er sydvendte, er det kun en kort Tid af Dagen, at de er solbelyste. Planterne, som vokser her, er da mest Bregner og andre tyndbladede Vækster, som breder sig frodigt imellem Mosser i den fugtige, muldede Jord.

Her er i korte Træk givet de vigtigste Kaar, under hvilke

Planterne trives i Bjærgegne, men mange andre Faktorer spiller ind med og gr Forholdene mere sammensatte, saaledes Stedets Afstand fra Ækvator, (Grundfjældets Art og Fjældets Heldning mod Nord, Syd eller andre Verdenshjørner).

–Alpeplanter.–Stenhjspanter.–

Der er i det foregaaende talt om Alpeplanter, medens der i Titlen paa Bogen er anvendt Betegnelsen Stenhjspanter. Der vil da let kunne rejse sig det Sprgsmaal, om disse to Udtryk kan bruges i Flæng, eller om der kan gives en vis Adskillelse imellem dem. Med andre Ord, om alle Stenhjspanter er Alpeplanter eller om alle Alpeplanter egner sig til Plantning paa Stenhje. Svaret maa lyde, at Stenhjspanter er et bredere Begreb end Alpeplanter, selv om vi tager dette i videst mulige Forstand. Ved –Alpeplanter–, eller som de ogsaa betegnes –alpine Planter–, forstaar vi Planter, der vokser i Bjærgegne ikke alene i Alperne, men ligesaavel i Pyrenæerne, i Andes eller Himalaya, og tillige dem, som findes i arktiske og antarktiske Egne, voksende saa hjt op over Havet eller saa langt mod Syd eller Nord, at de en meget betydelig Del af Aaret er dækkede af Sne og saaledes kun har en kortvarig Sommer, en kort Vækstperiode. Disse Planter kan efter deres Voksekreds deles i subalpine, alpine og hjalpine Planter, ligesom den arktiske Region kan deles i flere Florabælter. Hvor Hjdegrænsen (over Havet) for de forskellige Bælter af Alpeplanter ligger, afhænger af vedkommende Bjærgkædes Afstand fra Ækvator. Nogle Planter kan flges gennem alle 3 Regioner, andre har kun en ringe Udbredelse i lodret Retning. Visse Arter findes baade i Bjærgegne og i Polaregne, andre har et ret begrænset Vokseomraade i vandret Retning.

[Illustration: Fig. 47. Enkelt Del af Stenhjspanlægget i Friar Park (Se Fig. 46).]

Som alt nævnt har man i Haver fundet paa at bygge Stenhje for at kunne dyrke disse smukke Planter fra Bjærgene og fra Polaregnene, og de udgr ogsaa Stenhjspanternes Hovedmængde, men man har desuden samlet Hjælpetropper fra mange andre Egne af Jorden og anbragt dem paa Stenhjen. Forholdet er jo nemlig det, at der rundt om paa Jordens Kreds findes en Mængde meget smukke Planter voksende i Slettelandenes Moser, Enge, Skove og Stepper eller paa Ruiner og Stengærder, hvilke Havevennerne gærne vil dyrke, men som maa anbringes paa Stenhjen, enten fordi de her præsenterer sig bedre end paa flad Jord, eller fordi de overhovedet ikke kan trives det sidstnævnte Sted. Ordet Stenhjspanter er derfor et meget omfattende Begreb, men faste Rammer for det har man ikke; hvad en vil godkende som passende til Stenhj, kasserer en anden, og hvad der passer til at plante paa store Stenhje mispryder maaske paa mindre. Nogle Stenhjspanter vil dog udelukkende dyrke alpine Planter og

undgaar med velberaad Hu alle Plantearter, som ikke kommer ind under dette Begreb. For dem er Planternes Sjældenhed tit af største Vigtighed, de frydes selv over ubetydelige Arter, og de har netop den største Glæde i at dyrke de vanskeligste Planter. Der er dog en Del Alpeplanter, som trodser ethvert Kulturforsøg, og som det er ganske rkeslst at prøve at indplante paa Stenhjlsanlægene. Andre Stenhjlsvenner vil kun have smukke eller blomsterrige Planter i Kultur eller Arter, der er saa lette at dyrke, saa at de næsten kan passe sig selv. Plantematerialet er dog saa stort, at der bliver nok for enhver Smag—lykkeligvis—thi der er dog ingen Glæde ved, at den ene Stenhj er en tro Afspejling af den anden, hverken hvad Konstruktionen eller Plantebestanden angaar.

..Stenhjlsplanternes Vækstformer..

Stenhjlsplanterne kan efter deres Voksemaade henføres til forskellige Typer, som her kortelig skal beskrives, da Betegnelserne i det flgende anvendes Gang paa Gang. Der findes Overgange mellem de forskellige Typer, saaledes at det af og til kan være vanskeligt at afgre, hvilken Vækstform man skal henføre den eller den Plante til.

..Rosetplanter.. Bladene er samlede i Rosetter, d.v.s. de sidder ikke op ad en Stængel med tydelige Mellemrum, men udspringer omtrent fra samme Punkt og ligger ofte fladt ud til alle Sider paa Jorden eller Klippen. Blomsterstanden kan være endestillet d.v.s. udgaa fra Rosettens Midte eller udgaa fra Bladhjernerne, og Rosetten kan mangle eller have Sideskud. Rosetplanter med endestillet Blomsterstand og uden Sideskud dr efter fuldent Blomstring—de er ..monokarpiske.., som det kaldes i det botaniske Sprog—og maa formeres ved Frudsæd ..(Saxifraga mutata, Sax. longifolia..). Denne Voksemaade er ganske analog med flere af vore kendte to-aarige Planter for Eks. Kongelys. Dannes der Sideskud, er Formeringen af Planten jo derigennem sikret. Sideskuddene kan sidde tæt op til Moderplanten eller fjærnes fra denne ved en ivrig bladls Udlber, de kan lsne sig fra Moderplanten meget snart og danne selvstændige Individier (visse ..Sempervivum..) eller vedligeholde Forbindelsen i længere Tid; er Dannelsen af Sideskud meget yppig, dannes der efterhaanden store sammenhængende Tæpper.

..(Saxifraga aizoon, Androsace sarmentosa..).

..Pudeplanter.. Skuddene er korte, tæt samlede, saaledes at de midterste staa lige ret op, de nederste ligger paa Jordoverfladen, og hele Planten danner sig halvkugleformet (eller som en Kuglekalot). Bladene er smaa og meget tætsiddende, sidder ofte i Mængde visne inde i Planten. Skuddene er gjerne utilbjelige til at slaa Rod, selv om de ligger tæt til Underlaget; Pudeplanterne er derfor vanskelige at dele, og maa

formerer ved Frudsæd eller Stiklinger.

Tæppeplanter. Planterne er enten træagtige eller urteagtige med kortere eller længere Skud, som gjerne er rigt forgrenede og ligger fladt henad Jorden eller over Stenene og derved dækker Jordsmonet som et tæt Tæppe. Skuddene er hos nogle meget uvillige til at slaa Rod (_Rhamnus pumila_), og man kan hos disse lfte store Partier af Planten op fra Underlaget. Formeringen af saadanne Arter maa derfor ske ved Frudsæd, eventuelt Stikning. Andre Tæppeplanter er netop meget villige til at slaa Rod, saa snart Skuddene berrer den fugtige Jord; en ældre Tæppeplante af denne Type er derfor i Virkeligheden en Koloni af selvstændige Individier. Deling af disse lader sig let udfre. Nær disse staa saadanne Arter, som breder sig ud i store Tæpper ved fra underjordiske Udlbere at sende Skud op i Lyset.

En Del Arter, som man kan betegne _Pude-Tæppeplanter_, har især som unge Individier samme Voksemaade (Kuglekalot), som Pudeplanterne, men i Modsætning til disse er de meget villige til at slaa Rod og vokser stærkt i Periferien, de bliver derfor fladere og danner snart sammenhængende Tæpper ved at vokse sammen med Naboplanterne (_Arenaria Rosani_). Endelig kan visse Rosetplanter forme sig som Tæppeplanter (se f.o.)

Den almindelige _Staude_ type er ogsaa repræsenteret blandt Stenhjplanterne. Skuddene er her oprette eller nedliggende og dr hvert Aar tilbage til Jordoverfladen, hvor Knopperne, som skal fortsætte Væksten næste Aar, sidder.

Knoldvækster og _Lgvækster_ har deres overvintrende Dele dybere nede i Jorden.

Enaarige Planter. Af disse er kun faa anvendelige paa Stenhjen.

Dværgbuske. Foruden nogle tæppedannende Arter (_Dryas_, visse _Salix_) har man blandt Stenhjplanterne en Del Smaabuske med opret, men dog lav Vækst. Navnlig Lyngfamilien leverer mange af denne Type.

Stenhjens Berettigelse i Haven.

Det vil for Haveejeren ofte kræve en vis Grad af Overvejelse, om han i sin Have skal anlægge en Stenhj eller ej. Han kan i den Anledning stille sig forskellige Sprgsmaal: Vil det landskabeligt set kunne forsvares at lægge en Stenhj i Haven? Er Stenhjplanterne noget saa fremragende, at det kan forsvares, at de faar et særligt Anlæg? Kan de ikke dyrkes paa flad Jord? eller kan man overhovedet give dem de Kaar, de fordrer? En af vore mest fremragende Landskabsgartnere, _Glæsel_,

har skrevet: "Stenhje have ikke nogen malerisk Betydning i de landskabelige Dele af Anlægget, og det er absolut forkasteligt at anvende S. paa en saadan Maade, at der dermed tilsigtes en Efterligning af Klippepartier." Herom kan der tvistes. Kan man omdanne et ellers kedeligt Parti af Parken til et smukt bygget Stenhjparti, vil dette dog kunne have en vis malerisk Virkning, navnlig i den Tid, da *Saxifraga*, *Aubrietia* og *Primula* med andre Florblomster blandt Stenhjplanterne, staar i skønneste Blomstring. Om man ikke tr lade sin Stenhj faa Form af et Klippeparti, kan der ligeledes være delte Meninger om. Sikkert er det, at man uden at skade det landskabelige Udseende kan lade enkelte Dele af Stenhjen faa Form som Klippeblokke, ja det er maaske netop det fornjeligste ved Stenhjbyggeriet og Beplantningen at kunne fremstille strre tætte Stensystemer, der beplantede ser ud som revnede Klippeblokke, hvis Spalter er bleven naturligt bevoksede. Er man imidlertid bange for, at Stenpartiet skal skade det landskabelige Billede, som Parken har, er det den bedste Udvej at bygge Stenhjen paa Skrænterne ned mod en forsænket Gang. I den botaniske Have i Kew findes Stenhjen netop anlagt paa denne Maade paa begge Sider af en slangeformet Vej, som er anlagt lavere end det tilstedende Terræn, og ved Basketbeplantning er Anlægget skjult for Beskueren, indtil man er ganske nær ved Nedgangen til Stenpartiet.

Men vi maa ogsaa hævde at have set Haver, hvor Stenhjen var af malerisk Virkning. Det vil dog let forstaas, at det kun er i strre Haver, at man kan gaa saa vidt, at man lader Stenhjen blive et Led, der skal give Præg paa Landskabet. I smaa Haver maa Stenhjen kun blive lille og beskeden, men til Gengæld bygges saaledes, at den i endnu hjere Grad end i store tjener den ene Hensigt: at afgive gunstige Voksepladser for de Planter, man vil dyrke derpaa.

At Stenhjplanterne er noget særlig smukt vil, som det ogsaa berettes i Indledningen, enhver, der har set dem i Naturen, bekræfte; og at de ogsaa i Kultur, hvor de kun giver en svag Afspejling af, hvad de er i Bjærgene, ogsaa har talrige Beundrere, har de senere Aars Iver for denne Gren af Havebrug tydelig vist. Foruden deres lave Vækst og forholdsvis store Blomster, som er nogle af deres mest fremtrædende Egenskaber, skal her nævnes det Forhold, at saa mange af dem holder Lvet frisk grnt hele Aaret rundt eller i al Fald en betydelig Del af Aaret, man kan derfor selv i den dde Tid af Aaret fryde sig over det friske grnne paa Stenhjen. De adskiller sig her paa behagelig Vis fra de fleste Stauder, som Vinteren igennem staar ngne eller med halvvisent Lv. Som et yderligere Plus for Stenhjplanterne kan anfres, at deres Lidenhed gr, at et forholdsvis stort Antal kan dyrkes paa et meget indskrænket Areal. Angaaende Sprgsmaalet, om de kan dyrkes paa flad Jord, saa maa dette for nogles Vedkommende besvares med ja, for andres

med nej.

[Illustration: Fig. 48. Stensætning langs en Gang (i Det kgl. danske Haveselskabs Have) umiddelbart efter Plantningen. Den samme gang ses paa Fig. 70 i tilvokset Stand.]

„Malby“ udtrykker sig om dette Sprgsmaal saaledes:
”Alpeplanterne kan trives i Bjærgegnene, ikke saa meget fordi de der givne Kaar er ndvendige for dem, men snarere fordi Klimaet for de hjere voksende Arter er ugunstigt; i den stærke Blæst kan disse ikke udvikle sig, var denne Hindring ikke til Stede, vildede overskygge og knuge de lavere Planter.” Det viser sig da ogsaa, at nogle Arter godt kan trives, naar de overfres til vore Haver og dyrkes paa flad Jord. Men den strste Part vil ikke vokse under disse Kaar. Det er rimeligvis hovedsagentlig Jordensfysiske Beskaffenhed, der her ikke passer dem. For disse maa man saa bygge sine Stenpartier. At der er alpine Planter, som det selv paa disse Anlæg kan volde Vanskeligheder at dyrke, er kun en Spore for Havedyrkeren til at gre sig yderligere Anstrængelser; men overvindes Vanskelighederne, og man faar Planterne til at trives og blomstre, da er Glæden derved saa stor, at alle Besværligheder er glemte, naar Maalet er naaet.

„Valg af Plads til Stenhj og Udformning af Terrænet.“

Er Stenhjens Plads ikke forud givet, maa man vælge den i den Del af Haven, som har de gunstigste Terrænforhold, og som tillige er fri for store Træer, i al Fald br der ingen Træer være Syd for Anlægget, da disse vil rve al for meget Lys fra Stenhjen. Det er da navnlig Lvtræer med deres overhængende Grene, som br undgaas, en enkelt Gran eller Ædelgran, nogle Juniperus eller Chamæcyparis kan bedre tilstedes, ja kan endog være af en udmærket Virkning i Anlægget. Dernæst maa man se paa Jordbundsforholdene og Vandforsyningsforholdene. Jo bedre de sidste er, des bedre kan man forme sit Stenhjanslæg i storslaaede Former, idet man da stedse er Herre over at holde det passende fugtigt. Er Forholdene i Haven saaledes, at Vandtryk mangler, eller kunstig Vanding er vanskelig, br man ikke bygge for hjt, og da navnlig ikke, hvis Jorden er let, da man saa risikerer en Udtring i den varme Sommertid. Er Midlerne smaa, br man ligeledes afholde sig fra at bygge hjt. Det, man vil opnaa, er dog i de fleste Tilfælde at faa Planterne udviklede saa smukt og naturligt som muligt, og det opnaas lige saa godt paa svagt bevæget som paa stærkt kuperet Terræn. Som gode naturlige Terrænforhold kan nævnes: Smaahje og Sænknings mellem disse; en Hulvej med Skrænterne ned til denne; nedre Del af en Bakke; Skrænterne paa begge Sider af et forsænket Vandlb og Bredderne af en S eller en Mergelgrav, I det hele lader en Stenhj og et Vandparti eller et Mosebed sig godt forene. Gaar ens Bestræbelser dog ud paa at have et hjt-bygget Anlæg, som jo

ganske vist har den Fordel fremfor et lavere Anlæg, at det virker mere imponerende paa Beskueren, da br man hellere hygge paa en Lerbakke end paa en Sandbakke, da den sidstnævnte, hvor kunstig Vanding ikke kan iværksættes, som alt nævnt, let vil udtrres. Har man en Nordskrænt og en Sydskrænt at vælge imellem som Udgangspunkt for Stenhjen, da br man vælge Nordskrænten, hvis man særlig agter at dyrke Alpeplanter, men derimod Sydskrænten, hvis man navnlig vil have Planter fra lunere Verdens egne.

Er Stenhjens Plads i Haven givet paa Forhaand, staar man jo ikke saa frit som i det frst nævnte Tilfælde. Saafremt det er muligt at bortrydde Træer, som kan virke skyggende eller paa anden Maade generende, uden derved at skade Havens Udseende, br man straks fjærne dem og ikke vente og "se Tiden an". Kan man ikke borttage Træerne, maa man lave sin Stenhj saa godt som muligt og ved Beplantningen stedse tage Hensyn til den uheldige Beliggenhed d.v.s. plante Bregnearter, Skovanemoner, Primula-Arter, Cyclamen og andre skygge-taalende Arter. Egentlige Alpeplanter faar man ikke til at lykkes paa et saadant Sted.

Efter at Stedet for Stenhjen er fastsat, maa man, inden man gaar videre, gre sig klart, hvad man vil ofre paa sin Stenhj, ikke alene m.H.t. Konstruktionen, men ogsaa m.H.t. Indkb af Planter og den fremtidige Pasning. Det gælder her endnu mere end for den vrige Haves Vedkommende, at man ikke skal slaa strre Brd op, end man kan bage. Dette kan ikke noksom fremhæves. Koster man meget paa Anlæggelsen og Beplantningen og saa ivrigt kun kan ofre lidet paa Pasningen, da er de store Udgifter spildte. En Stenhj beplantet med sjældne og vanskelige Planter kræver et stadigt Tilsyn og en aldrig svigtende Interesse fra Havejerens Side; og et Stenhj-anlæg, som er bleven forst, hvor sjældne og fine Arter er fortrængte og kun enkelte kraftigere-voksende endnu kæmper en fortvivlet Kamp med Ukrudtet, er et srgeligt Syn.

Ved Udformningen af Terrænet, hvad enten dette nu fra frste Færd af er ganske fladt eller det fra Naturens Haand er gunstigt formet, gælder det frst og fremmest at undgaa Ensformighed og Ensartethed, det gælder at skabe saa mange forskelligartede Voksepladser som vel muligt. Endvidere maa man srge for, at der intet Sted kan samle sig staaende Fugtighed. Er der en S eller et Vandhul ved Anlægget, br man derfor srge for, at mulige Lavninger paa Stenhjen, hvor Vand kan samle sig, afdrænes til Sen, ved Stenfaskiner eller kunstige Bækbl.

Inden Omformningen af Terrænet tager sin Begyndelse, afgraves den brugbare Muldjord og samles i en Bunke for senere at anvendes.

Er Udgangspunktet for Stenpartiet en Bakke, Vold eller Hj,

sger man at frembringe en mere uregelmæssig Form, man maa udviske det kegleformede, kuppelformede eller rygdannede, som Stedet har fra Naturens Haand. I Stedet for en enkelt Top danner man flere strre eller en enkelt stor og flere mindre Toppe i forskellig Hjde, ligeledes maa man lade Forhjningen lbe ud i det flade Terræn paa forskellig Vis, her brat, der mere jævnt, en Skrænt lader man blive lang uden nogen videre Afbrydelse, en anden gr man mere uregelmæssig ved at afsætte flere Terrasser; sine Steder samler man Jorden i længere Kamme eller Rygninger,

Partierne mellem disse Kamme vil faa mer eller mindre udpræget

Klftform, eftersom Kammene ligger nærmere eller fjærnere fra hinanden. Grotter lader sig ogsaa let udforme ved Udgravninger ind i Hjen, Volden eller Skrænten. Grotterne gres dybe og smalle eller flade og brede i Grundform, altsaa fjordformede eller bugtformede, om man kan udtrykke sig saaledes. I Bunden af Grotten bliver der Plads til Dyrkning af fugtighedselskende Planter; andre Steder paa Terrænet, hvor man vil have Plads til saadanne, maa man afgrave et betydeligt Lag Jord, som fres hen paa andre Steder, hvor der skal findes Forhjninger. Det bliver naturligvis navnlig i den lavere Del af Partiet, at disse Grotter og andre Pladser til fugtighedselskende Planter anlægges, men man kan ogsaa anbringe dem paa mere hjtliggende Terræn. I Bunden maa lægges Dræn af Skærver. Bunden i Grotten behver ivrigt ikke at være i Niveau med Gangen, den kan skraane nedad mod denne, derimod vil det ikke være heldigt, om Grottens Bund har Fald ind mod Hjen, thi Afræningen af Grotten vil derved vanskeliggres. Der kan ogsaa tænkes Tilfælde, hvor Grottens Bund ligger lavere end Gangen og fortsættes paa den anden Side i en Klft, Gangen maa i saa Fald fres over dette Sted ved en Sten-Bro. Alle Steder, hvor man tænker sig at plante Arter, som trives i ls og ret tr Bund, maa man afgrave saa megen Jord, at der kan blive Plads saavel til et godt Lag Dræn som til et passende Lag tilberedt Jord.

Er Jordsmonet fladt, maa man give det en mere blget Form; har man rigeligt af Skærver, og selve Anlægget ikke er af særlig stor Udstrækning, kan man med Fordel lægge Dræn af Skærver under hele Stenpartiet, man vinder derved en Del Jord til Opbygning af Forhjninger. Et saadant afdrænet Stenhjsparti maa vandes noget rigeligere om Sommeren end et uden Skærveunderlag, til Gengæld kommer det ikke let til at lide af overvættets Fugtighed om Vinteren.

Alle Jordflytningsarbejder udfres bedst om Efteraaret. Jorden, der fres sammen i Bunker, som Grundlag for Klippeblokke eller Stentoppe maa stampes meget fast, men yderligere br den ligge Vinteren over for rigtig at sætte sig. Bygger man nemlig paa nylig sammenkrt Jord, lber man den Risiko, at den dog-selv vel sammentrampet-synker yderligere sammen, og det opbyggede Stenparti kan derved forrykkes paa uheldig Maade.

Har nu Arealet, som er valgt til Stenhj, ligget et halvt Aars Tid for at sætte sig, kan man begynde at anbringe Stenene. Der vil dog ofte frst være nogle mindre Ændringer at foretage ved Jordmassen, fordi denne sine Steder kan være sunket mere, andre Steder mindre end forventet, ligesom Regnskyl kan have foraarsaget ikke nskede Forandringer.

Man maa ogsaa allerede nu srge for at anlægge Gangene; disse maa dog ikke komme til at indtage nogen betydelig Part af Anlægget, navnlig i smaa Stenpartier maa de være beskedne baade i Antal og Bredde. Da det er heldigt, om Gangene er afdræned, vil her eventuelt ogsaa blive Anledning til at afgrave nogen Jord for at give Plads til Skærveunderlaget. Det vil sine Steder gre bedre Virkning, om Gangen former sig som en Trappe, eller at der dog findes enkelte Trappetrin her og der i en jævnt stigende Gang; stærkt stigende Gange maa næsten ndvendigvis bygges trappeformede. Udformning af Gangene i Trappeform br næppe ske, fr efter at Stenene er bragte paa Plads, da Transport af store Sten opad Trappe er vanskeligere end ad en skraanende Gang.

Paa de Steder, hvor der ingen Opfyldning har fundet Sted. kan man naturligvis godt skride til Anbringelsen af Stenene, umiddelbart efter at Terrænet har faaet den nskede Form. ønsker man dog at udsætte hele Arbejdet med Fordelingen af Stenene, til man kan gre det hele samlet, br man dog ved Udgravningen til Grotterne foretage den Forsigtighedsforanstaltning ikke at afgrave Væggene stejlt, men lade dem staa Vinteren igennem med skraa Sider, derved sikrer man sig mod, at de skrider ned.

[Illustration: Fig. 49. Fra Botanisk Haves Stenparti. En Afsats paa en skraanende Flade. I Forgrunden ses hvorledes smaa Sten lægges mellem de strre.]

Raader man over kunstige Vandledninger, br man allerede nu srge for at fre Rr hen til forskellige Punkter paa Stenhjen, saa at man kan besprjete denne over det hele. Og er der Raad til, at man et Sted kan lave en lille rislende Bæk, vil dette i hj Grad ge Glæden ved Anlægget. Bækkens Bund maa sættes med Ler, eventuelt med Cement, da Vandet ellers for hurtigt vil forsvinde. Over Leret eller Cementen man man lægge Sten af forskellig Strrelse, Grus og Sand.

..Anbringelsen af Stenene.–Valg af Materiale..

Af og til ser man Stenhje byggede af temmelig flade Sten, som er stillede paa Kant og er temmelig regelmæssigt ordnede, saa at der fremkommer en Mængde Smaarum, hvilke man kan kalde "Lommer" eller "Baase". Dette System har visse Fordele. Hver Plantes Vokseplads bliver her bestemt afgrænset. Desuden er man Herre over at lave Jordblandingen forskellig i de forskellige Rum, og man kan ved at gre Jordsmonet hjere eller lavere i Forhold til Stenenes Kant og ved at lægge Dræn i Bunden af "Baasene" i strre eller mindre Lag virke hen til at gre Voksepladserne trrere eller fugtigere. Ligeledes afgiver Stenene betydeligt Læ for Planterne; denne Form egner sig vel derfor bedre til Dyrkning af kælnerer Planter end just til de egentlige Alpeplanter. Men der er ogsaa visse Ulemper ved denne Konstruktionsmaade, navnlig er det vanskeligt at bygge Stenhjen saadan, at den danner et smukt Hele.

Endnu almindeligere er det at se Stenhje, hvor Stenene er jævnt spredte over det hele og er stillede paa Hjkant med den spidsese Ende opefter. Man ser ogsaa tit Stenhjsbyggernes Bestræbelser gaa ud paa at samle saa mange mærkeligt formede Sten, som der er at opdrive: Flintesten, der ligner Dyrehoveder, Affald fra Glasværker eller fra Teglværker (sammenbrændte glasserede Mursten i uregelmæssige Former) eller forstenede Træstammer o.l. Man faar ved Betragtning af saadanne Stenhje Indtrykket af, at Stenene og ikke Planterne er den vigtigste Del af Anlægget. Maaske har saadanne Konstruktioner ogsaa bidraget sit til sine Steder at bringe Stenhjene i Miskredit.

Inden man skrider til selve Anbringelsen af Stenene, maa man ordne det foreliggende Materiale, enten det nu er noget man har fra en ældre Stenhj, fra et Stendige, fra Udgravninger paa Terrænet eller man har indkbt Alluvialsten eller Materiale fra Stenbrud.

Al Slags Glasaffald kasseres skaanselsst. Ej heller kan Teglstens og Murstens-Materiale finde Anvendelse ved selve Opbygningen, men det kan, efter at være slaade til Skærver, benyttes til Dræn. Flintesten er som Regel heller ikke af strre Værd, men kan ligeledes bruges til Dræn, maaske helst blandede med Murstensskærver, Kulslugger eller andet stærkt vandsugende Materiale. Smaa Rullesten bliver ligeledes slaade til Skærver, er der rigeligt af Materiale, kan ogsaa disse bruges til Dræn, men er der sparsomt med Sten, br de henlægges for senere at bruges til at lægge ovenpaa Stenhjen (herom mere senere), de maa da helst slaas saa flade som muligt, altsaa mere i Flageform end i Skærveform; de Kalksten, der maatte blive kasserede ved Opbygningen af Stenhjen, behandles paa samme Maade.

De Sten, der kan benyttes til at bygge Stenhjen af, er navnlig: Granit, Gneis eller anden Urfjældsten, Kalksten og Sandsten. Det bedste Materiale faar man fra Stenbrud, idet de kantede Sten er bedst at bygge med, men store Rullesten kan ogsaa efter at være udklvede finde god Anvendelse, dog vil de runde Sider, som nogle af Stykkerne faar, kunne volde visse Vanskeligheder. Man sorterer Stenene, man har til sin Raadighed, dels efter deres Art dels efter Farve, og ved Anbringelsen af Stenene paa Hjen holder man hver Sort for sig, det ser nemlig ikke godt ud, naar en Klippevæg eller Klippeblok er bygget op af Granit blandet med Porfyr, Sandsten og Kalksten. Store lavbevoksede Rullesten fra Heder og Overdrev eller Ssten kan ogsaa finde Anvendelse i den Form, i hvilken de foreligger, man br derfor ikke udklve alle sine Rullesten, men bevare de bedste urrte. _Malby_ anbefaler til Stenhjnsbygning et kunstigt Konglomerat af Skærver og Cement, dette br man dog kun i en stenfattig Egn ty til.

Stenene maa ikke fordeles jævnt over hele Anlægget, men ordnes mere gruppevis, saa at de sine Steder staar meget tæt, andre Steder i lsere Grupper og sine Steder meget spredt. Man maa ogsaa srge for, at Stenene kommer til at staa (eller ligge) fast, saa at de ikke forandrer deres Stilling, selv om der bliver traadt paa dem. En tredie vigtig Regel er, at Stenene maa anbringes saaledes, at den Fugtighed, der tilflyder Anlægget Vandet, som sprjtes derudover, og Regnen, som falder derpaa snarest sger ind mod de indre Dele af Hjen og derved naar ned til Planterdderne; en hjere liggende Sten maa derfor ikke springe ud over en lavere, da Vandet saa vil lbe fra den hjere ned over den lavere liggende uden at befugte Jorden, som findes i Mellemrummet mellem disse to Sten.

Det er forhen berrt, at det er uheldigt at stille Stenene paa Enden, det er en ganske unaturlig Stilling. _Farrer_ skriver saaledes om dette Sprgsmaal: "Og husk altid at sætte Stenene paa Hjen med den brede Flade mod Jorden. Dette er den naturlige Maade at anbringe dem paa. I Naturen ligger Stenene ned; Moder Natur lader ikke sine Sten strutte ud i Luften som Piggene paa et Pindsvin." Der kan dog være Tilfælde, hvor man har Lov til at sætte Stenene paa Hjkant, og det er der, hvor man bygger meget tæt, de Steder, hvor man sger at efterligne Klippeblokke, men her kommer den enkelte Sten ikke til at præsentere sig, her rager den ikke frit ud i Luften, den skal netop kun ses sammen med de andre som et afsluttet Hele. Ogsaa ved Opbygningen af Grottevægge kan Afvigelse fra Regelen tilstedes, thi her gælder det jo ogsaa, at det kun er en enkelt Flade af Stenen, der vender ud imod Beskueren. Sine Steder kan man ogsaa ved Afgrænsningen mellem Stenhjen og Gangene, som frer derigennem, tillade, at en Sten er sat paa Enden, men som Regel br disse Sten ligge ned paa Siden. Man maa forvrigt vogte sig for, at denne Afgrænsning kommer til at se for ensformig ud og i det hele undgaa skarp

Afgrænsning, hvor det ikke er nødvendigt. Ved Konstruktion af Klippeblokke og Grottevægge er Udtrykket Stenhjysbygning rigtig paa sin Plads, idet man her faktisk stabler Sten paa Sten og i givet Tilfælde endog maa gribe til Bindemidler som Cement for at sttte Konstruktionen.

Ved Opbygning af Grottevægge har man en fast Jordvæg som Rygstid, denne er, som omtalt under Udformningen af Anlægget, afgraved skraat eller stejlt, dog br den ikke være absolut lodret. Det vil nemlig være heldigt af forskellige Grunde, om Grottens Bredde bliver noget strre foroven end forneden. En ufornodet Forskydning i Jordhjen vil lettere kunne bæres af en Stensætning, som har en svag Heldning indefter mod Hjen end af en, som er ganske lodret; tillige br hver overliggende Sten springe lidt tilbage for hver underliggende af Hensyn til Befugtningen af Jordmassen mellem Stenene (s. f. o.). Man gr ikke Grottens Væg regelmæssigt bueformet, og hvis man har en dyb og smal Grotte for sig, lader man ikke Væggene blive paralelle, man giver Væggene et eller flere smaa Fremspring eller en ekstra Indbugtning. Den nederste Stenrække maa noget skarpere angive Uregelmæssigheden, da alle Fremspring, eftersom Opbygningen skrider frem, udviskes noget. Stenene maa sættes meget fast, og man begynder ikke nogen ny Etage, fr man er sikker paa, at det færdige Lag ikke kan rokkes. Stenenes Overkant maa have en svag Heldning ind mod Hjen, er en Sten af uheldig Form, kasseres den, eller man fjærner med Hammer og Mejsel uheldige Fremspring, saa at Stenen bliver brugelig. I det hele maa man ved dette Opbygningsarbejde væbne sig med Taalmodighed og ikke vente, at den Sten, man griber fat paa, just vil passe paa det Sted, hvor man frst lægger den; ofte maa man prve flere Sten i Rad, inden man finder den rette. Samtidig med Opbygningen maa man foretage en-i al Fald delvis-Paafyldning af tilberedt Jord i Mellemrummene mellem Stenvæggen og Hjen og mellem de enkelte Sten. Bag ved det nederste Stenlag br man lægge et Lag Skærver til Dræn, inden man begynder at tilfre Jord. Denne Paafyldningsjord maa hverken være for tr eller for vaad (man kan bruge den gammelkendte Prve: tage en Haandfuld Jord og klemme den, giver den Vand fra sig, er den for vaad, falder den fra hinanden, naar man lsner Taget, er den for tr) og den maa pakkes fast, saa at man er sikker paa, at den ikke senere synker sammen, saa at der derved opstaar Hulheder her og der.

Opbygning af strre Stenblokke eller Klippeblokke maa ske paa lignende Maade som anvist ved Grotter, men her har man jo ingen fast Væg at sttte Konstruktionen til. Man kan godt bygge en Klippeblok paa flad Jord, men vil dog som Regel hellere forme den omkring en strre eller mindre Jordforhjning. Ogsaa kan man lade en eller flere af Stenhjens Toppe afslutte med en saadan kompakt Stensamling. Grundfladen gres uregelmæssig, og Opbygningen foregaar terrasseformet, saa at de hjere liggende

Sten springer tilbage i Forhold til de lavere. Ogsaa her maa Paafyldningen af god Jord ske samtidig med Opbygningen. Er en saadan Top anlagt i stor Maalestok, vil man ved Paafyldning af Jord i dens Indre kunne bruge Lerjord og Skærver som Kærne, men nærmest udad mod Stenene, som der bygges med, maa man bruge god Jord, thi heri skal Planternes Rdder brede sig; smaa Blokke fyldes kun med god Jord. Af yderste Vigtighed er det, at hele Kærnen, hvad enten den bestaar af det ene eller det andet Materiale, gres meget fast, saa at ingen Sammensynkning eller Forskydning af Stenblokken senere kan finde Sted. Udfyldningen af smalle Revner mellem Stenene maa udfres med stor Omhu og med aldrig svigtende Taalmod. Den kyndige _Farrer_ siger: "Se til at hver Sten er vel tilpakket med Jord straks fra Begyndelsen, for hvis De ikke gr det, efterhaanden som Stenhjen bygges op, vil De (bagefter) aldrig kunne faa det gjort godt igen, men vil altid komme til at kæmpe med Mangler her og der. Intet er mere fortvivlende end at prøve paa at skaffe Jord ind i et skjult Hul bag en stor Sten. Man maa famle sig frem, rage og stude, og man faar Huden gnavet af Knoerne, og endda bliver Arbejdet ikke godt gjort. Og er Arbejdet ikke gjort godt fra frst af, vil disse Hulheder foraarsage Planternes Dd, og for det andet vil Rotter, Mus og andre Skadedyr tage Bolig deri."

Grunden til, at Planterne dr, naar en saadan Hulhed naas af Rdderne, er den, at disse derved udsættes for Udtring.

Hvor man paa Stenhjens Skrænter har afbrudt den regelmæssige Skraaning ved en Afsats, kan der for stærkere at markere og sttte denne, anbringes en mindre Opstabling af Sten, her br man dog ikke sætte Stenene paa Enden, men lægge dem ned paa Fladen.

Tætte Stensamlinger kan ogsaa tilvejebringes ved mindre Midler og paa lettere Vis end den her anfrte Opstabling. Paa skraa Flader eller smaa Forhjninger, som har faaet den Form, man tænker sig, de skal have i færdig Stand, _lægges_ Stenene ned i Flugt med Jordsmonet. Stenene graves noget ned i Underlaget, saa at de ikke kan skride ud, og Mellemrømmene udfyldes med tilberedt Jord. Stenene maa lægges tæt navnlig mod Toppen af Hjene og anbringes om muligt med en brudt Flade udad mod Beskueren.

De strre Rullesten, man har lagt til Side, anbringes paa Rygningen og Skrænterne af Volde eller paa Skraaninger og Flader, hvor man agter at indrette Vokseplads til Lyngvækster.

De skråninger, som ikke er bleven besatte med Sten, vandrette Afsatser, Klfter eller fladere Sænkninger mellem Forhjninger eller Volde, skal nu ogsaa indrettes til deres Brug. For dem alle gælder det, at de maa forsynes med et Lag Skærver for at sikre Vandafledningen. Stenskredene, d.v.s. de Steder, hvor man har

tænkt sig at plante de Arter, som i Naturen vokser i nedrullede Sten, altsaa et meget lst Materiale, br have et rigeligt Drænlag, medens Klfterne og de Partier, der skal huse Engplanterne, kan njes med et mindre dybt Lag; har man gennem en Klft Aflb fra et Moseparti eller fra et lille Kildevæld, maa Afræningen dog gres noget kraftigere end ellers. Forvrigt maa man regulere Skærvelagets Mægtighed efter Stedets Beliggenhed paa Stenhjen og efter dets strre eller mindre Fald. Paa Skraaninger gres Drænlaget mindre end paa Flader, og ligeledes maa man i de lavere Dele af Stenhjen ge Drænets Mægtighed, navnlig naar Aflbsforholdene fra Stenhjen ikke er fuldt tilfredsstillende. Det er mindst lige saa meget om Vinteren som om Sommeren, at Drænet skal gre Nytte, for at bortlede den rigelige Væde, som samles i denne Tid, da Fordampningen fra Jordoverfladen er ringe, og Planternes Forbrug ogsaa er sat ned paa et Minimum. Man maa derfor srge for, at Drænlaget er saa godt, at det kan holde Anlægget passende trt om Vinteren. Inden man begynder Paafrslen af Skærverne, maa man beregne, hvor meget disse vil fylde i Forbindelse med det Jordlag, som derefter skal paafres, og hvori Planterne skal vokse; undlader man dette, risikerer man let, at Jordsmonet, naar man er færdig, er blevet for hjt i Forhold til Omgivelserne, og Arbejdet maa gres om. Det frste Lag Skærver, man paafrer, gr man vel i at grave ned i Underlaget, hvorved man opnaar, at Drænet kommer til at virke dybere ned.

[Illustration: Fig. 50. Kunstigt opbygget Stenblok i Botanisk Have.]

..Jordbundsforholdene..

Det er af Vigtighed, at det Jordsmon, som Planterne skal plantes i, er gunstigt for deres Trivsel, og at man ved tilberedningen deraf har de forskellige Planters Tarv for øje. Som Regel vil den Muldjord, der findes paa Stedet, og som man har afgravet og samlet, inden Omformningen af Terrænet paabegyndtes, ikke kunne bruges i ublandet Stand, men det hyppigste vil vel ogsaa være, at man af konomiske Hensyn maa bruge en Del af denne Jord til Indblanding i andet Materiale. For at kunne tilvejebringe gode Jordblandinger anskaffer man sig et Oplag af flgende Jordarter: Lyngjord, Mosejord—ogsaa Trvestrelse kan eventuelt anvendes—Bladjord og, hvis den oprindelige Muldjord er let, da tillige Græstrvejord fra svær Jord. Endvidere Grus, fint knuste Kalksten eller Murgrus og fine Granitskærver. Visse Planter er mere kalkfordrende end andre, ja nogle Forfattere hævder, at Planterne kan deles i kalkfordrende og kalkflyende Arter, og at der endog ofte til visse kalkyndende Planter svarer andre nærstaaende Arter, som er kalkflyende; i Naturen skulde disse to Slags Planter som Flge af deres særlige Krav til Jordbunden aldrig forekomme blandede, men al Tid hver Gruppe paa sin Lokaltet. Saaledes angiver ..Robinson.., der har en Liste paa c.

70 Kalk-Planter og nogle flere Granit-Planter, at *Rhododendron hirsutum*, *Daphne eneorum* og *Pulsatilla alpina* vokser paa Kalkbjerge, medens *Rhododendron ferrugineum*, *Daphne striatum* og *Pulsatilla sulphurea* vokser paa Granitunderlag. Selv om dette nu ikke skal tages saa alvorligt, at man altid kan betragte Kalk som Gift for Planter fra Granitbjerge, saa kan man dog ikke se helt bort fra denne Forskellighed hos Planterne, og enhver Oplysning om Planternes naturlige Voksested er af Betydning for Stenhjts-dyrkerne. Hvis man til sin Stenhjts Opbygning har brugt saavel Granit som Kalksten, gr man derfor vel i ogsaa at tilberede Jorden forskelligt paa de to Steder, saa at man ikke blander Kalkelementer i den Jord, som lægges paa Granitafdelingen, medens man giver en rigelig Tilsætning af dette Materiale paa den Afdeling, der er bygget af Kalksten. Ved man intet om Planternes Krav i saa Henseende, kan man jo prøve sig frem, plante enkelte Individuer paa hver sin Afdeling og se til, hvor Planterne udvikler sig bedst. Sandsynligst er det dog, at Jordbundens rette fysiske Beskaffenhed er mindst ligesaa vigtig som dens kemiske. Med andre Ord, at der for Planternes Trivsel maa tages fuldt saa meget Hensyn til, at de faar en Jord, som er passende gennemtrængelig for Rødderne og af en passende Fugtighedsgrad for de paagældende Planter som til, at Jorden indeholder saa og saa mange Procent Kalk.

Til Paafyldning i Revnerne og de strre Mellemrum paa Stensamlingerne samt til Jordlaget paa Stenskredene bruges en let Jord bestaaende af Mosejord blandet med lidt af den oprindelige Muld samt Grus og fine Granitskærver. Til Smaalavninger, hvor Engplanterne skal vokse, bruges Mosejord blandet med lidt Grus og en Del af den oprindelige Muldjord, til Klfterne benyttes en lignende Blanding, og i disses nedre Dele, i Bunden af skyggede Grotter samt paa andre Partier, hvor man vil dyrke Skovplanter, tilsættes yderligere Bgebladjord. Lyngpartierne faar grusblandet Lyngjord; har man ikke Adgang til at skaffe denne Jordart, maa man anvende Jord fra Lyngmoser med en Indblanding af lidt rigeligere Grus. I Kalkafdelingerne tilsættes, som nævnt en Del knust Kalksten eller Murgrus.

Stenhjens Tilplantning.

For at kunne tilplante en Stenhj tilfredsstillende maa man kende noget til de Planter, man vil dyrke. Vel kan man læse sig en Del til, men bedre Kundskab om Arterne vil man dog erhverve sig ved at studere andre Stenhjtsanlæg. Her kan man gre mange Iagttagelser, se de Fejlgreb, der er bleven begaaede, og derefter vare sig for at gre de samme Fejl om igen, man vil kunne se de gode Resultater, som er opnaaede, og sge at efterligne de Kaar, den og den Plante her er lykkedes under. Ja, man kan jo endog faa Lejlighed til at kritisere de rosende Udtalelser, som Bger og Kataloger, Gartnere eller ens Venner har fremfrt om denne eller hin Plante, og se, om det virkelig

passer, at denne "ikke br savnes paa nogen Stenhj" eller hin "er af glimrende Virkning plantet i store Masser". Smagen er jo saa forskellig, at man aldrig er sikker paa om det, andre roser som noget særlig godt, netop vil falde i ens egen Smag. Man maa forvrigt heller ikke vente al Tid at opnaa samme Resultat, som man ser naaet andet Steds, de lokale Forhold har ofte meget stor Indflydelse; men mislykkedes nogle Arter, kan man til Gengæld glæde sig til, at andre maaske netop vil lykkes bedre paa den Stenhj, man selv har anlagt, end paa dem, man har lagt til Grund for sine Forstudier. Her kan saaledes nævnes, at Max Kolb ved Beskrivelsen af *Hutchinsia alpina* skriver: "Saa almindelig (i Bjærgene) denne Plante end er, saa lykkes den ofte ikke godt og gaar gjerne til Grunde", medens den i Botanisk Have i Kbenhavn regnes for at være en af de villigste; og om *Polygonum vacciniifolium*, der sidstnævnte Sted nærmest maa kaldes lunefuld og absolut maa have en god Plads, siger Robinson, at "den formeres let ved Deling og Stikning, trives i almindelig Havejord og passer til Skrænterne og de mindre vigtige Steder paa Stenhjen."

Vigtigt er det ogsaa ved disse Studier paa andre Stenhje at lægge Mærke til, hvor den eller den Plante "gr sig" bedst, om den udvikler sig bedst til sin Fordel klemt inde mellem Sten i en vandret eller lodret Revne, eller om den ser bedst ud imellem lse Smaasten, om den trives bedre i et lille Engparti end i en Klft, og om den syner bedst betragtet fra oven eller fra neden, Man maa gre Iagttagelser angaaende Planternes Krav til Vokse-Areal, om det er Planter, der breder sig raskt eller om den aarlige Tilvækst kun er ringe.

Til Plantningen bruges helst smaa Planter. Disse vokser lettest. Synes de Blokke, man har indkbt, at være for store, maa man se efter, om det er en Art, som let lader sig dele, og er dette Tilfældet, br man straks partere den, man har da ikke alene flere Chancer for én, at Planten skal vokse, men tillige faar man i samme Kb et strre Stykke af sin Stenhj tilplantet. Af Plante-Arter, som ikke taaler Deling, maa man vogte sig for at faa store Individuer. Nogle Planter har lange piskformede eller dog svagt forgrenede Rdder (mange Bælgplanter). Disse Planter lader sig ikke dele; de kan tillige være vanskelige at plante, da Rdderne paa Grund af deres Længde kræver et dybt Plantehul; en Indkortning eller Sammenbukning af Rdderne er ikke heldig, taales i mange Tilfælde slet ikke af Planten. Derimod kan alle Planter med tæt og rigt forgrenet Rodnet godt taale Rodbeskæring, og denne Indstudning br foretages, da Plantningen foregaar lettere, naar Rodmassen er mindre.

Stenhjsplanter maa plantes med megen Omhu, navnlig gælder det om at trykke Jorden godt omkring Planten, saa at Rdderne straks omsluttet fast af Jord og Smaasten. Ved Omtalen af Stenenes

Anbringelse er det nævnt, at Jorden skal pakkes ind i alle Hullheder og Revner. Ved Plantningen gælder samme Regel, man maa hele Tiden passe paa, at Jorden, som man fylder ned om Rdderne, baade ligger fast til disse og til Stenvæggene. Tilplantning af Grottevægge og Klippeblokke er den vanskeligste. Revnerne er ofte ganske smalle, saa at det er et stort Taalmodighedsarbejde at faa Jorden fyldt ind omkring Rdderne; som nævnt skal der gerne være Smaasten i Jordblandingen, disse Smaasten kommer let i Klemme og hæmmer den videre Paafyldning af Jorden. Og volder de vandrette Revner Bryderier, er de lodrette endnu vanskeligere at beplante, Thi her mangler det faste Underlag, som man dog har ved de vandrette Revner. Man maa derfor ved Tilplantningen af disse lodrette Spalter klemme Sten ind deri, som kan tjene som Hvilepunkt for Planten, man vil anbringe, og for yderligere at gre et saadant Sted til et fast Stttepunkt, kan man fæstne den indsatte Stenkile med Cement. For at gre Cementen saa lidet synlig som muligt, knuser man noget af den Stenart, man har bygget med, til meget fine Skærver og trykker en Del af disse ind i den endnu fugtige Cement.

[Illustration: Fig. 51. Parti af Botanisk Haves Stenhje.]

Man maa vel vogte sig for at faa sin Stenhj for regelmæssigt tilplantet. Uregelmæssighed og Uensartethed er jo allerede givet eller tilstræbt i selve Konstruktionen, der vilde da ingen Mening være i at udviske dette ved en altfor regelmæssig og ensartet Tilplantning. Det gælder jo frst og fremmest at give Planterne de bedste Vækstbetingelser, men tillige maa man jo give dem den bedste Baggrund og tage Hensyn til de enkelte Arters Voksemaade. Pudeplanter skal ikke plantes tæt og i store Klynger, de skal ses enkeltvis eller faa sammen, saa at den enkelte lille Plante viser sig. Rosetplanter og visse Pudeplanter tager sig bedst ud mellem Sten og plantes derfor i store Klippeblokke. Tæppeplanterne sættes sammen i strre Mængde og især paa store Flader, de gr sig jo netop paa denne Maade; er det Arter, som hurtigt breder sig, kan Arealet, der skal indtages af en eller anden Art, dog godt heplantes spredt, men al Tid uregelmæssigt; sæt ikke Planterne i Rader og Geledder som i en Kkkehøve! Forvrigt kan Tæppeplanter ogsaa være af ypperlig Virkning, naar de er plantede over en lille Stenknold; Planterne vil da efterhaanden brede sig over hele Knolden og dække den, saa at kun en enkelt Stenspids træder frem af det grnne. Straks efter at man har beplantet en Klippeblok, en Top eller en Flade, belægges den fri Jord mellem Planterne med fine og grove Skærver. Disse tjener dels til at holde paa Jorden, at den ikke saa let skyller bort, dels bidrager de til at holde paa Jordens Fugtighed. I Stenskedene maa dette vre Lag af lse Sten være noget rigeligere end andre Steder paa Anlægget, og man bruger her helst Stenflager eller srger for at idet mindste en Del af Stenene har denne Form. I Engpartierne og Klfterne saavelsom i

Bunden af Grotterne anvendes en Belægning med Skærver kun i ringe Grad eller slet ikke, men for at lette Færdslen for den, der passer Stenhjen, maa der her og der ligge nogle strre, flade Sten til at træde paa. Er Stenpartiet stort anlagt, kan man endda enkelte Steder fre en Gang over et Engparti eller over en bredere Klft ved at lægge et Par Rækker af store, flade Sten, hellere maa man lade en slidt end en nylig brudt Flade vende opefter.

Man br gre sig det til Regel frst at tilplante Stenhjsspidserne, Smaatoppene og Blokkene, dernæst Skrænterne og Lavningerne. Vanding af det plantede sker umiddelbart eller kort efter Tilplantningen, bortskylles derved Jord og Smaasten, maa man fylde lidt efter. Er Vejret trt, vandes i den frste Tid dagligt, indtil Planterne har taget godt fat.

Omplantning af Stenhjen maa af og til finde Sted. Denne foretages bedst partielt, saaledes at man hvert eller hvertandet Aar tager en Del af Anlægget under Behandling. Det synes navnlig, at de Planter, der her er betegnede som Pude-Tæppeplanter, ynder eller tiltrænger Omplantning, for at de skal se friske og livskraftige ud. Herunder kommer især de almindelige fintlvede *Saxifraga*-Arter, *Aubrietia*, forskellige *Arabis* og mange andre. Forsmmes Omplantning bliver disse Tæppeplanter tynde eller visne i Midten og holder sig kun friske i Udkanten. Men det er ligefrem forblffende at se, hvor hurtigt nyomplantede Planter tager fat i den friske Jord, og hvor sunde og yppige de ser ud blot en Maanedstid efter Plantningen. Andre Tæppeplanter opfrer sig ikke som de ovennævnte, men vedbliver at være friske helt igennem; dette er navnlig træagtige Arter som *Sulix retusa*; er Omplantningen af en saadan Plante, der er godt i Vækst, ikke paaatrængende ndvendig—for Eks. paa Grund af en *Omlægning* af Stenhjen,—br man ved Omplantningen gaa uden om den. Ligeledes vil Stenhjens Smaabuske som Regel ikke behve Omplantning, men maaske af og til Fornyelse, hvis de er bleven for store i Forhold til Omgivelserne, Det er da især Planterne paa Skraaningerne, i Lavningerne og paa de mindre Stensamlinger, som br omplantes. De store Stenblokke br helst lades urrte saa længe som muligt, fordi Tilplantningen af disse er noget omstændelig, men ogsaa fordi en stor Pudeplante eller Rosetplante, som er vokset rigtig fast til Stenene, ikke taaler Omplantning, eller i alt Fald lider meget derved. En partiel Omplantning kan dog her ogsaa være ndvendig. Her tænkes paa de Fornyse, som bliver ndvendige ved at nogle Planter (*Saxifraga mutata*, *Saxifraga longifolia*, *Carlina acanthifolia* o. a.) dr efter Blomstringen. Allerede ved frste Plantning maa man have disse Planters kortvarige Liv i Minde, saa at man sætter dem paa Steder i Klippeblokken, hvor Omplantning bliver forholdsvis let.

..Morænebede..

Det er fr anfrt, at visse Alpeplanter er meget vanskelige at dyrke; dette gælder da navnlig Arterne fra de heste Fjældtoppe og dem, som vokser paa Morænerne. Det ligger da nær at formode, at man, saafremt man kunde efterligne de ejendommelige klimatiske Kaar og Jordbundsforhold, som de lever under, vilde kunne faa dem til at lykkes i Kultur. Det gælder altsaa at skaffe Planterne en Jordbund af muldfattig Beskaffenhed, rigelig Tilfrsel af koldt Vand om Sommeren og temmelig tr Jordbund om Vinteren. I England har man da i de senere Aar konstrueret de saakaldte "Morænebede" til Kultur af disse Planter.

Paa en svagt skraanende Flade graver man en Fordybning godt 1/2 m dyb. Bunden og Siderne beklædes med en Kappe af Cement, Bassinets vre Rand skal have samme Fald som den Flade, det er konstrueret i. Paa det laveste Sted i Bassinets Bund anbringes inden Stbningen en Flaskehals, som saaledes kan give Aflb for det Vand, der samler sig i det stbte Bassin. Dette fyldes nu med Sten, store i Bunden, aftagende opefter, saa at det verste Lag bestaar af ganske fine Skærver. Heri anbringes Planterne. I Flaskehalsen indsættes en Prop udvendig fra. Ved den vre Rand af Bassinet lægges et perforeret Rr, som er sat i Forbindelse med Vandledningen; herfra maa Vandet flyde ganske jævnt hele Sommeren. Tillbet maa være stærkere end Fordampningen, saaledes at der bestandig lber Vand over den nedre Rand af Bassinet. Hen paa Efteraaret lukkes af for Vandet, og nu uddrages Proppen af Flaskehalsen, hvorved Bassinet tmmes for Vand, og Stenmassen bliver ret tr. Selvfølgelig maa Cementrandene skjules ved, at der lægges strre Sten over dem, ligeledes maa man for at bryde Ensformigheden ved Bedets Overflade henlægge strre Sten her og der. Det Vand, der lber bort fra Morænebedet Sommeren igennem, br man lede videre gennem Stenhjsanlægget, lade det risle nedover som et mindre Vandlb for at ende i en Eng eller en Klft. Om man vil, kan man bygge Morænebedet i 2 Etager som 2 Bassiner, det ene over det andet; det overfldige Vand fra det vre lber da ned og befugter det nedre Bed.

..Murhaver..

Paa gamle Mure-og ikke mindst paa Ruiner-træffer man ofte en ret yppig Vegetation. Det er saaledes en bekendt Sag, at den lille Bregne "Murrude" vokser frodigt paa Kronborgs Mure. Ved frste øjekast ser det mærkeligt ud, at Planterne kan trives under saadanne Kaar, men tænker man nærmere over Sagen, er det jo i og for sig ikke mærkeligere, end at Planterne vokser i de stejle Klippesider, thi Murene er jo mindst ligesaa porse som Grundfjældene. Det har endog vist sig, at Planter, som vanskelig trives paa Stenhj, lykkes, paa Mure. Det er da intet Under, at man sine Steder ligefrem har opfrt Mure udelukkende eller dog

for en Del beregnede paa Beplantning. (Se Figurene 13, 14, 15 og 16.) _Correvon_ omtaler udfrligt og roser meget disse Murhaver. En Mur, som han selv har i sin Have, _Floraire_, er 28 m lang, 2,10 m bred og 1,40 m hj, den er bygget af haardtbrændte Sten og lber i Retning SØ.-NV., den har altsaa sine Flader vendte mod NØ. og SV., har saaledes en Solside og en Skyggeside, en Fordel man kan sikre sig, naar man bygger en Mur alene til dette Formaal; paa en Mur, der forud eksisterer, som er opfrt med andet Formaal, og som man faar til Opgave at beplante, vil ofte kun den ene Side være fri. _Correvon_ giver Fortegnelse over de Planter, som Aaret igennem blomstrer paa denne Mur, ordnet efter Blomstringstiden; Listen indeholder flere Hundrede Navne. Konstruerer man selv sin Mur, har man jo yderligere den Fordel at kunne give den Indmad d.v.s. en Blanding af Jord, Kalkgrus og Sten.

Potteskultur.

For dem, som har endnu ringere Plads end en Stenhj fordrer, kan det være et Substitut at dyrke en Samling Alpeplanter i Potte, og denne Kulturmetode kan ogsaa være nyttig for dem, der har Stenhj, idet de da i de pottedyrkede Individider har en Reserve at ty til, hvis enkelte Planter skulde gaa ud paa Stenhjanslægget. Man anskaffer sig foruden den almindelige Slags Potter to andre Slags, et Sæt, der er smallere og dybere, og et, der er fladere og bredere, i de dybe dyrkes Pudeplanter og i det hele Planter med dybtgaaende Rdder, de flade forbeholder man Tæppeplanterne. Man kan her ofre noget mere paa Jordblandingen, da det er saa ringe Kvanta, der bruges, og man anvender derfor udelukkende Mosejord, Lyngjord, Græstrvjord, Bladjord, Kalkgrus, Grus og fine Skærver. Man planter meget fast; i Bunden af Potten lægges et Lag Potteskaar. Potterne nedgraves paa et Grusbed og vandes rigeligt Sommeren igennem; Gruset udenfor Potterne holdes ogsaa stærkt fugtigt, Fordampningen herfra vil bringe Klighed og Friskhed til Potteplanterne. Om Vinteren holdes de i dybe Karme, nedgravede i Grus. Imellem Karmene lægges Kulasker eller lignende Materiale, som afleder Vandet godt. Karmene dækkes med Vinduer, naar det er stærkt fugtigt Vejr, men der luftes rigeligt. Bliver det Frost, lukkes Vinduerne til, og der dækkes med Maatter og Lemme. Ved indtrædende Tvejr afdækkes igen.

Pasningen af Stenhjen Aaret rundt.

Naar Aaret lakker mod sin Slutning er det Tid at tænke paa Stenhjens Dækning. Enkelte silkehaarede eller filthaarede Planter, som ikke taaler for megen Væde paa Bladene, vil man med Fordel kunne beskytte ved Hjælp af et lille Glashus bestaaende af fire Sideplader med en Overligger, der maa skraane lidt, saa at Væden kan lbe af den; der maa ogsaa være en Aabning mellem Siderne og Taget, saa at Luftcirkulation stadig kan finde Sted.

Denne Tildækning kan passende ske, naar Efteraarets bestandig vaade og graa Dage indfinder sig. Visse kælne Planter kan man ogsaa beskytte mod Vinterens Vejrlig ved, naar den første Frost er i Vente, at tildække dem med skarpt Grus. Disse to Beskyttelsesmaader bliver dog rent lokale. De fleste Stenhjspanter er i deres Hjemstavn dækkede af et lunende Snelag, som gr, at Jorden ikke fryser i nogen betydelig Dybde; men her i vort Klima ligger dette naturlige Dække kun rent undtagelsesvis i et længere Tidsrum. Sprgsmaalet er da, om man kan skærme sine kære Stenhjspanter mod stærk Barfrost, saa at man paa en Maade erstatter Sneen. Desværre lader dette sig ikke gre, i al Fald kun i ringe Grad. Men et Lag af Granris, over hele Stenhjen gr dog sin Nytte, det hæmmer i en vis Grad Udstraalingen og skærmer noget mod de bratte Temperatursvingninger. Mest Gavn gr Granrisdækket paa Slutningen af Vinteren, naar Solens Lys og Varme vil lokke Planterne til en for tidlig Vækst, og ligeledes værner det de stedsegrnne Planter mod den skarpe Foraarsvind, der let foraarsager en for stærk Fordampning fra deres Lvværk. Tildækningen med Granris finder bedst Sted ved Juletid, men frygter man stærk Frost i den tidligere Del af December, maa man hellere fremskynde Tildækningen. Kommer der et Snedække, er Planterne frst ret hjulpne.

Vinteren igennem er der intet at gre ved Stenhjen. Og dog! Hvis der indtræder milde Perioder, som tegner til at blive af nogen Varighed, er det gavnligt at mindske Dækket paa Stenhjen her og der, navnlig br man tænke paa de stedsegrnne urteagtige Arter som visse *Saxifraga*, *Hutchinsia*., enkelte *Sedum*.. nogle *Veronica* o.s.v., thi selv om det er Vinter, er der dog en vis Grad at Livsvirksomhed til Stede. De bortfjærnedede Granris samles i Bunker for atter at lægges over Planterne, saa snart Frostvejr indfinder sig.

[Illustration: Fig. 52. *Digitalis*. Denne Plante kan under store Forhold anvendes paa en skygget Del af Stenhjen. Man saar den på Stedet.]

Afdækningen om Foraaret maa finde Sted gradvis, og man br saa vidt muligt vælge Graavejrsdage til dette Arbejde for ikke atud sætte Planterne pludseligt for Solens Indvirkning. Men nu kommer samtidig et af Aarets vigtigste Vedligeholdelsesarbejder. Frostens har Vinteren igennem, trods Dækning, virket paa Jorden, den har lftet de smaa Sten, som ligger omkring Planterne, ja selve Planterne, navnlig dem, der er plantede det foregaaende Efteraar er hævede op af Jorden, saa at Rdderne er blottede. Forsmmer man ret længe at faa dette bragt i Orden igen, vil de lsuede Planter d af Trke eller i al Fald svækkes i betydelig Grad. Derfor skrider man til det Værk, mens der endnu er rigeligt af Fugtighed til Stede, at trykke Jorden fast igen.

Ofte maa man tage fat paa dette Arbejde, inden man helt har afdækket Stenpartiet, men man srger omhyggeligt for, at ingen Del af Stenhjen forbigaas. Man fjerner saa Granrisene fra et mindre Parti, gr dette i Stand og lægger nogle af Granrisene over igen. I en Kurv eller Kasse frer man lidt frisk Jord med sig for at kunne fylde efter i de Revner, som maatte være opstaaede ved Regnskyl Vinteren igennem.

Efterhaanden som Foraaret skrider frem, kan man fra Grotter og Klfter bortfjerne Lv, som er fget sammen der, hvis det virker usknt eller er hobet op i for store Mængder; ligeledes kan man afpudse de gamle Bregneblade eller andet Lvværk, man har ladet sidde for at virke beskyttende Vinteren igennem. Nu bryder det alle Vegne, og en Stund kan man blot fryde sig over sin Stenhj, og hver Dag se en ny Plante udfolde sine Blomster, men snart kalder Arbejdet igen. Foraarets trrende Luft gr sin Virkning, og Vanding bliver ndvendig enkelte Steder. Har man et kunstigt Kildevæld i sit Stenhjsanlæg eller et Morænebed, maa der lukkes op for Vandet. Snart strækker Vanding med Vandkande ikke til, der maa sprjtes dagligt, i al Fald naar Vejret er trt. Sprjtningen skal ikke indskrænkes til Planterne alene, Stenene og Gangene oversprjtes, de sidste ikke mindst, thi derved bidrager man til at sprede Friskhed og Klighed over hele Anlægget. Vil man have et særlig godt Vandingssystem, kan man over hele Stenhjs-partiet lade lægge Vandrr med mange fine Bruseapparater, hvorfra Vandet kan fordeles stvfint.

Nu har de frste af Stenhjens Foraarsbebudere allerede visne Blomster, disse maa fjærnes, hvis man da ikke agter at samle Fr af dem. Efter stærke Regnskyl maa man med Jord og Sten udfylde de Render, det nedstrmmende Vand har dannet sig, ogsaa Gangene maa efterses og repareres. Saaledes gaar Sommeren med Afpudsning, Vanding og Reparationer. Man maa ogsaa stedse gre sine Iagttagelser med Hensyn til Planternes Vækst og Udvikling, holde øje med dem, som vokser for stærkt for i Tide at kunne hømme dem i Væksten; ofte kan Forholdet dog være saadant, at det er rigtigere at lade den Plante, der fler sig vel paa Stedet og er ved at blive smuk og kraftig, beholde Pladsen, medens den svagere maa fjærnes og sættes hen paa en for den gunstigere Plads. Man maa i det hele mærke sig, hvilke Planter, der synes at have faaet en uheldig Plads, hvilke der staar for trt eller for lyst, for fugtigt eller for skygget, saa at man senere, naar Omplantningstiden indtræder, kan rette de Fejl, der er begaaede.

Hele Aaret, men dog mest om Sommeren, har man at kæmpe mod nogle Fjender af Dyreriget, hvilke man maa sge at bekæmpe paa bedste Maade. Muldvarpen er her som i den vrige Have en ubehagelig Gæst, som man maa forflge ihærdigt. Mus og Rotter sætter af og til Bo i de Stensætninger, hvor de kan finde en Hulhed; jo bedre Grottevæggene og Klippeblokkene er byggede op, des vanskeligere

kan disse Dyr finde et passende Sted til deres Bolig. Solsorten er vel nok den ubehageligste Gæst blandt Fuglene, hvis man da ikke er saa letsindig at lade sine Hns gaa om i Haven. Solsorten ynder at rode og hakke i Planternes tætte Puder og Tæpper for at sge efter Insekter og Orme, og nyplantede Partier, som har haft Besg af denne Fugl, ser srgelige ud. Hvis man ikke nænner at skyde denne Gæst, har man næppe andet at gre end at finde sig i dens ødelæggelser. Og af de lavere Dyr har man Snegle, Knoporme. Myrer, Jordlopper, Bænkebidere og andet Utj at bekæmpe. Snegle uden Hus (ngne Snegle) er især slemme efter Planter med tykke eller kdede Blade, saasom forskellige Primula-Arter, de ynder ikke Kalk, og for at hæmme deres Angreb an vender man andetsteds en Udstrning af pulveriseret Kalk; da saa mange af Stenhjens Planter er kalkyndende, vil en saadan Udstrning, i al Fald omkring de kalkyndende Planter, kun kunne gre Gavn. Myrer er meget ubehagelige Gæster, de lægger med Forkærlighed deres Tuer midt op i en Tæppeplante eller Pudeplante. Man maa for at udrydde dem afgrave og bortfjerne en strre Del af Jordmassen, som man erstatter med frisk Jord. Myrerne kan ogsaa fanges ved i Tuerne at nedlægge en Svamp dyppet i Honning eller Sukkeropsning; Dyrene vil da krybe ind i Svampens Hulheder, naar denne er fyldt, kastes den i en Spand med kogende Vand; gentages denne Proces Gang paa Gang, kan man helt rense en Tue for dens Beboere. Knoporme efterstræber de finere Nellikearter, Primula og mange andre af de bedre Stenhjsplanter. Man maa, saa snart man har opdaget deres Tilstedeværelse, gennemrode Jorden tidlig om Morgenen og afsamle saa mange af disse Skadedyr som muligt. Bænkebidere er Natdyr og gemmer sig om Dagen i mrke Huller. Henstiller man paa Stenhjen udhulede Kartofler eller Rdbeder—med Hulheden nedad—vil Bænkebiderne sge til disse og gemme sig der, om Morgenen kan man da ryste dem ud og dræbe dem. Regnorme, hvis Tilstedeværelse ellers er nskelig i Naturens Husholdning, er ikke til nogen Gavn for Stenhjen. Jorden bliver ved deres Virksomhed og ved deres Aflejring af Ekskrementer mindre behagelig for Alpeplanternes Rdder at arbejde i; som egentlige Skadedyr kan man dog ikke opfatte dem.

Med August begynder atter en travl Tid. Thi nu er det en gunstig Tid for Omplantning, hvad enten dette nu er de smaa Ændringer, der just er hentydet til, eller det er Generalomplantninger af strre Dele af Stenhjen. Den rigeligere Nedbr, som falder i denne Maaned, og den kraftigere Nattedug er gunstig for dette Arbejdes Udfrelse. I og for sig kan man omplante Stenhjsplanter til enhver Tid af Aaret, naar blot Jorden ikke er frossen, men Planterne tager hurtigere fat, naar de omplantes i August, og de naar at faa rodfæstet sig inden Vinteren.

Efter at Omplantninger og Nyplantninger er fuldendte, har man Resten af Efteraaret mest Renholdelse at tænke paa. Man maa

srge for, at man gaar Vinteren i Mde med en vel renholdt Stenhj; der maa ikke findes Ukrudt noget Steds, thi saa har man det at kæmpe imod straks i den travle Foraarstid. Visne Blade maa man ikke være for ivrig med at fjærne hen paa Efteraaret, thi disse kan siddende paa Planten godt gre deres Nytté som et Slags Vinterdække.

[Illustration: Naturlig Plantning med faa væsentlig indfdte Arter. Kun Arundo Donax (til hjre) rber at det hele er Menneskeværk.]

DEN DANSKE FLORAS VAND- OG STENHØJSPLANTER

af _Andreas Madsen_.

I. VANDPLANTER.

Paa Vandplanter er Danmark langt rigere end paa Klippeplanter. Udfra et havemæssigt Synspunkt gr det intet til Sagen, at der alene kan blive Tale om vore _ferske_ Vandes Blomsterverden, eftersom Havets Plantevækst ikke ejer blot en Art som er under Dyrkning. Havfladen er ganske blomsterls, kun fladbundede Kysters Brakvand dækkes sine Steder af _Flydende Vandranunkel's_ hvide Blomstermylder.

Vore vildtvoksende Vandplanter omfatter derfor i gængs Sprogbrug udelukkende de Arter som træffes i Serne, Aærne, Bækkene, helt ned til Trvegrave og Vandhuller. Mange iblandt dem, forholdsvis flere end af Landjordens indenlandske Flora, er saa smukke og statelige, at vi ogsaa lader deres Blomster og Blade smykke Havernes Vandpartier. Andre har vi derimod god Grund til at betragte med mindre velvillige Blikke, maa afgjort holdes baade fra Haverne hvor de kun optræder som Vandukrudt, fuldt saa ondartet og vanskeligt at udrydde som Landjordens. Et Eksempel herpaa er den kendte, oprindeligt amerikanske Art _Vandpest_, *Elodea canadensis*_. For ikke at tale om _Andemad_.

Kun Arter der lader sig til Syne oppe i Luften enten med saavel Blomster som Blade eller dog med Blomsterne alene, har vi nogen Glæde af at indlemme blandt Havernes Kulturplanter, Den, ivrigt faatallige Gruppe, hvor _hele_ Planten til enhver Tid er nedsænket i Vandet, _Hornblad_, Vandkrans, Brasenfde, Vandpest, _foruden enkelte andre_, er lidet egnede til andet end Stueakvarier, gennem hvis Glasvægge Planterne kan ses ogsaa fra Siden.

De Vandplanter hvis Blade svømmer eller rettere flyder i Vandspejlet og hvis Blomster enten gr det samme eller dog gror saa lavt at ogsaa de synes flydende, er derimod en Afdeling som tæller mange udmærkede Arter, i hvis Spidse vi afgjort br sætte

de to, danske Vandplanter som i alle Maader fortjener at indlede vor Skildring, den hvide og den gule Aakande.

Om den hvide Aakande skriver Rostrups Flora, at den hrer til vore sknneste, indenlandske Planter, og at Blomsterne overgaar alle andre i Strrelse. Men næst efter kommer den gule og begge vore Aakander forstaar, hvad ellers ikke ret mange hjemmevoksende Planter kan, at hævde sig overfor den store Mængde af indfrte, fremmede Arter. Og hvilke glimrende Fremtoninger der findes blandt den nyere Tids udenlandske Aakander, meddeles andetsteds i denne Bog.

De vokser ikke sjeldent blandede sammen og klæder hinanden fortræffeligt. Paa Baggrund af Bladenes grnne ørige træder Blomsterne frem i skinnende guldgul og slvhvid Pragt, Det Hele danner et saa sknt Billede, at Gartnerens Kunst ikke kan fje noget til, Intet Under at Aakanderne, indbefattet Asiens og Ægyptens bermte Lotus, fra de ældste Tider og overalt har tiltrukken sig almindelig Opmærksomhed og er blevne folkekære som faa andre Planter i Vand som paa Land. Herom vidner den Vrimmel af Aakande-Navne, som vidt forskellige Tungemaal er forsynede med.

Aakande er et gammelt Navn der var fælles for hele Norden og atter svarede til gængse Navne længer sydpaa. Hvem der oprindeligt maa have været den rette Aakande sknes let, det er utvivlsomt den Gule. Frugten, egentligt et "Bær", har virkelig Form som en Kande, medens den Hvide Aakandes er næsten kuglerund, og stærkt minder om Opiumvalmuens Kapsel. Imidlertid maatte Farven altid være den mest ijnefaldende Forskel paa de to Aakander, som begge kom til at bære dette Navn, der overfrtes fra den Gule til den Hvide.

Vore ældste Plantebger giver dog flere Navne at vælge imellem. Henrik Smid's Lægebog fra 1557 nævner ganske vist kun Hvid Aakande, men kun af den Grund, at den regnedes for al være mere brugbar som Lægemedel end sin Slægtning. Som medicinsk Plante er den ivrigt nu gaaet af Brug. Derimod har Simon Paullis "Flora Danica." tre forskellige Navne: Aakande, Se-Blomst, Se-Blad.

De afledes hver fra sin Del af Planten, Frugten, Blomsten, Bladet. Den fjerde Part Roden mindes i det gamle, men sjeldnere Navn Haarrod, der hentyder til de tykke Rodstokkes tætte Bundter af Trevlerdder. Aakande synes dog at have været det gængse, danske Hovednavn. Folkenavne paa Planter og Dyr er ofte Lignelser, hvis Billeder hentes fra Ting hvormed man er fortrolig i det daglige Liv, og Kanden manglede neppe i noget Hjem. Aakandernes store Frugter var ganske som lidt plumpt formede Drikkekander at se til og den hvide Aakandes lignede tykbugede Krus. Det var ikke til at tage fejl af og saaledes

opstod rundtom i Lande og Landsdele en Mængde Aakande Navne, som man mere eller mindre træffende tog Sigte paa disse Ligheder. Det falsterske „Skrukke,“ det jydske „Kællingkrus,“ Svenskernes „Smrkandekop,“ Tyskernes „Eddikekrukke,“ ligetil det engelske „Brændevinsflaske,“ et Navn som vist ogsaa skyldes en Tankeforbindelse idet den gule Aakandes Blomster siges at udaande en svag Duft af Whisky eller noget i den Retning. Det lyder da lidt mistænkeligt, at en Botaniker et Steds meddeler sine Læsere, at Aakandebloomsterne har en ”ikke ubehagelig Lugt.”

I svenske Folkemaal kendes ogsaa det ngne Navn „Kande“ og sluttelig skal blot nævnes, at Thybomaalets „Pottelaage“ som Navn for Bladene ogsaa tilhrer disse Lignelser fra Kkkenets Verden.

Paa Videnskabens Verdenssprog, Latin, bevarede begge de nordiske Aakander gennem Aarhundreder Fællesnavnet *Nymphaea*, men omkring Aaret 1800 fik de ikke længer Lov til at være i samme, botaniske Slægt, men blev skilte i to. Det gamle „*Nymphaea*“ blev forbeholdt den Hvide medens den Gule modtog Navnet „*Nuphar*“, som efter Sigende er et arabisk Ord, der som Aakandenavn ivrigt har været kendt gennem hele Middelalderen ogsaa nord for Alperne, i en lidt anden Form „*Nenuphar*“, er det mærkeligt nok gældende i Nutidsfransk som Navn for begge Aakanderne.

I Skolebger og andre Skrifter for Brn og Ulærde var det nu ndvendigt at lade to latinske Navne faa tilsvarende danske, det lod sig ikke gre at njes med det ene, Aakande. Den Gule blev da kaldt „*Nuphar luteu*, Aakande“, den Hvide med ligeledes én indenlandsk Art, „*Nymphaea alba*“, fik Navnet „Nkkerose.“

Selvflgeligt blev Ordet Nkkerose ikke valgt i Blinde. Det var kendt fra gamle Dage som Folkenavn om just ikke i Dansk saa dog i Norsk og Svensk og længer sydpaa kendtes den som Germanernes „*Nixenblume*.“

I den almene Opfattelse stod de nordiske Vandes Guddom, Nkken, som særligt knyttet til norske og svenske Sagn og Æventyr. Han træffes i danske Digtning og Overtro, men kun sjældent og vel altid under Paavirkning nordfra. Flgerigtigt maa da Nkkens Roser vokse ikke i vore, men i de to andre skandinaviske Landes Ser og Aær. Hermed passer det, at Videnskabernes Selskabs Danske Ordbog skriver saaledes: ”Nkkerose, Norsk Plantenavn” og i de Plante-Lærebgter, der udkom inden Norges Adskillelse fra Danmark og hvori de norske Plantenavne altid vedfjes de danske, henfres ”Nkkerose” ligeledes til Norge. Mest udbredt og henfrt til begge Aakanderne synes det dog at være i svenske Folkemaal.

Foruden Nkkerose kendes ogsaa Navnet „Nkkeblomst,“ og denne Form er vistnok den som frst indfrer den ny Betegnelse i

„danske“ Bger. I „Bredsdorffs“ Haandbog over botaniske Ekskursioner i Egnen om Sorø, Kjøbenhavn, 1834“ opføres: Nymphaea, Næppeblomst og Nymphaea alba. Hvid Aakande. Som Næppeblomst findes det i „Joh. Langes“ Haandbog i den danske Flora, 1853.“ og optages senere af Rostrup og andre Botanikere. Selv om det egentligt er et svensk-norsk Navn, lader det sig meget vel forsvare at indføre det ogsaa i det tredje nordiske Sprog. Men i gængs Tale har Næppeblomst vanskeligt ved at trænge igennem.

Et af gamle Simon Paullis Aakande Navne var „Sblad.“ Det er i sig selv ganske ligetil, men har dog givet Anledning til en trid, som endnu er standende, og hvis Hovedpunkt er Sprøgsmaalet om „Hjærterne“ i det danske Rigsvaaben. Somme Historikere paastaar jo, at de saakaldte Hjærter ikke er andet end Sblade, altsaa Aakander. Er dette virkelig Tilfældet, er der tæmmedes vore to fornemste Vandplanter strre Hæder end nogen anden i vor Flora baade til Lands og til Vands.

Vi kender alle Kong Volmers Ord „I Skjoldet springe Lver og Hjærter staar i Brand“, og til disse Chr. Winther'ske Verslinjer slutter sig Grundtvigs „Hjærter og Lver i sit Skjold, Danmark har frt fra Hedenold“. Hvad Digterne her synger om, har staaet som Sandheder, ved hvilke der ikke turde røkkes, at fornægte dem var at bryde selve den dyre Skjolderand. Men disse Historikere har ikke Agtelse for nogetsomhelst. De snderbryder Skjoldet, laver Lverne til Leopard og Hjærterne til Aakander.

Til ingen Nytte frer de Bevis efter Bevis i Marken for, at det „er“ saaledes. Den gamle Tydning af Rigsvaabnet er for mange en Trossætning, hvorimod alle Fornuftgrunde preller af. Det er da heller ikke Hensigten her at tage Standpunkt i Striden, men blot sagtmodigt udtale, at det gamle Kongevaabens sindbilledlige Betydning ikke forringes ved at faa Hjærterne ombyttede med Sblade. En tredje dansk Digter Chr. Richardt har udbragt en Skaal for hvert gyngende Aakandeblad til Ankers i østersens Blger, og Vaabnets Sblad bliver da Billedet paa Danmark værnet af de tre Vaabendyr, de danske Hovedstrømme imellem Sjælland, Fyn og Jylland.

Er dette Sindbillede hentet fra en dansk Inds, hvor Nækkens Roser gynger paa Vandspejlet, mindre sknt end Fremstillingen af de blidende Hjærter, som i sig selv intet betyder?

Som virkelige Aakandeblade, hvorimellem de store, sknne Blomster er indstrede, finder vi dem mange Steder hos „H. C. Andersen.“ I Æventyret „Klokkedybet“ mindes han Barndommens Land ved Odense Aa, hvor de gule „Aaknapper“ vokser, og han lader „Dydkongens Datter“ komme for Dagens Lys i en Aakandeblomst, der aabner sig mod Solen. Naturens underfulde Herlighed i „Paradisets Have“ aabenbarer sig ogsaa i Aakander, hvis Blomster er som en

rdgul, brændende Lue, som Vandet giver Næring. Det kan tænkes, at Digteren har kendt de fremmede, rde Nokkeroser han bruger aldrig delte Navn. som ikke er indgaaet i Folkesproget,—og muligt husker han dem fra sine Rejser, men det er dog neppe falden ham i Tanker, at hans eget Lands Vande en Gang med Tiden skulde prydes af ikke alene rde, men ogsaa blaa Aakander, der vel kunde maale sig med de Fantasibloomster, hvormed han smykkede Edens Have.

I _Aarets Historie_ breder Nordens hvide Lotus sine Blade over Skovsen, medens Varmen vælder ned i den dejlige Sommer, og i _Tommelise_ sejler Æventyrets lille Heltinde ned ad Strømmen paa et Aakandebblad, der fres af Sommerfuglen, et af de mest henrivende Billeder ikke alene i dansk, men vel overhovedet i al Æventyrdigtning. At H. C. Andersen her tænker paa Odense Aa, viser det Træk, at Skruptudsens pynter sin Stue nede i Dybet med de samme gule Aaknapper, der findes i "Klokkedybet", hvor Stedet udtrykkelig nævnes.

Hvor meget der endnu lod sig fortælle om vore hjemlige Sblade er det dog paa Tiden at standse. Som en lille Modvægt imod den megen Talen om Vaabenskjolde, om Æventyr og andet lærdt og sknt, skal dog til Slutning nævnes en lille Enkelthed fra et helt andet Felt.

Enhver, som elsker Naturen, maa glædes ved at se Aakanderne i deres fulde Sommerpragt og intet fremkalder selv midt i Vinterens blomsterde Mrke Mindet om de sknne Timer i hjere Grad end vore Vandets hvide og gule Roser, der ogsaa er blevne sammenlignede med Liljer og Tulipaner. Vi tænker tilbage og husker Sejlturen henad Aaen eller Sen forbi Aakandernes grnne og blomstrende Rige, hvor man gjerne prøver paa at plukke Blomster, dog sædvanligt med lidet Held. Nede under dem leger Fiskene med deres Finne, som skrevet staar i vore gamle Folkeviser, og henover Vandspejlets Hjerter danser og flyver glimrende Insekter, de sknne Sivbukke. Det falder os ikke ind, at de beundrede Vandblomster ogsaa kan gre Nytte, praktisk Nytte paa Bordet og derefter i Munden. Det har muligt heller ikke nogensinde været Tilfældet her i Landet, men i hvert Fald oppe i Sverigs fattigere Egne har Almuefolk til Tider maattet gre Brug af Aakandernes kdede, stivelsesrige Rodstokke, som er blevne malede og bagte til Ndbrd. Om dettes Næringsværd og Smag har der ikke kunnet findes Oplysning, men selv om vi ikke nsker, det skal komme saavidt, er det mon fjernt ogsaa i vor, lidet hyggelige Tidsalder at sende en Tanke til de Værdier, som ligger paa Vandets Bund?

Ligesom Storhederne i Menneskenes Rige gjerne efterlignes af de Smaa, saaledes er mange Vandplanter dannede i Aakandernes Skikkelse. Med samme, flydende Hjærteblade, tilsvarende

Voksemaade og med Blomster i Gult og Hvidt, hos enkelte slaar den hvide Farve dog over i Rosa og et endnu kraftigere Rdt.

Frbid kan saaledes gælde for en Nkkerose i Dværgformat, og kaldes da ogsaa i ældre Tid, hos Simon Paulli og andre med Navnet: "Mindste Slags Aakande med hvide Blomster". Senere godkendtes Frbid som ikke alene Nordens, men de fleste andre Sprogs gængse Navn, det latinske Artsnavn *_morsus ranae_* er udsprungen som ligefrem Oversættelse af Folkemaalet. Almindelig som denne Plante er næsten allevegne og sknt meget net dog langt fra fremtrædende dekorativ, frister den ikke til Indplantning i Havernes Vandpartier.

Det samme gælder vore *_Vand Ranunkler_*, hvis 6 forskellige danske Arter i Lægfolks øjne skuffende ligner hverandre, en enkelt af dem hrer, som allerede nævnt, til de meget faa Blomsterplanter, der vover sig ud i om just ikke det salte Hav saa dog i det stille Brakvand. *VandRanunklerne* samles oftest i en særlig Slægt *_Frpeber, Batrachium_*, hvis mest ijnefaldende Fællestræk er *_hvide_* Blomster, medens den trrere Bunds Ranunkler- eller Smrblomster- hos os alle er gulblomstrede.

Lyserde Blomster, samlede i tykke Aks, har *_VandPileurt_*. Dens lange, smalle Blade er skabte som hos de vrige danske Pileurter, der er mindre hæderlig kendte som slemt Ukrud i Haver og paa Marker. I det Hele har Vand-Pileurt ikke det sædvanlige Præg af at tilhøre det vaade Flement og kan ogsaa tidt vandre ind paa trlagt Bund eller endog blive en ligesaa slem Ukrudplante som sine Slægtninge Blegbladet og Ferskenbladet Pileurt, fra hvilken Vand-Pileurt dog adskiller sig ved at være fleraarig. Den tager sig afgjort bedst ud som svmmende med de smukke rosenrde Blomsteraks stikkende op over Vandskorpen og kan herude ikke forveksles med nogen anden Pileurt.

Til samme Gruppe. Flydeplanterne, hrer endnu to Planter, som kun med et vist Forbehold henfres til *_danske_* Vandplanter. De har begge i en fjern Fortid vokset i vore ferske Vande, men gr det ikke længer; med en vis historisk Ret tilhører de dog stadig vor Flora og deres Udadelelse vil af flere Grunde være paafaldende.

Den ene er *_Hornndden, Trapa natans_*, hvis Blade ikke kan vække Strid om Rigsvaabnets "Sblade" eller "Hjærter", eftersom de snarere har været Forbilleder for "Ruder" paa Spillekortene. Horanddens ejendommelige Ydre og mærkelige Historie vil ivrigt mangen Læser kende fra Sophus Bauditz's "Fortællinger fra Skovridergaarden", hvor man finder dens veltrufne Portræt. Man ved da, at *Trapa* er uddd her i Landet. Om dens Forekomst for maaske Aartusinder siden, derom vidner Fundet af *Hornndden* frst i lollandske Trvemoser, senere ogsaa fra Steder paa Sjælland og i Jylland, I vore Dage er den sjælden i hele Nord- og

Mellemeuropa og gaar som en uddende Art stadigt tilbage. Der gaar Sagn om, at en ivrig Planteven en Gang satte sig for at genindføre *Trapa natans* i den danske Flora. Med Lommerne fyldte, strittede han Ndderne ud de flest mulige Steder, det hed sig endog, at de paa Jærnbanerejser blev kastede ud af Kupevinduerne, naar Toget gik tæt forbi en S, Aa eller blot et Vandhul, men der forlyder intet om, at der nogetsteds i Landet viste sig levende Hornndplanter.

Sknt Hornnddens Ydre er meget beskedent, vil de svmmende Ruderblade altid vække Opmærksomhed, selv om man ikke har læst Bauditz eller fra anden Side kender Plantens mærkelige Historie, som i "Skovridergaarden" er behandlet med nogen digterisk Frihed. Men *Trapa* har aabenbart noget vanskeligt ved at finde sig til Rette i det nuværende Danmark, hvad saa end Grunden kan være og sætter i hvert Fald sjældent modne Frugter. Om Dyrkningen vil Læseren andetsteds i denne Bog finde de forndne Oplysninger.

Den anden Vandplante, hvis Borgerret her i Landet blev nævnt som tvivlsom er *Limnanthemum nymphoides*., der ligeledes forlængst har opørt med at være vildvoksende hos os, men hvis Frugter ved at være fundne i Trvemoser eller dybt i jordlagene vidner om en fordums Tilværelse. Dens Forhold i Nutiden er dog helt anderledes end Hornnddens. Flygtigt set minder denne Plante om Gul Aakande. Bladene er flere Gange mindre, men smukt hjærteformede, Blomsterne ved nærmere Eftersyn langt fra aakandelignende, men ligner mere store, gule Aurikler. Planten hrer til Ensianfamilien, der tæller saamange sknne Arter og særligt en Mængde Alpeplanter.

Hvorfor, kan Læseren sprge, præsenterer vi dog Planten under et skrækkeligt, langt og svært latinsk Navn. Lad os hre et godt, dansk Ord. Desværre er dette ønske lettere at sige end at opfylde. *Limnanthemum* savner et Navn med hjemlig Klang, en ligefrem Flge af, at den er saa lidet kendt.

Efter at have vokset hos os i Stenalderen eller anden Oldtidsperiode forsvandt L. (som vi forelbigt kalder den) ganske og dukkede frst op i den nyeste Tid. Naar vi træffer den i vor ældre, botaniske Litteratur er Grunden den, at Planten voksede i Syd-Holsten, særligt i Elben og dens Bifoder som en Tid lang regnedes for Artens Nordgrænse. Sydpaa var den udbredt over hele Nordtyskland dog intetsteds særlig almindelig.

Da Hertugdmmmerne gik tabt, skulde L. dermed være slettet af den danske Flora, men omtrent samtidigt fandt man den i det egentlige Danmark; e. 1863 i Fæstningsgravene ved Kronborg, senere flere Steder i sjællandske Aaer, desuden i Odense Aa og i de allersidste Aar i Vor Aa i Nordjylland. Overalt siges den at være indplantet, ikke virkelig vildtvoksende, I Modsætning til

Hornnnden lader saaledes L. til at fle sig meget vel til Mode i Nutidens Danmark, og i Sverig, i hvis Strømme den ligeledes er plantet, er det samme Tilfældet. Den rykker stadigt længer nordpaa og agter vistnok paany at erobre sig en blivende Plads indenfor den skandinaviske Flora.

I nyere, botaniske Bøger opfres L. med det danske Navn, „Sblad,“ der som vi har hrt er et af Aakandens gamle Navne. Som Navn paa Limnanthemum er det misvisende alene af den Grund, at det kan lede til den Tro, at Rigsvaabnets „Sblade“–eller „Hjærter“–i Virkeligheden er denne Arts Blade, hvad aldeles ikke kan være Tilfældet. Man ser ogsaa Planten opfirt som „Aakande-Sblad,“ men et saa kunstigt Ord vinder aldrig Indgang i daglig Tale. I Sverig, hvor L. jo ogsaa er ny, har Botanikerne lignende Navne-Vanskeligheder, et af de foreslaaede Navne er her det poetiske „Sguld.“

Saameget rigere er L. paa videnskabelige Navne. Foruden de ny tillige „Nymphoides peltatum, Villarsia nymphoides“ og endnu flere som for næsten alles Vedkommende omfatter et „nymphoides,“ der henpeger paa Ligheden med Aakanderne.

I Havernes Vandpartier vil den, hvad man saa foretrækker at sige, altid gre sig gældende. Hvem som ikke forud kender „Sguldet“ vil hvert Aar kunne finde det blomstrende i Juli og August i et af Vandbassinerne i Botanisk Have i Kbenhavn.

Der kunde fremdrages endnu flere Vandplanter af frste Grad, hvormed vi forstaar Arter, som enten gennem hele deres Tilværelse holder sig skjulte nede under Vandet eller kun lader sig tilsyne med Bladene flydende paa Vandspejlet samt en Tid ogsaa med Blomsterne ragende op. Det her nævnte lille Udvalg omfatter dog de mest ijnefaldende af vore indenlandske „ægte“ Vandplanter.

I ethvert nogenlunde rummeligt Ferskvand findes en Række forskellige Plantesamlag, der skifter i regelbunden Flge efterhaanden som man nærmer sig Bredden. Længst ud gaar Aakanderne, dog sjældn paa dybere Vand end ca. 2-2,5 m, paa lavere Vand breder Vandranunklerne, Frbid og andre sig tidt over sammenhængende, store Flader. „Andemad“ ikke at forglemme.

Overfor dette Vandukrud kan enhver Vandgartner, hvis man tr bruge dette Udtryk, som Slagsang kunne istemme Hostrups kendte Vise „Andemad, væk, den Fordring bær vi frem“. Og i Hartkorn med Andemaden slaar han Grde og Vandpest, foruden andet der lægger sig kvælende som et Kistelaag over Vandet og helt kan standse Strømmen.

Paa Grænsen mellem Land og Vand breder der sig almindelig en

Bræmme af Siv og Rr isprængt en broget Blanding af alskens Urter, hvorimellem mange af vore hjeste, stateligste og sknnest blomstrende Planter, delvis de samme der smykker Moserne, hvis Plantevækst atter danner Overgangen til Engfloraen.

[Illustration: Aakander, Havevarieteter i Sen i D. T. Poulsens Planteskole ved Kvistgaard]

Disse Planter hverken svømmer eller flyder, men hæver deres Blomster og Lov hjt lil Vejrs. Deres lavere Dele staar derimod i aabent Vand og handler stik imod den gamle Sundhedsregel at holde Fdderne trre og varme.

Her pranger de store Skærmpplanter Vand Kvan, Billebo_ og Mærke_, jævnsides Hjortetrst_ og Kattehale_ med lillarde Blomsterstande. Her gror vor vilde, gule Iris_, hvis Sknhed ikke er ringere end dens fremmede, mangefarvede Slægtninges, og vi jner de smukke, mrkegule Fredls_-Blomster. Om Foraaret skinner alt vidt og bredt gult af blomstrende Kabelejer_, og hen paa Sommeren farves store Strækninger hvide af Mjdurternes_ Skarer. Imellem de Store titter Forglemmigejerne_ frem med blide, blaa øjne, de rosa Dueurter_ og forskellige Ranunkler_ i gængs Tale kaldte Smrblomster.

Indenfor S-og Aabreddernes Planteverden mærker vi os til Slutning endnu to, som ikke hrer til de ringeste, Brudelys_ og Pilblad_. Begge af samme Familie: Blomstersivene og begge særdeles statelige, af en egen Sknhed, som langtfra er pralende men ganske stilfærdig.

Deres Navne er saa træffende, at ingen kunde tænkes bedre. Den ene er opkaldt efter sine Blomster, den anden efter Bladene. Brudelys, hvis Stængel virkelig er saa rank som et Lys, afslutter verst med en mangestraalet Skærm, en Kandelaber, hvis enkelte Blus er rosarde eller nu og da ligesom solblegede, næsten snehvide Blomster. Den svarer fuldtud til sit smukke Navn, der mærkeligt nok kun synes kendt i det danske Sprog og endda er af nyere Oprindelse.

Ældre Botanikere som Kylling_ kalder den "Siv med rdagtige Blomster", hvilket mere er en hjst ufuldkommen Beskrivelse end et Navn, senere blev Aasir_ (lig Aapryd) foreslaaet, vist af Botanikeren Viborg_. Paa Bornholm gik den under Navnet "Brudelys", og dette Navn blev heldigvis gangbart i almindeligt Rigsmaal, og nu kendes Planten herhjemme ikke under noget andet. Brudelys er ret almindelig, men optræder dog sjeldnere i strre Mængder samme Sted.

Pilblad_ har i Modsætning til Brudelys et Navn som vist i alle Sprog er ensbetydende og fremhæver Bladets mærkelige Pil- eller

Spydform. Man har allevegne set bort fra de dog i sig selv smukke, blegrede Blomster. Allerstærkest hævdes den fælles Grundtanke i vor egen, eneste indenlandske Pilblads latinske Navn *Sagittaria sagittifolia*., et kraftigt malende Dobbelt navn i Stil med et Bjørnstjerne Bjørnson. De mange fremmede, især amerikanske Arter varierer Bladformen indenfor samme Hovedform paa en interessant og fornøjelig Maade.

Pilblad maa plantes paa ret lavt Vand, ellers udsætter man sig for en ubehagelig Overraskelse, idet Planten kan optræde som Forsvindingskunstner og helt blive borte under Vandet. Dette svarer til, hvad ikke sjælden finder Sted ude i Naturen paa dybere Vand eller i stærkt rindende Strøm, hvori Pilblad omdannes til lange, slappe Græs- eller Sivblade, der holder sig rent undersiske. Man ser intetsomhelst til Blade over Vandet og ligesaa lidt til Blomster. Hermed mister *Sagittaria* selvfølgelig al dekorativ Værd som Prydplante og maa i denne Skikkelse nærmest regnes for Vandukrud.

Pilblad er kun truffen enkelte Steder paa Sjælland, mangler helt paa næsten alle vige øer, men bliver ret almindelig i de vestjydske Aaer, hvor ogsaa Brudelys er mere talrig end andetsteds.

Denne Skildring af danske Vandplanter meddeler kun spredte og ret tilfældige Træk, men kan dog vel give en Forestilling om, at vi paa dette Omraade vel er et lille, men ingenlunde noget fattigt Land.,

II. STENHØJSPLANTER

Saafernt "Stenhøjsplanter" tages i Ordets snævrere Forstand af Alpeplanter eller Højsplanter, er det indlysende, at Danmarks vildtvoksende Flora maa give blank op paa dette Felt. I et Land, hvor Bjerg kun er Bakke, kan der højest regnet blive Tale om Klippeplanter, som i denne Egenskab endda udelukkende er knyttede til den ene ø, Bornholm, hvis Granitvægges Plantevækst huser adskillige Arter, som er sjældne eller endog helt mangler i vore andre Landsdele. Det bør dog indskydes, at denne Fattigdom paa Alpeplanter ikke gælder for Islands, Færøernes og Grønlands Vedkommende. Deroppe vokser en Vrimmel af Arter, som næsten alle genfindes paa de norske og svenske Fjælde, men savnes i det danske og vige europæiske Lavland.

Mange af de Planterlægter, som udgr den faste Stok paa Havernes Stenhøje, og der vil træffes i enhver Samling, har ganske vist ogsaa Medlemmer indenfor det egentlige Danmarks Grænser. Slægter som *Alyssum*, *Arabis*, *Arenaria*, *Campanula*, *Draba*, *Erica*, *Gentiana*, *Primula*, *Silene* og flere endnu. Men de *dyrkede* Arter er overvejende indførte fra fremmede, bjærgrige Lande, medens de

indenlandske Arter i de samme Slægter maa opses i Moser, paa Marker og Enge, i Skove og paa Heder, kort sagt alle andre Steder end paa Stene og Klipper.

I den danske Flora kan vi da kun vente at finde et Mindstemaal af Planter, hvis Navne hentyder til stenede Voksesteder. Det indførte Naaletræ, Bjærgfyrren, Hedens Skovtræ svarer herhjemme aldeles ikke til sit Navn, og vi træffer i det Hele kun to Slægter, hvis blotte Navne udtaler, at de rettelig tilhører Bjærglandene. Det er *Stenbræk* og *Stenurt*.

Af disse to maa endda *Stenbræk*–*Saxifraga*–gaa ud som dansk Stenhjsslante forsaavidt dens tre, indenlandske Arter fornægter deres Navn. En vokser paa Enge, en anden i Moser, den tredje paa sandede Marker. Vor almindeligste Art *Kornet Stenbræk* er en smuk Engplante, som lejlighedsvis og gjerne med fyldte Blomster finder Plads paa Havernes kunstige Klipper, hvor den dog ikke er egnet til at vække større Opsigt. I Norge findes derimod c. 15 forskellige *Saxifraga*-Arter, og i Grønland gaar flere Medlemmer af denne store Slægt saa højt mod Nord, som der overhovedet træffes Blomsterplanter.

Stenurt, *Sedum*, forholder sig helt anderledes og kan med Rette fremdrages som den mest udprægede danske Stenhjsslante-Slægt. Mindst af Præget har *Sedum maximum*, Sankt Hansurten, oftest at finde i solaabne Krat, paa Bakkeskrænter, langs Strandbredder eller nu og da venligt vinkende ned fra gamle, mosgroede Straatage. Ved at optræde i usædvanlig Mængde og Frødighed paa de bornholmske Granitklipper giver dog Sankt-Hansurten tydeligt til Kende, at ogsaa den er af Stenurternes Slægt, selv om den forstaar at tilpasse sig Lavlandets Natur.

Danske Flora'er, som Raunkiær's og Rostrup's nævner en hel, lille Række andre *Sedum*-Arter, men ved nærmere Eftersyn opdager vi, at de næsten alle opgives som "forvildede". Hverken *album*, *mite*, *rupestre*, *stellatum* og flere endnu regner Botanikerne for virkeligt vildvoksende, deres rette Hjem er andetsteds, ivrigt ikke langt borte, de vokser saavel i Sverig-Norge som sydpaa i de mellemeuropæiske Bjerge.

Disse "forvildede" Stenurter br dog ingenlunde sættes i Klasse med almindeligt, mere eller mindre ondartet Ukrud, der meget mod vor Vilje breder sig i Haver og paa Marker. Det er nydelige Smaaplanter, hvis saftfulde Grønt og fine, gule, hvide eller rosa fremstraaede Stjerneblomster liver op imellem de døde Sten, og i Stedet for det mere flove "Stenurt" havde de fortjent at bevare deres gamle, danske Navn "*Stenpryd*" ..

Vi selv–Plantevenner og Blomsterkendere–har udbredt de fremmede Stenurter, i det, som Rostrup skriver, "Folk har moret

sig med at udsaa Fr af disse Planter”, flere af dem bredte sig ved Selvsaaing ”af sig selv”, som det hedder og slog, bogstaveligt, Rod i den danske Flora. Om dem alle gælder, hvad Rafn’s Flora fra Aar 1800 vedfjede om Hvid Stenurt, at ”den er smuk nok til at fortjene en Plads i Haven”.

Denne Hvid Stenurt, *Sedum album*., er meget almindelig langs Strandvejen mellem Kbenhavn og Helsingr, den er her dog neppe ældre end c. 1850, hvorimod den allerede 1822 er opnoteret fra et Stendige ved Frederiksdal nær Furesen. Endnu tidligere er den bleven set paa Fyn, hvor Rafn har den fra et Stendige tæt ved Herregaarden Ulriksholm, som altsaa er dens ældste, paaviselige Findested her i Landet, lvrigt er det usikkert, om *Sedum album* som dansk kun er ”forvildet”; enkelte Botanikere mener, at den paa Bornholms Klipper, hvor den findes i Mængde, maa regnes for ligesaa oprindelig vildvoksende som Graniterrænets vrige Planteverden. Paa dette Sted har Menneskehaand knapt udsaaet den.

Aldeles utvivlsom af dansk Indfidsret er Bidende Stenurt, *Beduin acre*.. Ogsaa den foretrækker Stendiger og Klipper, men selv om hvert Stengærde forsvandt, vilde Bidels.”, som den kaldes i ældre dansk, ikke være aftaget videre i Antal. Den fler sig som hjemme paa sandede Marker og Bakker, og E. Warming nævner den som en af de 20 Blomsterplanter, der udgr de vestjydske Havklitters frste, fattige Flora. Aaret rundt ses dens Skudender stikke opad Sandet næsten som smaa, mrkerde Hoveder, og hen paa Sommeren er dens blomstrende, guldsquinnende Tuer meget ijnefaldende i det hvide Sand.

Ligesom sine Frænder holder Bidende Stenurt sig langt fra altid Salmistens Paabud om at sge de nedrige Steder efterrettelig, den stræber tværtimod efter at naa op i Hjheden, selv om den der kun kommer til at ligge paa Straa. Hvor den fæster Rod paa Straatagene, kan Sankt Hansurten slaa Flge, og lejlighedsvis træffer de ogsaa et tredje Medlem af just ikke samme Slægt, *Sedum*, men dog tilhørende en fælles Familie, Bidende paa Latin kaldet *Crassulaceae*.. Denne Nummer tre rber alene ved Navnet Bidende sit vanlige Voksested.

Slægten Bidende eller Huslg, *Sempervivum*., opfres i Kataloger over Stenhjplanter med 30 eller endnu flere, forskellige Arter, hvoraf de fleste udenfor Blomstringstiden ligner hverandre skuffende. Hovedparten stammer fra Europas og Asiens Bjerge og er saa at sige af Naturen bestemte til Plantning paa Havernes kunstige Klipper. Middelhavslandenes Flora tæller adskillige *Sempervivum*-Arter, hvoraf enkelte ligner den store Napoleon i at have overskredet Alperne, ganske vist ad den modsatte Vej, fra Syd mod Nord. Men kun en eneste er naaet helt op til Danmark, ja længere endda, lige til Norge, og da den heroppe er uden nære

Slægtninge, kaldes Arten, *Sempervivum tectorum*, ligefremt
Taglg, uden noget Tillægsord.

Med denne Plantes Indvandring hos os har det sin egen
Sammenhæng, der ikke er uden historisk Interesse.

I sin Hjemstavn, Sydeuropas Alper, er *tectorum* i Lighed med
andre Taglg-Arter en udpræget Klippeplante. Langt tilbage i
Oldtiden var den kendt af Hvermand, og man brugte de tykke,
saftige Bladrosetter, der overskaarne ligesom Saftplanters Blade
i det Hele var et udmærket Husraad, et klende, lægende Middel
mod Brandsaar, Bylder ja selv mod Ligtorne. For at have
Semperviven, den stedslevende, som Plantekendere kaldte den, nær
ved Haanden, indplantedes den i Urtepotter eller plantedes frit
ud paa Tagene, som den Gang neppe var straatækte, men snarere
græstrvklædte.

[Illustration: Stenhjupart i store Klippesten rigeligt
beplantet med forholdsvis faa Arter.]

Folketroen drager imidlertid Slutninger paa sin egen Maade og
gik ud fra, at denne gode Urt, der saa fortrinligt slukte
Branden, der rasede i vort eget Kd, ogsaa var skikket til at
værne mod Ilden fraoven, mod Himlens Lyn. Derfor satte man
Huslget til at være Lynafleder paa Menneskers Boliger og Kvægets
Stalde, og af samme Grund indviedes Planten til den gamle
Tordengud, Romernes Jupiter, hvilket fik sit ydre Udtryk i det
folkelige Navn *Barba Jovis*, Jupiters Skæg, som de ældste
Oldtidsforfattere kalder den.

Troen paa Taglgets undergørende Kraft bredte sig stadigt længer
mod Nord, og fjernt fra dens Hjem plantede man *Sempervivum* paa
Tagene.

Med al sin Agtelse for Oldtidens nedarvede Visdom levede
Middelalderen videre paa den klassiske Tro paa Taglget som
Lynamulet, hvad der var saa meget mere rrende, som selve Himlen
utvivlsomt ofte har givet sig til Kende, at den ingeniunde var
ligesaa stærk i Troen, men nærbdigt kunde lade sine Lynstraaler
splintre de skrbelige Tage, selv om de var nok saa fyldte med
Jupiters Skæg. Dette Navn bevaredes i Munkelatinen, men ulærde
Germaner ombyttede den romerske Tordenguds Navn med et mere
hjemligt og kaldte Planten Donars Bart, Tors Skæg, der senere i
gængs Tale forvanskedes til Donnerbart eller Donnerkraut.

Et mærkeligt Vidnesbyrd om Tordenurtens store Ry er bevaret i de
saakaldte Kapitularier, Forordninger, som Kejser Karl den store
c. 812 lod affatte vedrørende Driften af Krongodserne. Heri
findes en Liste over de Kkken-og Krydderurter samt Frugttræer,
som Kejseren nskede skulde dyrkes. Sidst af Urtehavens ialt 72

Arter nævnes Barba Jovis, i Oversættelse lyder Stedet saaledes:
"Gartneren skal have Taglg paa sit Hus."

Den frste danske Plantebog, „Simon Paullis Flora danica., udgivet 1648, skriver flgende om Huslget eller Sankt Hans-Lget, som tectorum her kaldes: "Denne Urt voxer her i disse Lande saare mangfoldigen paa Landsbyen. Thi den tidt ikke alleniste groer nedre paa Taget, men endda verst paa Ryg-Aasen" 40 Aar senere meddeler „Kyllings Viridarium Danium,- den frste Fortegnelse over alle den Gang kendte danske Blomsterplanter kort men godt, om Taglgets Forekomst: "Paa Tagene mange Steder".

Dette passer nu ikke længer saa ganske. Taglget er ved at blive en Sjældenhed og maa siges at falde som Offer for flere sammenstødende Omstændigheder. Ingen har mere Tiltro til det som Lynafleder og Brandskader læges paa anden Vis end ved Saftblade, ligesom Straatagene lader vel tarvelige selv til Husmandshjemmene og derfor langt fra er saa raadende som i vore Bedsteforældres Tid. Tilpasse sig mere nutidssvarende Taganlæg kan Huslget ikke, og saaledes staar den fr saa udbredte Plante i Fare for at blive husvild. Ligesom sin gamle Nabo Storcken hrer den til det Danmark, som forsvinder.

Priset være da Havernes Stenhje og kunstige Klipper, hvor Stenurter og Huslg kan dyrkes fra Slægt til Slægt. Selv en mindre Samling Stenhjsplanter indeholder gærne en eller flere Sempervivum-Arter. Har man frit Valg, br man sikkert foretrække tectorum fremfor nogen anden. Som et mangehundredaarig Medlem af Danmarks Planteverden fortjener den alene i Kraft af sin minderige Fortid at sættes verst paa Listen.

Straatagenes Forsvinden er til at bære, men at ogsaa vore Stengærder er i stærk Aftagen, maa ærgre den vildvoksende Floras Venner. De hegnede i fordums Dage næsten hver Marklod, hvert Krat og mange Haver, men regnes i vor Tid nærmest for ødselhed.

Hvormange samfundsnyttige Skærver kan saadan et Dige af lutter store Kampesten ikke give Stof til! Man river Stengærderne ned, og hvad plejer der at komme i Stedet? Hæsligt, onskabsfuldt, næsten modbydeligt Pigtraadshegn.

Faa Steder er eller var Botanikerne kærere end Stendiger. Der er fredhellige Arnesteder, hvor mange forskellige Arter kappes om Pladsen, og man næsten altid finder Planter, som ellers ikke vokser i Omegnen. Her er Sjældenhederne værnede mod Leens, Plovens eller Spadens ødelæggelsesværk. Jordens tiltagende Opdyrkning griber jo overalt forstyrrende ind i Landets oprindelige Plante-og Dyreverden.

Navnlig paa Stensætninger om Haver træffes den frodigt voksende *Linaria Cymbalaria*., paa Dansk kaldet med et skrækkeligt Navn *Haandlappet Torskemund*., ikke helt sjældent. Ogsaa den hrer til de "forvildede" og er endda kommen ret sent her til Landet. Hornemans "Plantelære" fra c. 1820 nævner den som tilsyneladende vildvoksende kun fra et enkelt Sted i det daværende Danmark, Muren om Gottorp Slotspark. Rostrup forbigaar den helt i sin Flora's frste Udgave 1860, i de senere omtales *Cymbalaria* som forvildet hist og her, og den er aabenbart, modsat Taglget, i Tiltagende herhjemme. Italien nævnes som dens egentlige Hjem, og Romafarere kender den fra den evige Stads Ruiner, som den klæder med sin tætte, grnne Kappe.

Paa Stenhje, hvor *Cymbalarien* skal vokse jævnsides andre, breder den sig oftest alt for voldsomt, kryber vidt og bredt til alle Sider og er ikke til at blive af med, selv om man gerne vilde. Hvor den har Plads nok til Raadighed gr den god Fyldest, er udmærket til Stengrotter og Mure, hvorimod den br fraraades paa egentlige Stenhje. Som smuk Ampelplante er *Linaria Cymbalaria* velkendt under Navn af "Huslig Lykke".

Udenfor Blomsterplanternes Række maa Flertallet af danske *Bregner* fremhæves som Stenhjsplanter i dobbelt Betydning. De træffes i fri Natur ofte paa Stendiger og Klipper og eger sig som dyrkede fortrinligt til at plantes paa tilsvarende Steder.

Engelsd, *Polypodium vulgare*., er vor almindeligste Stengærde-Bregne, men dog langt mindre bunden til Sten og Klipper end mangen anden Bregne, hvoraf de smaa, henrivende *Radelv*-Arter., Slægten *Asplenium*., hrer til de Planter, som allermest er ramte af Menneskenes skaansellse Fremfærd mod deres foretrukne Voksepladscr. Vore fire *Radelvbregner* er alle sjældne og bliver det stadigt mere. *Nordisk Radelv*., som endnu for 30-40 Aar siden stod opfrt fra ikke faa Steder rundt i Landet, hovedsagelig paa Stengærder, har disses Aftagen næsten bragt til fuldstændig Forsvinden. Kun Bornholms Granitklipper skylder vi, at saavel *Radelv*-Arterne som andre stenelskende Planter endnu synes at have en lang Fremtid for sig som Medlemmer af den danske Flora, og i særdeles Grad er vor Klippe et Paradis for alle danske Bregner.

Selvflgelig kunde der endnu fremdrages en lang Række vildvoksende Planter, som der var Grund til at skænke Plads paa Havestenhjen. Da de i den fri Natur ikke særligt sger stenede Voksesteder, foreligger næppe Grund til at skænke dem Omtale som danske Stenhjsplanter. Vi maa indrmme i den Forstand Overskriftens Ordlyd er taget, falder Udbyttet temmeligt magert. Som vort Land nu en Gang er indrettet, kunde det ikke blive anderledes. Og helt uden Interesse er Beretningen om vore hjemlige beskedne Alpeplanter dog forhaabentlig ikke.

[Illustration: Lille nordamerikansk Vandhave med stor Plantesamling. Cementkanten burde skjuls; men Ejeren vil ndig undvære den under sit Arbejde i Bassinet.]

[Illustration: Fig. 53. Iris Kæmpferi eller lævigala i Knuthenborg Park.]

UDVALG AF VAND- OG MOSEPLANTER

(Ved Axel Lange-).

Nedenstaaende Udvalg er foretaget under Hensyntagen til, hvad en dansk Amatr kunde tænkes at komme til at beskæftige sig med. Medens der saaledes er nævnt et forholdsvis stort Antal Arter, er Tallet paa Have-Varieteter forsætligt bragt ned, idet saadanne let kan findes i Handelsgartner-Kataloger.

Acorns calamns, "Kalmus", er en meterhj Plante med en Mængde ubetydelige Blomster i en lang, tæt Kolbe. Bladene brede, græslignende. Rodstokken er meget aromatisk. Der findes en brogetbladet Varietet. Mosehuller og Sbredder paa lavt Vand.

A. gramineus fra Japan og dens Varietet fol. var. med brogede Blade, er lave, tueformede Planter med græslignende Blade. De kan anvendes som Indfatning om Mosebede.

Aira cæspitosa, "Mose-Bunke", 1 m hj. Et her i Landet almindelig udbredt Græs, som vokser i tætte Tuer. I dyrket Tilstand bliver Turnerne meget store og fyldige. Smaa-Aksene i den rigtforgrenede Stand er violetbrune. En Varietet med blege eller gyldne Smaa-Aks: pallida er overordentlig smuk og maa anbefales i meget hj Grad. Mosebed.

Alisma plantago, "Skeblad" Indtil meterhj Plante med ret store, æghjærteformede Blade og smaa hvide Blomster i en stor Top. Mosehuller eller S paa lavt Vand.

Allium senescens. Europa. 35 cm hj. Bladene er lange, linieformede; Blomsterskafte noget sammentrykt med en tæt Skærm af matilla Blomster. Mosebed. Juni.

Apogoneton distachyum fra S. Afrika, kan om Sommeren dyrkes ude i smaa, lune Vandhuller, men maa om Vinteren holdes i Koldhus. Bladene har lang Stilk og flydende Plade. Blomsterne hvide, af stærk, ejendommelig Duft, samlede i en mærkelig toklftet Blomsterstand.

Astilbe. Denne Slægt, som slutter sig nær til Spiræa, rummer en Mængde prægtige Arter og Hybrider. Bladene er gærne flere

Gange fjersnitdelte. Blomsterne er smaa, men meget talrige, samlede i store Stande. De formeres let ved Deling. Egner sig særlig til Plantning paa Mosebede, ved Vandlb eller omkring Springvandsbassiner. Halvskygge.

Af Arter kan nævnes: *A. Davidi*. 1,5 m. Bladafsnittene ægformede, grovt savtakke. Blomsterne lyskarmin i en meget langstrakt, smal topformet Stand. August. *A. grandis*. 1 m. Bladafsnittene ægformede, skarpt savtakke. Blomsterne gullighvide i langstrakt Top. August. *A. japonica* (Hoteja japonica). Bladafsnittene elliptisk-lancetformede, blanke. Blomsterne hvide i pyramideformet Top. Juni. *A. rivularis*., Himalaya. 1-1,5 m. Bladafsnittene store, ægformet-elliptiske. Blomsterne gullighvide. Juni.

Af smukke Hybrider kan anføres: *A. Arendsii*, "Kriemhilde", "Lachskönigin", Rubella, "Queen Alexandra", "Gerbe de neige". Iøvrigt henvises til rige Udvalg i Handelsgartnerkatalogerne.

Avena elatior, "Draphavre". Af dette almindelige, vildtvoksende Græs findes en smuk hvidbroget Varietet, som er lavere og tættere af Vækst end Hovedarten. Formeres let ved Deling og egner sig til Indfatning omkring Mosebede.

Batrachium aquatile, *fluitans* og *circinatum* o. a. Arter. Vandplanter med Undervandsblade, der er mangedelte med traadformede eller brstformede Afsnit, de to frstnævnte Arter har ofte tillige Flydeblade. Blomsterne hvide. Planter i Smaaser eller Vandhuller og breder sig let, saa at de i Blomstringstiden kan danne ligesom et helt hvidt Tæppe over Vandfladen.

[Illustration: Fig. 54. *Butomus umbellatus*. (Disse og flgende 6 Billeder efter "Nordens Flora").]

[Illustration: Fig. 55. *Calla palustris*.]

Butomus umbellatus, "Brudelys". En af vore smukkeste, hjemlige Planter. Dens Blade er lange, linieformede. Blomsterskaftet, som bliver meterhjt, bærer en Skærm af langstilkede, lysrde Blomster. Planter paa lavt Vand i Sen mellem Dunhammere og andre vilde Planter eller i smaa Vandhuller i Mosebedet. Juni-Juli.

Calla palustris, "Kær-Mysse". Bladene friskgrne, blanke, hjærteformede; Blomsterne samlede i Kolbe med et stort Hylsterblad, som udvendig er grnt og indvendig hvidt; efter Blomsterne udvikles Bærrene, der tilsidst bliver rde. Trives bedst i Halvskygge paa dyndet Bund og lavt Vand; i Sol bliver Bladene mindre og blegere grne. Ca. 1/4 m hj. Juni-Juli.

Caltha alpina er næppe mere end en Varietet af *C. palustris*; den er større end denne.

C. leptosepala fra Nord Amerika er ca. 30 cm høj. Bladene æg-ovale med hjerteformet Basis, Blomsterne med 7-10 gullighvide Bægerblade. Planter i fugtigt Mosebed.

C. palustris, "Eng-Kabeleje". Denne almindelige Plante fra vore Enge har hjerteformet-nyreformede, blanke, mørkegrønne Blade og æg-gule Blomster. Fortrinlig til Plantning langs Vandløb gennem Mosebedet. Det er en Plante, der varierer betydeligt m. H. t. Bladernes Størrelse, Form og Blankhed, saavel som i Blomsternes Størrelse og Rigdom, ogsaa af de fyldblomstrende: fl. pl., som blomstrer længere end de enkelte, findes flere Typer.

Cardamine pratensis, "Engkarse" med blegt lillarosa Blomster og navnlig dens Varietet. fl. pl. med større og stærkt fyldte Blomster er en god lille Plante til Mosebed.

Carex, "Star". Mange af de danske Arter er meget dekorative og kan anvendes til Indplantning i Mosebede eller ved Sbredder. De her anførte er blandt de bedste.

Carex acutiformis og dens Varietet fol. var. med hvidstribede Blade planter ved Sbred eller paa lavt Vand.

C. pseudocyperus. Smuk, gulgrøn Art med hængende Aks. Vokser gerne i Trøegrave lige over Vandspejlet, planter derfor bedst paa Randen af Mosehuller.

C. riparia. 1 m høj. Aksene tykke, brune og blanke. Af denne Art findes en brogetblandet Varietet: fol. var. Planter i Mosehuller paa lavt Vand.

Af Star-Arter fra fremmede Lande kan nævnes:

C. Buchanani. Ny Zeland. Bladene er smalle, næsten traadformede, trre i Spidsen, og gennem hele deres Længde ivrigt af en ejendommelig brun Farve, saa at Planten ser ud, som om den var vissen. Synes fuldstændig haardfr her i Landet. Mosebed, baade paa fugtig og temmelig tr Bund.

C. comans. Ny Zeland. Bladene er traadformede, fine, samlede i tætte Tuer. Om dens Haardfrhed her i Landet kan intet bestemt siges endnu, af og til gaar den ud om Vinteren, medens den til andre Tider synes at kunne modstaa en Del Kulde; maaske er det overdreven Fugtighed om Vinteren, som den ikke taaler.

C. Grayi. Nord Amerika. Ca. 1 m høj, ejendommelig Art. Aksene er kugleformede med spidst, kegleformede, oppustede Frugthylstre.

Sbred eller Mosebed.

C. muskingumensis. Nord Amerika. Vokser i tætte Tuer. Skuddene c. 80 cm trje med mange Blade. De grnne Smaaaks er samlede i en aksformet Stand i Skuddets Spids. Sbred eller Mosebed.

[Illustration: Fig. 56. *Caltha palustris*.]

[Illustration: Fig. 57. *Hottonia palustris*.]

Chamænerium angustifolium, "Gederams". En smuk, meterhøj Plante med lange underjordiske Udlbere og store, karminrde Blomster i en lang Klase. Planter paa den trre Del af Mosebedet.

Chrysosplenium alternifolium og *oppositifolium*, "Milturt"_. To lave Planter med lysgrnt og gulgrnt Lv og ubetydelige Blomster. Dyrkes paa beskyggede, fugtige Steder.

Comarum palustre, "Kragefod". Skuddene lange, nedliggende eller opstigende med uligefinnede Blade, der er blaagrne paa Undersiden. Blomsterne brunrde. Planter i den fugtigste Del af Mosebedet.

Cornus canadensis fra Nord Amerika og *Canadensis*, "Hnsebær" fra Europa (ogsaa Danmark) er to lave Planter, som har smaa sortrde Blomster, der er omgivne af fire store, kronbladlignende, hvide Svblade, hvilke træder i Kronens Sted som Vejleder for Insekterne. Efter Blomstringen flger ret store rde "Bær". Planter i Halvskygge, *suecica* paa vaad, *canadensis* paa noget trrere Mosejord.

Drosera, "Soldug". Denne artrige Slægt har 3 Repræsentanter her i Landet: *intermedia*, *longifolia* og *rotundifolia*, og andre er næppe haardfre her. De er af Interesse paa Grund af deres Evne til at fange Insekter, og de er smukke Planter ved deres elegante Kirtelhaarsbeklædning: talrige rde Haar, hvert med en stor klæbrig Draabe i Spidsen; men da de dels er vanskelige at faa dyrket til Fuldkommenhed Og dels paa Grund af deres Lidenhed ikke let kan gre sig gældende mellem de andre kraftigere voksende Moseplanter, br man snarere prve deres Dyrkning paa fugtige Steder paa Stenhjen.

Dryopteris cristatum. Bladene er enkelt fjersnitdelte med fligede Afsnit. Er en smuk lille Bregne, som ikke al Tid er lige villig til at trives.

D. thelypteris. En lille Bregne med findelt, lysgrnt Lv. Ved sine krybende Jordstængler breder den sig over store Flader. Formeres let ved Deling. Mosebed.

Elisma natans, "Spryd" .. Bladene lancetformede, blanke, svmmende. Blomsterne hvide. Planter i Mosehuller.

Elodea canadensis, "Vandpest" _ eller _"Vandstopperen" _.. Var oprindelig kun vildtvoksende i Nord Amerika, men har bredt sig over store Dele af Jordens tempererede Egne. Vokser i stillestaaende og rindende Vand. Br aldrig indplantes i Vandsamlinger i Haver, da den breder sig meget stærkt og er vanskelig at udrydde igen.

Epipactis palustris.. Hrer til Orchidéfamilien. Blomsten er brunlig med hvid og rdstribet Læbe. 25 cm hj. Juni. Dyrkes i fugtig Mosejord.

Equisetum maximum, Elfenbens Padderokke.. Særlig smuk paa Grund af de hje Skud med lysgrn eller næsten hvid Hovedstængel og talrige, friskgrnne Sidegrene. Planter i Mosebed eller langs Vandlb. Ved underjordiske Udlbere kan den brede sig vidt omkring, saa at der pludseligt skyder Skud op langt borte fra Moderplanten. Sol eller Halvskygge.

E. silvaticum.. Langt svagere og lavere af Vækst. Sidegrenene fintgrenede; en meget sirlig Art. Planter i Halvskygge eller Skygge paa halvfugtig Bund.

[Illustration: Fig. 58. *Lysimachia vulgaris*]

[Illustration: Fig. 59. *Lythrum salicaria*]

Eriophorum, "Kæruld" .. Disse Planter har en vis dekorativ Værd ved den fine, hvide Fruld, som udvikles efter Blomstringen. Arterne *angustifolia* og *lutifolia* har Udlbere og breder sig derfor, medens Arten *vaginatum*., som har tueformet Vækst, er mere stedbunden. Planter i den vaadeste Del af Mosebedet.

Eupatorium cannabinum med blegrede og *E. purpureum* fra Nord Amerika med karmoisinrede Blomster, egner sig til Plantning med andre Stauder som Bræmme om Sen. Den dobbeltblomstrede *E. cannabinum* har klarere rosenrede Blomster end Hovedarten.

Euphorbia palustris.. Meterhj Staude med gulgrnne Blomster. Mosebed.

Geranium pulustre, "Kær-Storkenæb" .. 60 cm hj Staude med haanddelte Blade og lyskarmin Blomster 2 og 2 sammen. Juli. Halvskygge paa fugtig Bund. Formeres let ved Deling.

Glyceria aquatica, "Sdgræs" .. Hjt og smukt Græs, som plantes mellem andre hje Stauder paa lavt Vand. Varieteten *fol. var.*

med smukke hvidstribede Blade passer bedst til Mosebedet i dettes trrere Del, den bliver let for grn, hvis den staar fugtigt.

Gunneru manicata fra Brasilien og *G. scabra* fra Chile er grove, men meget dekorative Stauder. Bladene er haanddelte, saa store som Rhabarberblade, tornede. Blomsterne, som enkeltvis er meget smaa, er samlede i en stor Stand. Under gunstige Klimaer kan de plantes helt nede i Vandkanten eller paa flad Sbred, som af og til oversvmmes af Vand; her gr man vel i at plante dem noget trrere. For at trives fordrer de rigelig Næring og god Vinterdækning.

Helosciadium repens. Bladene fjersnitdelte. Blomsterne ubetydelige, hvide, i Skærm. Paa Grund af sin krybende, tætte Vækst danner den sammenhængende, grnne Tæpper og er derfor meget anvendelig til Dækning af ngne Pletter i Mosebedet.

Hottonia palustris. "Vandrlilke" .. 35cm hj. Lvet meget findelt, for Strstedelen nedsænket i Vand. Blomsterne lysrde eller næsten hvide, eller ogsaa karminrde, i Kranse opad en rank Stængel. Juni. Trives bedst i Grave eller Grfter med dyndet Bund og med stillestaaende eller svagt rindende Vand. Meget dekorativ.

Imperata sacchariflora. Amurland. Meterhjt Græs med en stor, silkeblid hvid Blomsterstand. Formeres let ved Deling og breder sig snart. Plantes i Mosebed eller omkring Vandbassiner.

Iris acoroides. Ligner den danske Sværdlilie, men er betydelig hjere indtil 2 m og har bleggule Blomster. Plantes mellem Typha o.l. paa lavt Vand. Juli.

I. Kämpferi (eller *lævigatu*). Denne afviger ret betydeligt fra de almindelige Iris (*germanica*-Typen), idet Blomsten er meget fladere end hos disse. Der eksisterer en Mængde fortræffelige Sorter baade af japansk og europæisk Tiltrækning med prægtige Farver. Plantes ved Sbred eller ved Vandlb.

I. ochroleuca. Ca. 1,4 m. Blomsterne hvide med gul Tegning. Juli.

I. pseudacorus, "Gul Sværdlilie" .. Ca. 1,2 m. Blomsterne gule. Juli. Sbred.

I. sibirica. 1 m. Bladene smalle. Blomsterne blaa, en Varietet: "Snow queen" har hvide Blomster. Juni.

[Illustration: Fig. 60. *Menyanthes trifoliata*]

[Illustration: Fig. 61. *Utricularia vulgaris*]

U. virginica. 80 cm. Blomsterne blaa. Juni.

Foruden disse Iris Arter kan flere andre anbefales til Plantning ved Vandsamlinger hvad enten dette er naturlige Ser eller kunstige, regelmæssige Vandbassiner. Blomsternes smukke Former og rene Farver, gør denne Slægt til en af de ypperste Vandhaveplanter.

Juncus glaucus. Danner c. 80 cm høje, tætte Tuer af blaa-graa, traadformede Skud. Mosebed eller Sbred.

Limnanthemum nymphæoides, "Sblad". Til Trods for at det er en smuk Plante—den har svmmende, næsten kredsrunde Blade og gule, frynsede Blomster—br det fraraades at indplante denne Vandplante i Bassiner eller Ser, hvor man ønsker nogen fri Vandflade; overladt til sig selv vil den hurtigt dække hele Vandpartiets Overflade med sine Blade, og den er næsten ikke til at udrydde, hvor den først har faaet Indpas.

Limnanthes alba og *L. Douglasii* fra Nord Amerika er to enaarige Planter, som egner sig til at saa paa nogle Pletter i Mosebedet. Den første har fjersnitdelte, blaa-graa Blade og hvide Blomster, den anden har fjersnitdelt, gulgrønt Løv med fligede Afsnit og hvide Blomster med gul Midte. Saas i April og blomstrer i Juli. Den sidste er den villigste.

Lychnis flos cuculi, "Trævlekrone". Blomsterne lysrøde, frynsede. Juni. Varieteten *f. pl.* med fyldte Kroner holder Blomsterne længere end Hovedarten.

Lysichiton kamtschaticense. Hører til Arum-Familien og har et bleggult Hylsterblad. Hvorvidt den er haardt her i Landet vides endnu ikke med Sikkerhed, da det kun er fra Aar siden, den er bragt hertil.

Lysimachia nummularia. Krybende Plante med smaa, næsten kredsrunde Blade og gule, enlige Blomster. Egner sig til Dækning af Grftekanter eller Bunden i Mosebede.

L. thyrsoflora, "Gulddusk". Planten opret 40–50 cm med smaa gule Blomster i tætte Klaser. Planter paa lavt Vand i Mosehuller eller i svagt rindende Vand. Juli.

Mentha. Forskellige Mynte-Arter trives godt paa fugtig Bund og kan paa Grund af deres krydret-vellugtende Blade anbefales til Plantning paa Mosebed.

Menyanthes trifoliata, "Bukkeblad". Blomsterne blegrosa,

frynsede, i Klase. Breder sig overordentlig let paa sumpet Bund.

„*Mimulus Langsdorffii*, ”Abeblomst” – fra Amerika. (Bedst kendt under Navn af „*M. lutens.*”; dette er dog en anden Plante) 60 cm. Blomsterne gule. Planter ved Vand i Skygge eller Halvskygge. Breder sig let viden om ved Selvsaaing, men er let at holde indenfor rimelige Grænser.

„*Myosotis palustris.*” Dette er den almindelig kendte „Eng-Forglemmigej”. Blomsterne lysblaa. Planter i og ved Vand, ogsaa udmærket anvendelig som Indfatning om Mosebete. Formeres let ved Deling. Juni Juli. Der findes talrige Varieteter, som udmærker sig ved kompakt Vækst eller særlig Blomsterrigdom, ligeledes findes hvidblomstrede Varieteter.

„*Myriophyllum*, ”Tusindblad”. Sknt disse Planter er meget sirlige, har de næppe nogen Betydning som Frilands-Vandplanter, De er nemlig Undervandsplanter, og det fine Lv gr sig vanskeligt gældende, undtagen hvis Vandet er meget klart og gennemsigtigt.

[Illustration: Fig. 62. *Astilbe Arendsii.*]

„*Nuphar advena.*” Nord Amerika. Ligner en Del vor danske Aakande, men Planten er noget grovere i alle Dele. Bladene hæver sig gjerne noget op over Vandet.

„*N. japonium.*” Japan. Bladene aflangt pilformet-hjærteformede. Blomsterne rdgule.

„*N. lutcum*, Aakande. Bladene mrkegrnne, nyreformede, blanke, svmmende. Blomsterne næsten kugleformede, æggule, stærkt duftende. Planter i Ser og i svagt rindende Vand.

„*N. pumilum.*” Mindre i alle Dele, men ligner ellers den almindelige Aakande. Egner sig godt til Plantning i cement-stbte Frilandsaquarier.

„*Nymphæa alba*, ”Nkkerose”. Bladene ligner Aakandens. Blomsterne store, hvide, bægerformede, meget smukke. Planter i Ser og svagt rindende Vand.

„*N. alba v. rosea.*” fra Sverrig har rosenrde Blomster. Under Arts- eller Varietetsnavnene: „*biradiata*, „*candida*, „*odorata*, „*tuberosa.*” dyrkes Planter, som slutter sig meget nær til „*Nymphæa alba.*” Ved kunstig Tiltrækning er der navnlig i den sidste halve Menneskealder tiltrukket prægtige Hybrider, hvis Tal næsten er „legio.”, og som det i dette lille Værk vilde fre for vidt at skildre indgaaende. Flere af disse Hybrider er saa farveprægtige, at de fuldt ud kan sættes paa Hjde med de tropiske

Nymphæa-Arter. Af hvidblomstrede kan nævnes: *Gladstoniana*, *lactea*, *Marliacea albida*.. Gule Blomster har *Odorata sulphurea*, *Marliacea chromatella*.. Af rosa kan fremhæves: *Colossea*, *Marliacea rosea*, stærkere røde er: *atropurpurea*, *Escarboucle*, *James Brydon*.. Iøvrigt henvises til Gartner-Kataloger.

Onoclea sensibilis.. Denne smukke Bregne fra Nord Amerika har glatte, mørkegrønne, fjersnitdelte Blade med lappede Afsnit. Planter i Halvskygge eller Skygge. 40 cm.

Orchis, "Gjeurt" .. De danske Arter *O. incarnatus*, *latifolius* og *maculatus* samt *O. foliosus* fra Madeira kan plantes på Mosebed. Alle de anførte Arter har røde Blomster i Klase. De to første planter på vand Vokseplads, de to sidstnævnte i den tørre Del af Mosebedet.

Orontium aquaticum.. Nord Amerika. Blomsterne små, gule, samlede i en tæt Kolbe med hurtigt affaldende Hylsterblad. Bladpladen er elliptisk, mørkegrøn på Oversiden, bleggrøn på Undersiden, oftest svømmende på Vandoverfladen. Planter i stillestående Vand med dyndet Bund.

Osmunda regalis, "Kongebregne" .. En meget smuk Bregne med dobbelt fjersnitdelt, glat Løv, den vrede Del af Bladet består af en Mængde Små-Aks af Sporehuse. Kan nå en meget smuk Udvikling på fugtig Bund i Halvskygge og er en af Mosebedets mest dekorative Planter.

Peltandra virginica.. Nord Amerika. Bladet er pilformet-spydformet, rent grønt. Planter på lavt Vand i en lun Krog, og vil da måske nok kunne udholde vor Vinter.

[Illustration: Fig. 63. *Iris sibirica* "Snow Queen".]

Petasites officinalis, "Pestilensurt", "Hestehov" .. Blomsterne smudsige, fremkommer allerede i April inden Bladene; disse er meget store, næsten kredsrunder, langstilkede. Planten trives ypperligt på fugtig Bund og kan f. Eks. anvendes til at dække grimme Afløb.

P. japonicus.. Blomsterne gulligrønne i det tidlige Forår. Bladene store, friskgrønne. Anvendes på lignende Maade som forrige.

P. spurius.. Bladene triangulære, hvidfildede på Undersiden. Trives godt på sandede Søbredder.

Phragmites communis, "Tagr" .. Et højt (c. 2 m) stateligt Græs med stor, silkeglinsende Top. Kan trives på vand Bund og helt ud på dybt Vand. Navnlige fortrinligt til Bræmme omkring store Søer.

En Varietet: *fol. aureis* har gulbrogede Blade og guldgule Stængler.

[Illustration: Fig. 64. *Nymphæa Marliacea chromateila*.]

Pinguicula vnlgaris, "Vibefedt" .. 8 cm. Blomsterne violette paa en fin Stilk fra en Roset af klæbrig-fedtede Blade. Insektfangende. Bedst trives den paa fugtig Jord, saavel sandet som leret eller moseagtig, imellem andre Planter (Græs), som kan skærme lidt for den uden dog paa nogen Maade at vokse op over den, saa at den kommer i Skygge. Juni.

Polygonum bistorta, "Slangeurt" .. Blomsterne blegrde i et endestillet Aks. 1 m hj. Mosebed. Juli. Halvskygge.

Pontederia cordata.. Nord Amerika. Bladene aflangt hjærteformede paa lange Stilke; Blomsterne blaa, i Klase. Kan af og til overvintre paa Friland, men for en Sikkerheds Skyld er det bedst at have nogle Eksemplarer i Hus om Vinteren. Maa plantes paa en lun Plads paa lavt Vand.

Potamogeton natans, *polygonifolius*, *prælongus* og *rufescens*.. De to frste har Flydeblade, de to sidste kun Undervandsblade, men da disse er store og smukke, kan Arterne finde Anvendelse til Indplantning i Bassiner, hvor Vandet kan holde sig klart og gennemsigtigt.

Primula farinosa, "Engestjerne" .. Blomsterne rdlilla i Skærm. Bladene smalle, gulmelede. En meget skn lille Plante, som, plantet i Masse eller spredt mellem andre lave Moseplanter, er af ypperlig Virkning. Maj.

P. luteola.. Kaukasus. Ca. 20 cm hj med en rigtblomstret Skærm af gule fladkravede Blomster.

P. sikkimensis fra Himalaya, bliver 30 cm hj, efter Aflomstringen endnu hjere. Blomsterne i Skærm, lysgule, nikkende, vellugtende. Bladene friskgrnne. Juni.

Ranunculus aconitifolius med mrkegrnt, haanddelt Lv og talrige, hvide Blomster, har hjemme i Mellemeuropas fugtige Bjærgskove. Trives vel i Skygge eller Halvskygge paa fugtig, muldet Jord eller ved Vandlb. En Varietet med fyldte hvide Blomster, "*Slvknep*", er almindelig dyrket. Juni-Juli.

Ranunculus lingua er en meterhj Plante med lange, lancetformede Blade og store, gule Blomster. Trives i og ved Vand.

Rodgersia podophylla.. 60 cm. Bladene hjulformede med 5 omvendt

kileformede, spidslappede Afsnit. Blomsterne gullighvide, meget smaa i rigtblomstrende Stande. Juli.

R. tabularis. 1 m. Bladene næsten kredsrunde, 40 cm i Diameter. Blomsterne smaa, gullig-hvide i en stor, forgrenet, rigtblomstret Stand.

Begge disse Arter trives paa Mosebed paa en lun, ikke for vaad Vokseplads.

Sagittaria sagittifolia, "Pilblad". Bladene pilformede, Blomsterne hvide. Dybt Vand, stille eller rindende.

Saxifraga peltata. Nord Amerika. 1 m. Blomsterne lysrde, talrige i en stor Stand, udvikles fr Bladene. Maj. Bladene næsten kredsrunde paa lange Stilke. Mosebed eller Sbred.

Scirpus, "Kogleaks". *S. lacustris* og *S. Tabernæmontani* er hje, bladlse Planter almindeligt kaldet "Siv". Planter i Ser paa lavt eller dybt Vand, den sidstnævnte trives endog i Brakvand. *S. Tabernæmontani* v. *zebrinus* har smukt hvid-(tvær)stribede Skud.

S. atrovirens fra Nord Amerika og *S. sitvaticus* fra Europa, Danmark, med græsagtige Blade, egner sig til Mosebed. *S. maritimus* trives i Brakvand.

Senecio ligularia. 1 m. Bladene store, hjærteformede, takkede. De gule Kurve samlede i en langstrakt Klase. Juli.

[Illustration: Fig. 65. *Spiræa gigantea*]

S. tanguticus. 1 m. Bladene store, fjersnitdelte med fligede Afsnit. Blomsterne gule i smaa Kurve i rigtforgrenet Stand. Juli.

S. Veitchianus. 1,3 m. Bladene meget store, hjærteformede, langstilkede. Blomsterne gule i store (6 cm i Diam.) Kurve, samlede i en stor fyldig Klase. August. Alle 3 Arter fortrinlige til Mosebed. Af andre Arter kan nævnes: *S. aquaticus*, *S. clivorum*, *S. Wilsonianus* (se Staudebogen).

Spiræa. Blomsterne er gærne meget smaa, men da de er samlede i Mængde i store Stande, bliver de dog af kraftig Virkning. Fortræffelige til Plantning paa Mosebed, ved Sbredder og ved Vandlb, *S. anmciis* ogsaa god som Solitærplante. Formeres ved Deling.

[Illustration: Fig. 66. Trollins "Goldquelle" (verst).]

S. aruncus.. Indtil 2 m hj. Blomsterstandene meget store, fidehvide. Hanplantens Blomsterstand knnere, men af kortere Varighed end Hunplantens. *S. gigantea*.. 2 m. Bladene haandlappet-fligede. Blomsterne hvide.

S. lobata.. Nord Amerika. Blomsterne rde.

S. palmata.. Nord Amerika. Blomsterne rde; Bladene haandlappede.

S. ulmaria, "Mjdukt" .. Blomsterne gullig-hvide. En i vore Enge og Grfter almindelig udbredt Plante. Der findes en smuk, fyldtblomstret Varietet.

Stenanthium robustum.. Denne prægtige nordamerikanske Plantes Haardfrhed br nærmere prves, inden den anbefales til almindelig Plantning. Blomsterne hvide, smaa, i store rigtforgrenede Stande. Kræver en lun Vokseplads.

Stratiotes aloides, "Krebseklo" .. Bladene olivengrønne i Roset. Vokser i stillestaaende eller svagt rindende Vand.

Symplocarpus foetidus.. Nord Amerika. Af Familien Araceæ. Hylsterbladet er udvendigt gult med mrkviolet, indvendigt mrkviolet, omgivende en kort og tyk Kolbe. Ildelugtende. Bladene, som udvikles efter Blomstringen, er æghjærteformede, temmelig store. Plantes paa lun Plads i Mosebedet. Da den kun har været dyrket i ringe Grad her i Landet, maa dens Haardfrhed maaske endnu drages i Tvivl.

Trapa natans, "Hornnd", .. med de smukke, rudeformede Flydeblade og de ejendommelige Frugter, som af og til findes i vore Moser, hvoraf kan ses, at Planten i svundne Tider har vokset vildt her i Landet, kan kun bringes til god Udvikling i lune Vandsamlinger. Den er enaarig.

Trollius, "Engblomme" .. Bladene er hos alle Arterne haanddelte; Blomsterne mer eller mindre kugleformede, gule (fra cremefarvede til mrkt orangegule). Arterne ligner hverandre indbyrdes, ved Bastardering er der yderligere frembragt Melleformer og særlig rigtblomstrende og smukt farvede Hybrider. Af Arter kan nævnes: *T. asiaticus*.. orangegul; *T. caucasicus*.. orangegul og *T. europæus*.. lysgul, heraf en Varietet *albidus*.. med fidehvide Blomster. Af Hybrider kan nævnes "*Goldquelle*" og "*Orange globe*".

Den lille Art *T. pumilus*.. Himalaya, er betydelig lavere af Vækst end de andre her nævnte Arter; Blomsterne er fladere, rent gule; af denne en mere storblomstret Form: *yunnanense*..

Engblommerne er særdeles anvendelige til Plantning paa Mosebed eller andre fugtige Bede eller til Anbringelse ved Sbredder.

„Typha, ”Dunhammer”, er store kraftigtvoksende Planter med uanselige Blomster samlede i en tæt brun Kolbe; Bladene er grove, græsbladagtige. „T. angustifolia” med smalle, lange Blade og tynde Kolber. Ca. 2 m. „T. latifolia” med brede Blade og tykke Kolber. Ca. 2 m. „T. minima” spinklere end de foregaaende med kortere Kolbe. „T. Shuttleworthi” af meget kraftig Vækst. Arterne plantes paa lavt Vand i Sbreddsbræmmen mellem andre kraftigtvoksende Planter. Bedst anvendelige ved store Ser.

„Zizania aquatica” er en enaarig, nordamerikansk Græsart, hvis Fr med Begærlighed ædes af Vandfugle; br derfor udsaaes, hvor saadanne Fugle holder til.

Foruden de her nævnte Arter er der talrige andre Planter, som kan anvendes med Fordel til Plantning omkring Ser, ved Vandlb eller paa fugtige Bede. Her skal saaledes nævnes:

Juncus effusus, Lysimachia vulgaris, Lythrum alatum, salicaria og virgatum, Thalictrum aquilegifolium, Sparganium ramosum og simplex, Utricularia vulgaris.

Endvidere kan Opmærksomheden henledes paa de overordentlige interessante, insektædende, nordamerikanske „Sarracenia-Arter”, som synes at være til Dels haardfre her i Landet.

[Illustration: Kanal i Bregentved Have's ældre Del, tjener foruden til Bortledning af Vandet fra Kaskaden, der ses i Baggrunden, tillige som dekorativt Led af Anlæg]

[Illustration: Fig. 67 Achillea tomentosa i C. V. Langes Gartneri i Frederikssund.]

UDVALG AF STENHØJSPLANTER

(Ved „Axel Lange”).

Nedenstaaende Udvalg er foretaget under Hensyntagen til, hvad en dansk Amatr kunde tænkes at komme til at beskæftige sig med. Medens der saaledes er nævnt et forholdsvis stort Antal Arter, er Tallet paa Have-Varieteter forsætligt bragt ned, idet saadanne let kan findes i Handelsgartner-Kataloger.

„Acæna.” En Del Arter af denne Slægt, der for strste Delen stammer fra den sydlige Halvkugle, er haardfre og kan anbefales til Dyrkning paa vore Stenhje. Bladene er enkelt eller dobbelt fjersnitdelte. Blomsterne ubetydelige i tætte Stande.

A. Buchanani. 3 cm. Danner store, tætte, sammenhængende Tæpper. Bladene er graaligrønne eller næsten slvhvide, med rundagtige, savtakke Afsnit. Blomsterne i smaa, kugleformede Stande. Juni. Fortrinlig til Beklædning af solbeskinnede, træ Flader.

A. glaucophylla. Skuddene nedliggende med blaagrønne, fjersnitdelte Blade, hvis Afsnit er ovale, grovt savtakke. Blomsterne i store kugleformede Stande. Juni.

A. Hieronymi. Skuddene indtil 50 cm lange, nedliggende, fryser hvert Aar ned til eller omtrent ned til Basis. Lvet smukt, dobbelt fjersnitdelt, frisk grønt. Blomsterne i cylindriske Stande. Juli. Trives bedst i Halvskygge.

A. microphylla. 5 cm. Ligner *A. Buchanani.*, men er noget lysere af Vækst og danner derfor ikke saa tætte Tæpper. Lvet er kobberfarvet. Anvendelse som *A. Buchanani.*

Acantholimon., af Familien *Plumbaginaceæ.*, omfatter en Række Arter, der alle stammer fra Orienten. De er ret ens af Udseende; fælles for dem er det, at Bladene er sylformede eller næsten naaleformede, tætsiddende, og at Blomsterne er blegrøde eller rosenrøde. Juli. Planterne former sig i tætte Puder, som efterhaanden kan antage ret betydelige Dimensioner. *A.* plantes bedst som smaa Planter i smalle Revner paa store Klippeblokke i fuld Sol; de dybtgaaende Rødder, som disse Planter har, og da særlig de, der er tiltrukne ved Frudsæd, gør, at de kan trives paa en saadan Plads uden at lide ved Trøske.

Af Arter skal særlig nævnes:

A. androsaceum, *A. glumaceum* og *A. venustum.*

Achillea (herunder *Ptarmica.*, som ofte regnes for en særlig Slægt). Blomsterne i Kurve, gule eller hvide, Kurvene samlede i Halvskærm.

A. Clavennæ. 25 cm. Bladene fjerfligede, graa af Filtbeklædning. Blomsterne hvide. Juni.

A. Grisebachi. 20 cm. Bladene faa cm lange, tungeformede, fjersnitdelte, graafiltede. Blomsterne hvide. Maj-Juni.

A. moschata. 20 cm. Bladene grønne, dybt fjersnitdelte. Blomsterne hvide. Juni.

A. tomentosa. 25 cm. Bladene smalle, fjersnitdelte, Afsnittene atter snitdelte med næsten haarformede Sinaaafsnit. Blomsterne gule. Juni-Juli.

Alle Arterne formeres let ved Deling. Planter mellem Smaasten paa jævne eller skraa Flader helst i større Mængde eller ogsaa i vandrette Klipperevner. *A. moschata* br dog planter paa nordvendt Stenhj eller paa Morænebed.

Adonis har fintdelt Lv og prægtige gule Blomster i det tidlige Foraar. Hjde c. 25 cm. Af almindelig Staudetype; danner efterhaanden store Blokke. Formeres ved Deling, men br kun sjældent omplanter, da de netop er af bedst Virkning, naar Blomsterne myldrer op tæt ved hverandre. Planter paa muldet, fugtig, men veldrænet Plads.

Der findes flere hverandre nærstående Arter, som navnlig adskilles ved Forskel i Lvet og i Blomstringstiden. Hjemsted: Syd-Europa, øst-Europa, Asien.

A. amurensis. Marts. Heraf en fyldtblomstret Varietet. Lvet blankt, ligner fintdelte Bregneblade.

A. vernalis. Maj.

A. wolgensis. April.

Aethionema coridifolium fra Libanon har nedliggende Skud tæt besat med lancetformede, glatte Blade; Blomsterne rosa i tætte Klaser. Planter imellem lse Sten i pors Jord.

Agrostis rupestris. 12 cm. Et lille fint Græs med næsten haarformigt fine Blade og en forgrenet Top af meget smaa brunlige Smaaaks. Planter i vandrette Klipperevner eller mellem lse Smaasten i let Jord.

Alchimilla alpina. Dens Blomster er smaa og ubetydelige, bleggrne, men Lvet er smukt og gr derved Planten anvendelig paa Stenhjen. Bladene er dybt haanddelte med smalle Afsnit, der er silkehaarede og derved slvglinsende især paa Undersiden.

A. splendens ligner *alpina*, men er stærkere slvglinsende. Meget lette at dyrke. Kan anbringes hvorsomhelst paa Stenhjen undtagen i Skygge.

Alyssum montanum. Skuddene nedliggende, Bladene noget graalige. Blomsterne rent gule i tætblomstrede Klaser, vellugtende.

A. rostratum. Lilleasien, Grækenland. 25 cm. Blomsterne gule. Juli.

A. saxatile. Planten af ret grov og udbredt Vækst. Lvet graaliggnt. Blomsterne udvikles i overordentlige Mængder og gr derved Planten til en værdifuld Stenhjsplante, de er gule

og samlede i store Stande. En Varietet *fl. pl.*, har fyldte Blomster, endvidere findes andre Former med blegere gule Blomster og med mere sluttet Vækst. Særlig fortrinlig til Plantning i Stengærder, Mure, store Klippeblokke. Taaler fuld Sol og maa helst have let Jord.

A. spinosum er en ejendommelig lille Plante, der danner smaa, runde Buske med graaligt Lv og smaa, hvide Blomster. Gamle Grene omdannes til Torne. Planter i fuld Sol i Klipperevner (vandrette) eller imellem lse Smaasten.

Anchusa myosotidiflora. 25 cm. Bladene stilkede, hjærteformede. Blomsterne smaa, himmelblaa i rigtblomstrede Stande. Er vel nok lidt grov af Vækst, navnlig efter Afblostringen eller mod Slutningen af Blomstringen, men br dog alligevel anbefales paa det bedste paa Grund af de prægtigt farvede Blomster, som fremkommer allerede i April. Planter bedst imellem Sten, som flankerer strre Klfter. Formeres let ved Deling, og man kan hyppigt finde selvsaede Planter ved Siden af de gamle.

[Illustration: Fig. 68. *Alyssum rostratum*]

Androsaces. Denne Slægt rummer nogle af de allerkæreste Alpeplanter; flere af dem kan dog vanskeligt dyrkes. De er meget forskellige af Vækst, idet nogle er typiske Pudeplanter andre former Rosetter med lange Udlobere. Slægten staar systematisk set meget nær ved *Primula*, men afviger fra denne Slægt Bl.a. ved at have et meget kort Kronrr.

A. carnea. Bladene linieformede eller næsten sylformede, Skuddene dannende smaa, ret lse Puder. Blomsterne rosenrde med gult "øje". Planter i vandrette Klipperevner.

A. chamæjasme. Bladene lancetformede, randhaarede. Blomsterne hvide med gult "øje".

A. Chumbyi er en meget tæt sammentrængt Form af *A. sarmentosa*.

A. foliosa fra Himalaya har forholdsvis store, stilkede Blade og rosenrde Blomster i Skærm paa et c. 15 cm hjt. Skaft.

A. lactea. 10 cm. Bladene friskgrnne, linieformede, samlede i Rosetter, som danner Puder eller Tæpper. Blomsterne snehvide i Skærm. Juni. Planter i vandrette Klipperevner.

A. Lageri staar nær ved *A. carnea*, men Bladene er mindre og talrigere, hvorved Planten bliver mere kompakt. Blomsterne rde.

A. lanuginosa. Himalaya. Skuddene nedliggende, rdlige med

elliptiske, tæt silkehaarede Blade. Blomsterne blegrde med mrkt "øje", i tætte Skærme. Formeres let ved Stiklinger og Deling. Planter imellem lse Sten eller i vandrette Klipperevner. Planten br Vinteren over dækkes med en Glasplade for at skærmes mod overdreven Fugtighed.

A. primuloides. Himalaya. 15 cm. Rosetterne lse, herfra udgaar langstilkede Skærme af rosenrde Blomster med gult øje og lange Udlbere med Bladroset i Spidsen. Disse ny Rosetter slaar Rod, og Planten breder sig derved over store Flader. Maj.

A. sarmentosa. Himalaya. Staar nær foregaaende, men er grovere i alle Dele. Meget let at dyrke; plantes imellem lse Sten paa jævnt skraanende Flader eller i Mellemrummene mellem strre Sten.

A. villosa. Bladene, der er silkehaarede, er samlede i en tæt Rosette, herfra udgaar Udlbere med ny Roset i Spidsen. Planter paa flade eller svagt skraanende, vel afdrænede Flader.

Anemone apennina. Fra den underjordisk krybende Rodstok udgaar de 15-20 cm linje Stængler med 3 Gange snitdelte Blade. Blomsterne med mange blaa (c. 20) Bægerblade. April. Planter i muldet Jord i Skygge; trives ogsaa paa flad Jord og passer derfor godt til at plante i Nordsiden af de Busketter, som eventuelt maatte ligge tæt op til Stenhjen.

A. baldensis. Blomsterne hvide, udvendig haarede, ofte med violet Anstrg. Planter bedst paa Nordsiden af Stenhjen.

A. blanda fra Grækenland staar nær _apennina_, men er af lavere Vækst og har strre Blomster. Den skal ikke plantes i Skygge, men hellere paa en forholdsvis tr og solrig Plads. Blomstrer tidligere end _apennina_.

[Illustration: Fig. 69. Aster alpinus.]

A. coerulescens, som vokser vildt paa Bornholm, anses almindeligvis som en Form af _A. apennina_. Blomsterne er hvide, udvendig blaa. Anvendelse som Hovedarten.

A. narcissiflora. Vil af mange blive betragtet som en altfor stor Plante for Stenhjnsanlæg, men da den ikke kan trives paa flad Jord og er meget smuk, br den dog ikke forbigaas. 40 cm hj. Bladene er haandsnitdelte med fligede Afsnit. Stængelen deler sig i 7-8 enblomstrede Stilke; Blomsterne hvide, udvendig svagt rosenrode. Planter enkeltvis i jævnt fugtige, godt afdrænede Klfter i muldet, stenet Jord; br anbringes et Sted, hvor den kan forblive urrt og udvikle sig smukt til en kraftig Plante; ynder ikke Omplantning.

A. nemorosa den almindelige "Hvid Simmer" fra vore Skove, kan ogsaa finde Anvendelse paa Stenhjen paa skygget, muldet Bund, i Klfter mellem store Bregner og lignende Steder. Der findes en Del Varieteter af denne Art. Her skal særlig nævnes *fl. pl.* med tætfuldte Blomster (omdannede Stvblade) og *Robinsoniana* med store enkelte, blegt lillablaa Blomster; den er hjere og kraftigere af Vækst end selve Arten, men sen til at formere og brede sig.

A. palmata. Middelhavslandene. Bladene er nyreformede, haandlappede, noget læderagtige. Blomsterne er gule. Planter paa flade, lune Lavninger af Stenhjen i muldet Jord.

A. ranunculoides, "Gul Simmer", fra vore Skove anvendes som *A. nemorosa*.

A. trifolia. Bladene haanddelte. Afsnittene lancetformede, savtakke. Blomsterne hvide, sjældnere blaalige. Fordrer ls muldet Jord og Halvskygge.

Antennaria, "Kattefod", danner Mængder af smaa Rosetter, hvorfra udgaar Sideskud, der atter sætter Rosetter, hvorved Planten bliver tæppedannende. Blomsterne hvide eller blege i smaa Kurve, som atter er samlede i halvkærmformede Stande.

A. alpina. Bladene smaa, lancetformede, graagrønne, paa Undersiden hvidfildede.

A. dioeca. Bladene noget strre og bredere end hos foregaaende, grønne paa Overfladen, hvidfildede paa Under-fladen, eller som hos Varieteten *hyperborea* hvidfildede paa begge Flader.

Antennaria taaler Sol og Trke. Egner sig til Beklædning af nøgne Flader. Formeres let ved Deling. Blomsterne afpuddses straks efter Afbloomstringen.

Anthyllis montana. 10-15 cm. Bladene uligefinnede, graalige af fine Haar. Blomsterne røde, samlede i tætte Hoveder.

Det er en meget blomsterrig Plante, som blomstrer hen paa Sommeren. Af god Virkning hvad enten den plantes enkeltvis eller i strre Mængde. Taaler i Modsætning til mange andre Ærteblomstrede godt at deles og br omplantes med faa Aars Mellemlum.

Arabis albida med haarede derved graalige Blade og hvide Blomster i Klase. Breder sig let og hurtigt, saa at den er særlig egnet til Plantning paa store Flader; er dertil meget njsom og haardfr, saa at den kan anvendes paa de mest udsatte Steder af Stenhjen. Heraf en Varietet *fol. var.* med brogede Blade og en

fyldtblomstret Form fl. pl. med levkjignende Blomster.
April-Maj.

[Illustration: Fig. 70. Aubrietia i Haveselskabets Have.]

A. alpina betragtes ofte som Hovedart til foregaaende. Bladene mere grnne, Blomsterne mindre.

A. aubrietoides. Tæppedannende af kompakt Vækst, minder en Del om *Aubrietia*. Blomsterne rosenrde. Foraar og hyppigt atter i August.

A. bryoides. 10 cm. Bladene smaa, graalige af rig Haarklædning; Blomsterne hvide. Skuddene tæt samlede. Planterne danner derved smukke, tætte Puder, der ret hurtigt breder sig og bliver til sammenhængende Tæpper. Da den ser bedst ud, medens den er pudeformet, br Omplantning finde Sted ret hyppigt, f. Eks. Hvert andet eller hvert tredie Aar.

A. Sturii. Af hybrid Oprindelse. Tæt tæppedannende. Bladene smaa, elliptiske; Blomsterne rent hvide i Klaser. Meget rigtblomstrende og villig, trives overalt paa Stenhjen.

Arenaria (herunder *Alsine*, som af nogle Botanikere regnes for en egen Slægt). Af de talrige Arter, som hrer hertil, egner et stort Antal sig til Anvendelse paa Stenhj; de her anfrte hrer til de bedste. Alle de her nævnte Arter er lave af Vækst, pude- eller tæppedannende med hvide Blomster. Formeres alle let ved Deling.

A. balearica. Korsika, baleariske øer. Planten ganske lav af Vækst, tæt tæppedannende med smaa runde Blade. Blomstrer i Juni. Planter paa Nordsiden af Stenhjen; kan ogsaa vokse paa porse Stene, naar der er tilstrækkelig Fugtighed til Stede.

A. gracilis. Dalmatien. 6 cm. Bladene elliptisk-lancetformede, smaa, frisk mrkegrnne. Blomsterstande 2-3 blomstrede. Juni. Nordsiden af Stenhjen.

A. Rosani, Italien, Dalmatien. Er bedre kendt under dette Navn end under det mere korrekte *A. graminifolia*. Faa Centimeter hj; Skuddene meget tætsiddende, danner prægtige friskgrnne Puder, senere hele Tæpper, der er saa tætte og faste, at man kan træde paa dem, uden at Planten lider i nævneværdig Grad. Blomstrer sjældent og sparsomt. Juni. Planter i Sol eller Halvskygge imellem lse Sten, i Klipperevner eller paa smaa Stenknolde.

A. rotundifolia. Grækenland, Lille-Asien. 3 cm. Grenene talrige, nedliggende med smaa, frisk lysgrnne, runde Blade,

danner hurtigt store Tæpper. Blomstrer sparsomt. Juni. Halvskygge eller Nordskraaninger.

A. tetraquetra., Frankrig. 4 cm. Skuddene tykke, korte, ret tætsiddende med smaa, triangulære, korsvis modsatte, graa-grønne Blade. Blomsterne enkeltvis i Maj. Planter i bredere Revner mellem Sten i fuld Sol.

A. arvensis. Talrige Arter anbefales som Stenhjælperplanter, bl.a.

A. formosa, *A. plantaginea* og den danske *A. vulgaris*, "Engelsk Græs" .. Disse alm. Arter er overordentlig nøjsomme og villige og kan trives overalt paa Stenhjælper paa lyse Voksepladser. Men, medens de Arter, som ellers findes i Handlungartnernes Kataloger, tillige kan trives paa flad Jord, og f. Eks. finder almindelig Anvendelse som Kantplanter, kan *A. caespitosa* kun trives under de bedre Kaar, som en Stenhjælper yder. Dens Blade er meget korte, og Skuddene er tæt samlede i pudeformede Tuer. Blomsterne rosefarvede i tætte Hoveder paa korte Skafter. Planter i smalle Klipperevner i pors Jord.

Arnebia echioides. Denne Plante fra Persien og Kaukasus er ejendommelig ved sine foranderlige Blomster. Ved Udspringet er de straalende gule med 5 sorte Pletter, en for hver Kronflig; efterhaanden svinder Pletterne bort, samtidig med at Blomstens Farve bliver blegere. Planter bedst inde mellem Sten i en lodret Revne paa nordvendt Side af Klippeblokken.

Arnica montana. Den smukke "Guldblomme" .., en af vore Hedeegnes skønneste Planter, kan ogsaa finde Anvendelse paa Stenhjælper. Bladene er samlede i Rosette ved Grunden af Planten; Blomsterne orange-gule i store Kurve. Den er sommetider noget sær at have med at gre, Bladene bliver gule og Blomsterne smaa, men naar den er veludviklet, er den en Fryd for øjet. Planter paa Lyngpartierne bedst tæt ind imellem andre Planter, der dækker Jorden, *Arnica* ynder nemlig ikke aaben Jord.

Artemisia mutellina. 5-8 cm. Bladene dobbelt fjersnitdelte med linielancetformede Flige, graa af Silkehaarsbeklædning. Blomsterne ubetydelige. Planter i smalle Revner mellem Sten i mager Jord.

Asperula. Bladene (med Axelblade) kranstillede. Blomsterne smaa, hvide eller blegede. Flere af Arterne vellugtende. Formeres som Regel let ved Deling.

A. athoa. Grækenland. 4-5 cm. Lvet tæthaaret, derved graaligt. Blomsterne blegede. Planter i fuld Sol i Klipperevner eller mellem lse Sten. Er noget kælen.

A. hexaphylla.. 20 cm. Ls af Vækst. Blomsterstand skærmagtig, næsten hovedformet. Bladene linie-lancetformede, mørkegrønne. Juni. Halvskygge.

A. hirta.. 10 cm. Danner tætte Tuer, der hurtigt breder sig. Bladene smalle, lancetformede, haarede. Blomsterne som hos forrige, blot endnu blegere røde eller helt hvide. Vellugtende selv i frisk Tilstand. Juni. Solrig eller dog lys Plads.

A. nitida.. 5 cm. Tæt pudedannende-tæppedannende. Bladene meget tætsiddende, linieformede, krumme, endende i en Haarspids. Blomsterne siddende helt nede mellem Bladene blegede. Juni. Planter i Sol mellem lise Sten eller paa Stenblokke.

[Illustration: Fig. 71. *Campanula carpathica* i Kolding Planteskole.]

A. odorata.. 20 cm. „Skovmærke”, „Bukar”.. Bladene lancetformede. Blomsterne hvide. Hele Planten vellugtende navnlig i tr Tilstand. Planter i Skygge imellem andre Skovbundsplanter i muldet Jord.

Aster alpinus.. med lysviolette Randkroner og gule Skivekroner trives godt paa flad Jord, men br paa Grund af sin Blomsterrigdom ogsaa medtages paa store Stenhjlsanlæg.

Astragalus.. Næsten alle de nedenfor anførte Arter har korte, nedliggende Skud. Bladene er uligefinnede, mangeparrede. Blomsterne i korte Klaser eller Hoveder. Rødderne faagrenede, lange, dybtgaaende; Omplantning ligesom Deling derfor vanskelig; man br som Flge heraf helst straks anbringe Planten paa det Sted, hvor den skal staa, bedst er det ved Plantningen at benytte unge Planter eller potteskultiverede Eksemplarer.

A. alpinus.. Blomsterne hvidlige med blaat eller rosa i 5-15-blomstrede Hoveder. Juni.

A. danicus.. Europa, Danmark. Skuddene indtil en halv Snes cm lange. Blomsterne lilla i 10-blomstrede Hoveder. Vokser paa Strandkliner og Strandbredder. Planter bedst i sand- eller grusblandet Jord mellem lise Sten.

A. exscapus.. Mellem Europa. Bladene c. 12 parrede, langhaarede. Blomsterne gule, tæt samlede i Hoved, siddende nede mellem Bladene. Planter i smalle, dybe Revner mellem Sten i kalkblandet Jord i fuld Sol.

A. massiliensis.. Syd Europa. Danner efterhaanden en meget bred c. 30 cm høj Plante af talrige, noget forveddede Skud, beklædte med tre Torne, som er Rester af tidligere Aars Blade. Bladene

graagrønne. Blomster gullighvide i c. 10-blomstrede Stande. Juni. Planter i store Klipperevner eller frit paa en jævn Flade mellem lse Sten.

A. monspessulanus.. Blomsterne blegrosa eller rdlilla i mangeblomstrede, lse Hoveder paa lange Skafter, som ligger henad Jorden, medens Bladene, 18-20 parrede, oftest staar opret, i al Fald under Blomstringen. Planter paa Stenafsatser, saa at Blomsterskafterne kan ligge ud over Stenene. Sol eller Halvskygge.

Aubrietia.. "Hvis vi kun kendte denne ene Slægt af Alpeplanter vilde denne, hvis Arter pryder Grækenlands og de nærliggende Landes Klipper i det tidligste Foraar, retfærdigge Stenhjelskernes Sværmeri", siger *Robinson* om *Aubrietia*.. Dens Arter er blomsterrige, længe-blomstrende, haardfre, villige og njsomme, saa at de med lige Ret kan benyttes paa smaa og store Stenhje, i den mindste som i den strste Samling. Arterne er meget lidt afvigende indbyrdes, i korte Beskrivelser kan der overhovedet ikke gres Rede for Forskellighederne. Foruden Arterne har man en Række ad kunstig Vej frembragte Hybrider og Former, som i Farvepragt overgaar de oprindelige Arter.

Alle Arterne er lave, tæppedannende Planter med graaligrønne Blade og lysere eller mrkere lilla Blomster: *A. deltoidea*, *A. intermediæ*, *A. Kotschyi*., eller hvidlige med rosa eller lilla Skær: *A. erubescens*.. At Hybriderne kan nævnes "*Dr. Mules*" og *A. Moerheimii*., den frste med dybt violette, den anden med rosa Blomster; endvidere: "*Fire king*" og *A. Leichtlini crimson* med karmoisinrde Blomster og "*Purpurteppich*" med mrkviolette Blomster.

Aubrietia.. planter paa smaa Stenhje: paa Stenknolde eller paa jævn eller skraanende Flader; paa store Stenhje br de planter i store Mængder, paa Skraaningerne bedst i sammenhængende, langt nedlbende Masser, saa at det i Blomstringstiden for Beskueren tager sig ud som en Flod eller Fos af Blomster. Br ret hyppigt oplantes; kan dog ogsaa forynges ved Tilbageskæren.

Azalea procumbens.. Dværgbusk med Grenene trykket ned mod Underlaget. Bladene smaa, stedsegrønne, læderagtige, blanke. Blomsterne rosenrde smaa. Planter i grusblandet Lyngjord.

Azorella peduncularis.. 4-5 cm. For saa vidt denne ejendommelige og smukke Plante, der har sit Hjem paa hje Bjærge i Ecuador lige ved Ækvator, vil vise sig haardfr, vil den være ypperlig egnet til Stenhje. Bladene er smaa, rent mrkegrønne, og Skuddene er tæt samlede, saa at Planterne former faste Puder.

Bellis sylvestris.. med store hvide Blomster paa et 30 cm hjt

Skaft plantes i muldet Jord i Skygge og *B. rotundifolia* 15 cm med blegt rødlig Kurve plantes i ikke for tørre Lavninger paa lys dog ikke for solbeskinnet Plads.

Calceotaria polyrrhiza fra Patagonien har lysgule Blomster paa slanke Stængler. Breder sig ved underjordiske Udløbere. Trives meget let.

Campanula Allioni. Ca. 8 cm. Blomsterne enkeltvis, meget store, næsten oprette, lyslilla. Er ofte noget lunefuld, men er, hvor den vil trives, en ganske ypperlig Stenhjerteplante. Ynder Fugtighed, men skal tillige have godt Aftræk for Vandet; den plantes derfor bedst paa flade eller svagt skraanende Lavninger i stærk grusblandet Jord.

C. barbata. 10 cm. Bladene mest grundstillede, haarede. Blomsterne ret store, faatallige opad den ranke Stængel, blegblaa, skæggede indvendig. Den er fleraarig, men gaar hyppigt ud efter Blomstringen. Trives bedst i Halvskygge i jævnt fugtige, muldede Lavninger. Der findes en Varietet med hvide Blomster.

[Illustration: Fig. 72. *Campanula carpathica* var. *compacta*.]

C. cæspitosa. 10 cm. Vokser i tætte Tuer. Blomsterne c. 5 sammen paa hver Stængel, nikkende, blegblaa eller hvide (fl. albo). Meget taknemmelig og villig, kan trives omtrent overalt paa Stenhjerte.

C. carpathica er lidt for grov til Anvendelse paa smaa Stenhjerte, men br paa store Anlæg tages med i Samlingen paa Grund af sin Blomsterrigdom. Blomsterne er store, oprette. Varieteten *compacta* er mindre og svagt voksende.

C. elatines. Tæppedannende. Bladene hjerteformede, grovttakkede, Blomsterne blegblaa næsten helt flade.

C. excisa. 10 cm. Blomsterne blegblaa, dybt 5-klovede Er lidt vanskelig at dyrke; ynder en klig, men lys Vokseplads *C. garganica*. Skuddene lange, nedliggende eller nedhængende. Bladene hjerteformede og nyreformede. Blomsterne blegblaa, fladt tragtformede. Klippeblokke, Mure.

C. glomerata var. *acaulis* er en Dværgform af den ogsaa her i Landet vildtvoksende "Ngleblomstret Klokke", den har mørkviolette Blomster, tæt samlede i Spidsen af Stængelen. Meget nøjsom og villig.

C. mirabilis fra Kaukasus danner Rosetter af store lysgrønne, brede Blade. Naar Rosetten har naaet fuld Udvikling, fremkommer fra dens Midte en grenet Blomsterstand af store, lysblaa Klokker.

Den br paa Grund af sin ejendommelige Voksemaade anbringes i lodrette Klipperevner, saaledes at den kan ses fra neden.

C. Portenschlagiana.. Balkan. 15 cm. Danner tætte Tuer og Tæpper og breder sig let over store Dele af Anlægget. Bladene nyreformede, grovt takkede; Blomsterne smukt blaa, oprette, de udvikles i rigelig Mængde næsten hele Sommeren igennem. Trives overalt paa Stenhjens lyse Steder, mellem lse Sten, i Klipperevner, i Mure o. s. v.

C. pulla.. 6-8 cm. Blomsterne enkeltvis, blaaviolette, nikkende. En meget smuk, men noget lunefuld Art. Udvikler underjordiske Skud og breder sig derved. Planter i grusblandet Mosejord paa en jævn, vel afdrænet Flade. *C. pulloides*., som er en Bastard af *C. pulla* og en anden Art, ligner foregaaende, men er lettere at dyrke.

C. turbinata.. Kan betragtes som en Varietet af *C. carpathica*., den er lavere af Vækst, og Blomsterne er fladere og mørkere.

C. Raineri.. En lav Art med blaalilla Blomster. Planter i vandrette eller skraanende Klipperevner i Græstrvej jord blandet med skarpt Grus.

C. thyrsoides.. Afviger fra de andre her omtalte KlokkeArter. Planten danner en Roset af smalle, haarede Blade, og naar denne er bleven 2 eller 3 Aar gammel, udvikles en rank Stængel tæt besat med en Mængde bleggule Blomster. Planten dr efter Blomstringen. Anbringes bedst i strre Revner mellem Sten.

C. Waldsteiniana.. Balkan. C. 12 cm. Blomsterne dybt delte, næsten stjerneformede, lysviolette. Planter i smalle Klipperevner paa sollys Plads,

C. Wilsoni.. Har et Mylder af store violette Blomster af *C. carpathica*.-Typen. Trives let.

Cardamine asarifolia.. Bladene nyreformede, frisk grønne; Blomsterne hvide. Planter i fugtige, muldede Lavninger eller ved rindende Vand.

C. trifolia.. Bladene trekoblede, Blomsterne hvide. Planter i muldet, fugtig Jord i Halvskygge eller Skygge.

Carex capillaris.. Tueformet med ganske smalle fine Blade og nikkende brune Aks. Klipperevner paa Nordsiden af Stenhjen i grusblandet Lyngjord eller ogsaa paa Lyngpartierne.

[Illustration: Fig. 73. *Cerastium tomentosum*.]

C. montana.. Europa, Danmark. Tueformet med lange, friskgrønne Blade. Paa Nordskraaninger eller i Halvskygge i muldet Jord.

Af andre *Carex*., som kan anbefales til Stenhj., kan nævnes:

C. digitata, *C. ornithopodioides*..

Carlina acanthifolia.. Dette er en meget dekorativ Plante, som dog desværre ofte dr efter Blomstringen. Bladene er graaliggørne, fjersnitdelte, tornede, samlede i en aaben, bred Rosette. Naar Planten har naaet en Alder af 2-4 Aar, udvikles en enkelt stor Kurv i Midten af Rosetten, Planter i lodrette Klipperevner. Ønsker man aarligt at have Fornjelsen af at se denne Plante i Blomst, maa man sørge for at plante unge Planter hvert Aar.

C. acaulis.. Er ligesom forrige fortrinlig til store Klipperevner, men denne Art holder sig uanset Blomstringen, ja breder sig endog, saa at den efterhaanden fordrer ret betydelig Plads. Blomsterkurvene sidder paa meget korte Stængler helt nede mellem Bladene eller hos Formen *caulescens* paa en 10-15 cm høj Stængel.

Cerastium alpinum.. Tæppedannende med hvidfildede Blade og smukke hvide Blomster. Denne og andre Arter af samme Slægt kan plantes mellem lse Sten. De grovere Arter, som f. Eks. *C. tomentosum*., der kan trives paa flad Jord, kan ogsaa benyttes paa store Stenhje til Beklædning af strre Flader.

Chamæmelum Tschichatscheffi., der har findelt, mørkegrønne Lv og hvide Blomster som Kamilleblomster, skal blot nævnes som en Plante, der danner tætte Tæpper og holder sig frisk mørkegrøn selv i stærk Trke.

Coptis trifoliata.. 10 cm. Bladene tredelte, blanke. Blomsterne hvide. Rødderne gule. Dyrkes i fugtig Mosejord.

Cortusa Matthioli.. 25 cm. En Primula-lignende Plante med stilkede, hjerteformede, lappede, noget haarede Blade og talrige hængende, karmoisinrøde Blomster i Skærm. Planter i muldet Jord i Halvskygge. Juni-Juli. *C. pubens* er en mere haaret Form af *C. Matthioli*..

Corydalis lutea.. Bladene tredobbelt fjersnitdelte, mørkegrønne. Blomsterne gule, i Klase. Blomstrer rigt og længe, omtrent hele Sommeren igennem. Meget villig og taknemmelig; plantes bedst paa solrige Steder af Stenhjen, i Stengærder, i Grottevægge og i Mure.

C. ochroleuca ligner foregaaende, men har cremefarvede

Blomster.

Cotula. Lave Planter af Kurvblomsternes Familie med nedliggende, ofte rodslaaende Grene, fligede eller fjersnitdelte Blade og ubetydelige Blomsterkurve. Paa Grund af deres Voksemaaade danner de snart tætte Tæpper, og da de tillige er njsomme, egner de sig til Beklædning af ngne Flader. Trives bedst paa nordvendt Stenhj.

Af Arter kan nævnes *C. acænoides*, *C. reptans* og *C. squalida*, alle fra Australien eller Ny Zeland.

Cotyledon spinosa. 30 cm. Ligner i Vækst en *Sempervivum* og danner som denne en Roset af kdede Blade. Blomsterne gule i aksformet Stand. Juni. Planter mellem lse Sten paa sollys Plads.

Crepis aurea. Ligner i Vækst vor almindelige Mælkebøtte. Blomsterne i enkelt endestillet Kurv, orangebrune. Planter i Engpartierne.

Crucianella stylosa. Orienten. Bladene kransstillede. Blomsterne røde i tætte Stande i Spidsen af Stængelen. Planten har en ubehagelig Lugt. Planter paa Klippeblokke, Stængærder eller Mure, saa at Skuddene kan hænge frit ned eller ud over Stenene.

Cyclamen, "Alpeviol". Planter af Kodriver-Familien med underjordiske eller halvt underjordiske Knolde, deraf Navnet "Jordskive". Bladene er hjærteformede eller nyreformede, noget læderagtige, Blomsterne paa enblomstrede Stilke med tilbageslaaede Kronblade. De trives i lune, halvskyggede Lavninger i temmelig fugtig, muldet Jord.

C. coum. Lille Asien. Har nyreformede Blade og smaa rde Blomster i det tidlige Foraar.

C. europæum har hjærteformet-nyreformede Blade og vellugtende, purpur-rosa Blomster om Sommeren og Eftersommeren.

C. hederifolium. Syd Europa. Bladene hjærteformede, smukt tegnede med hvidt, takket-tandede i Randen. Blomsterne store rde, fremkommer sent paa Sommeren og Efteraaret.

Cypripedium. Af Slægten "Fruesko", som mest hrer hjemme i varme Himmelstrg, findes nogle enkelte Arter, der er haardfre her paa vore Breddegrader og som fortjener en Plads paa Stenhjen.

C. calceolus. Perigonbladene brune, Læben gul. Planter i Bladjord med rigelig Tilsætning af Kalk. Halvskygget Plads.

C. spectabile.. En prægtig Plante med store, lysgrnne Blade og store blegrosa Blomster. Fugtig muldet Jord.

Foruden disse to Arter, som er velkendte i Kultur her i Landet, indes nogle andre smukke Arter, der kun i mindre Udstrækning er bleven dyrkede i Haver men som, saafremt deres Haardfrhed stadfæstes, fortjener Udbredelse: *C. guttatum*, *C. humile*, *C. macranthum*, *C. pubescens*, *C. tibeticum*..

Delphinium nudicaule.. Kalifornien. 25-30 cm. Blomsterne cinnoberrde i en spredtblomstret Klase. Juni-Juli. Plantes mellem lse Sten i velafdrænet Jord; maa hyppigt fornyes med unge Planter, da den er tilbøjelig til at d efter Blomstringen.

[Illustration: Fig. 74. *Dianthus plumarius*.]

Dianthus alpinus.. 5 cm. Bladene stumpe, grnne, glatte, noget kdede. Blomsterne enkeltvis, store, kdfarvede med karminrd Tegning mod Svælget. Plantes paa fritliggende Plads i fugtig Jord bestaaende af Mosejord, Græstrvejord og Grus. Juni.

D. arenarius.. Bladene smalle, spidse; Blomsterne hvide, noget frynsede. Planten danner store Tuer. Trives bedst paa en solrig, ret tr Plads.

D. cæsius.. 15 cm. Bladene smalle, blaaliggrnne; Blomsterne rosenrde eller mrkerde, vellugtende. Behandles som foregaaende.

D. callizonus fra Transsylvanien minder en Del om *D. alpinus*, men Blomsterne er strre, ligesom Planten i det hele er mere fyldig og robust; Bladene spidse, noget blaagrne.

D. deltoides., som vokser vildt her i Landet paa trre Hje, kan ogsaa anvendes paa Stenhjen. Bladene smalle, grnne; Stænglerne grenede med enblomstrede Grene; Blomsterne rosenrde med hvide og mrkerde Tegninger. Plantes mellem lse Sten i let Jord eller paa Lyngpartierne.

D. Freynii.. 5 cm. Bladene meget smalle, blaaliggrnne. Blomsterne rosenrde. Danner tætte, smaa Tuer. Plantes i smalle Spalter mellem Sten eller paa svagt skraanende Flader mellem lse Sten.

D. glacialis.. 5 cm. Bladene smalt linieformede. Blomsterne rosenrde med lysere Farve mod Svælget. Plantes i Spalter mellem Sten i grus- og granitskærve-blandet Mosejord.

D. graniticus.. Ligner en Del *D. deltoides*., men er tættere af Vækst og mere blomsterrig. Anvendes paa samme Maade som denne. Omplantes ofte, da Planterne ellers let dr bort; formerer sig let ved Selvsaaing.

D. plumarius, "Fjer-Nellike" _ har store hvide eller lilla Blomster. Meget storblomstret og taknemmelig.

Dodecatheon, "Gudeblomst" _ Beslægtet med *Primula* og *Cyclamen*. Blomsterne har ligesom denne sidste Slægt tilbageslaaede Kronflige, de sidder ikke enkeltvis, men er samlede i en rigtblomstret Skærm. Bladene er grundstillede, glatte og af bld Konsistens, saa at de snart bliver slappe, hvis Planten staar for trt. Der findes flere Arter eller Former med karminrde, rosa eller hvide Blomster: *D. meadia*, *D. Jeffreyi*, *D. integrifolia*.. Planter i fugtig, muldet, let, aaben Jord i Klfter, der har Fald mod Nord eller dog er beskyttede mod stærk Sol.

Doronicum grandiflorum (= *Aronicum scorpioides*.) har store, gule Kurve og brede, ægformede eller næsten hjærteformede Blade. Fordrer stenblandet Mosejord, der holdes klig og fugtig.

[Illustration: *Dianthus cæsius*.]

Douglasia Vitaliana.. Stænglerne talrige, nedliggende, med linieformede, spidse Blade. Blomsterne rent gule. Planter i Klipperevner i vel afdrænet Jord. Ynder Kalk.

Draba.. Lave Planter af Korsblomstfamilien med Blomsterne i Klasse.

D. aizoides.. 5-8 cm. Danner tætte Puder. Bladene smaa, tætsiddende, linieformede; Blomsterne gule i faablomstrede Halvskærme. I Blomstringstiden skjules Lvet næsten under Blomsterne. April. Planter i vandrette Klipperevner i grusblandet Jord.

D. aizoon.. Ligner meget foregaaende, men er noget kraftigere og grovere af Vækst,

[Illustration: Fig. 75. *Erigeron glabellus alpinus*.]

D. dicranoides.. 5 cm. Pude-tæppedannende. Bladene linieformede, tilspidsede, randhaarede. Blomsterne gule, ret store, 10 mm i Diameter, April. Planter i brede Spalter mellem Sten, eller imellem lse Sten.

D. olympica.. Grækenland. Bladene tætsiddende, linieformede. Blomsterne gule i rigtblomstrede Klaser, April. Voksemaade og

Anvendelse som *D. dicranoides*.

Dryas. Lave Dværgbuske med nedliggende Grene, derved tæppedannende. Ganske fortrinlige Stenhjssplanter til Plantning i Stenskred eller paa strre Klippepartier, hvor Skuddene kan lægge sig hen over Stenene eller hænge ud over disse. Bliver bedre paa Nordsiden end paa Sydsiden af Stenhjen. Planter i en Blanding af Lyngjord, Grus og Kalk.

D. Drummondii. Nord Amerika. Bladene ægformet-elliptiske, rundtakkede-savtakkede. Blomsterne gule, nikkende, med noget sammensluttede Kronblade. Maj.

D. octopetala, "Rypelyng" .. Bladene omtrent som foregaaende, noget fastere i Substans. Blomsterne hvide med 8 store Kronblade, aabne, ikke nikkende, derfor af langt bedre Virkning end foregaaende. Maj.

D. integrifolia er en Varietet af *D. octopetala* med ganske smalle, helrandede Blade og med sluttet Vækst.

D. lanata er en haaret Form af *D. octopetala*.

Edraianthus. Hrer til Klokkefamilien. Bladene er linieformede. Blomsterne violetblaa i hovedformede Stande.

E. pumilio. Planten danner tætte smaa Puder. Blomsterne hæver sig kun lidt op over Lvet. Planter paa Afsatser paa lodrette Vægge eller i Spalter i Klippeblokke.

E. tenuifolius. Danner ret store Rosetter. Blomsterstænglerne ret lange. Planter bedst i lodrette eller skraanende Klipperevner.

Af andre Arter kan nævnes *E. dalmaticus* og *E. graminifolius*.

Epilobium macropus. Ny Zeland. 10 cm. Skuddene talrige og tætsiddende. Bladene smaa, ægformet-elliptiske. Blomsterne enlige, hvide. Juli.

E. nummularifolium. Ny Zeland. En sirlig, lille Plante. Skuddene meget tynde; Bladene næsten kredsrunder. Blomsterne enlige, blegrede eller hvide paa lange, tynde Stilke.

Disse Arter planter i grusblandet Mosejord i Halvskygge og paa halvfugtig Plads.

Epimedium, "Bispehue", er meget villige og taknemmelige Planter, der særlig kan anvendes paa muldet Jord mellem Bregner i Halvskygge. Bladene er sammensatte, noget læderagtige, oftest

bleggrnne.

E. alpinum har brunkarmine Bægerblade og gule Kronblade. Rodstokken hos denne Art er vidt udløbende, medens de andre Arter har kortere Jordstængler.

E. macranthum har hvide Blomster; Varieteten *violaceum* har lilla Blomster.

E. Musschianum og *niveum* har hvide Blomster.

E. rubrum. Bægerbladene hos denne er karminrøde, medens Kronbladene er gullige.

Eranthis cilicica fra Lille-Asien og *E. hiemalis*, "Vinterblomme" fra Europa er nogle af de første Foraarsbebudere, idet de ofte allerede i Februar, ja endog i Januar udfolder deres gule, næsten kugleformede Blomster. Nedenunder Blomsten sidder en Krans af grønne Svblade, disse er lidt finere og spidsere hos *cilicica* end hos *hiemalis*. De plantes i muldet Jord under Træer eller mellem Buske, hvor Knoldene får Lov at ligge urte, men de kan ogsaa finde Anvendelse paa Stenhjen, hvor de bedst anbringes i Klfter eller Bunden af Grotter mellem Bregner.

[Illustration: Fig. 76 *Iberis sempervirens*. Enkelt Plante.]

Erigeron aurantiacus. Nord Amerika. 25 cm. Blomsterne orange-gule. Er tilbøjelig til at bastardere med andre *E.*-Arter og derved udarte.

E. compositus fra Nord Amerika, Grnland o. a. arktiske Egne. 20 cm. Har flere Gange snitdelte Blade med smalle Afsnit. Randkronerne er lyslilla, Skivekronerne gule. Juni.

E. glabellus. Nord Amerika. Randkronerne lavendelblaa, Skivekronerne gule. Varieteten *alpinus* lavere end Hovedarten.

Disse Arter formeres let ved Deling og plantes imellem lse Sten eller i brede Spalter i Stenblokke.

Erinus alpinus. 10 cm. Danner lse Tuer. Bladene smaa, smalle, rundtakket-savtakke. Blomsterne karminrosa i Klaser. Maj. Br ofte omplantes. Den opfrer sig ofte som to-aarig. Former sig let ved Selvsaaing.

Eriogonum flavum og *umbellatum* fra Nord Amerika er tæp-peddannende Planter med gule Blomster i tætte, hovedformede Stande i Juli. Fordrer tr og solrig Vokseplads.

Erodium macradenum.. Pyrenæerne. 20 cm. Bladene flere Gange fjersnitdelte, graaliggrnne. Blomsterstænglerne 2-3-blomstrede; Blomsterne blegrede med mørkere Aarer, 2 af Kronbladene med en mørk Plet. Juni. Planter i Revner mellem Sten i fuld Sol.

E. Manescavi.. 30 cm. Bladene dobbelt fjersnitdelte, mørkegrnne, stærkt haarede især paa Stilken. Blomsterne store, 2-5 paa hver Stængel, karmoisinrede, to af Kronbladene med en hvidspættet Plet ved Basis. Juni.

Eryngium alpinum.. 50-60 cm. Blomsterne smaa, men samlede i et stort, aflangt Hoved. Det, der gr Planter saa dekorativ, er navnlig de pragtfulde Svblade, som sidder nedenfor Blomsterhovedet, de er tornede og af en livlig blaaviolet Farve. Har dybtgaaende Rødder og maa derfor plantes paa et Sted, hvor der er fri Adgang for disse.

E. glaciale.. Spanien. Bladene fjersnitdelte med lange, tornede Afsnit. Blomsterhovederne lilla, omgivne af grnne og lilla, tornede Svblade. Rødderne meget dybtgaaende. Planter i smalle, dybe Revner i pors Jord.

Erysimum Kotschyannum.. Lille Asien. 5 cm. Danner smaa, tætte Tuer eller Puder. Bladene liniedannede; Blomsterne store i faablomstret Halvskærm. Maj. Planter i vandrette Spalter i vel afdrænet Jord.

E. pachycarpum.. Himalaya. Bladene smalle. Blomsterne orangegule i Klase. Planter paa lun Plads mellem lse Sten.

Euphorbia capitulata.. Grækenland. 10 cm. Skuddene bløde, tætbladede, Bladene smaa, graagrnne, elliptiske, glatte; Blomsterne gule. Frugtkapslerne orangegule. Juni. Planter i vandrette Klipperevner; breder sig ved underjordiske Udløbere mellem Stenene.

E. myrsinitis.. Syd-Europa. 30 cm. Skuddene overvintrende, kraftige, tætbladede, Bladene bleggrnne. Blomsterne gule, udvikles tidligt om Foraaret. Efter Blomstringen dr Skuddet, men ny Skud fremkommer fra Basis næste Aar. Planter i lodrette Klippevægge i fuld Sol.

[Illustration: Fig. 77. *Iberis sempervirens*. Lav og storblomstret Have-Varietet.]

Frankenia hirsuta.. 5-8cm. Skuddene talrige, næsten traadfine, nedliggende eller halvtoprette, Planter derved tæppedannende; Bladene meget smaa og smalle, graagrnne. Blomsterne enkeltvis, smaa, lysrødlilla. Juli-August. Taaler Sol.

Genista sagittalis.. 15-20 cm. Skuddene flade, vingede. Blomsterne gule i endestillede Klaser. Danner faste, tætte Planter, der trives paa Stenhjens mest udsatte Steder.

Gentiana acaulis.. En af de mest pragtfulde Stenhjplanter. Blomsterne enlige, store, mrkeblaa, tragtformede. De blomsterluse Skud ganske korte og tætsiddende. Planten derved af tæppedannende Karakter. Den kan trives paa flad Jord og finder der ofte Anvendelse som Kantplante. I sandet Jord vil den ikke blomstre, man maa derfor give den en nogenlunde svær Jord at vokse i. Formeres let ved Deling.

G. asclepiadea.. er en stor Staude med æg-lancetformede Blade op ad Stængelen og talrige Blomster i Toppen. Fordrer muldet Jord og Skygge eller Halvskygge; passer bedst i store Klfter mellem Bregner. Der findes en Form med hvide Blomster.

G. bavarica.. Af Voksemaade som *acaulis*., men meget mindre og spædere end denne. Blomsterne rformede med flad Krave, straalende blaa. Vanskelig at dyrke. Planter paa Morænebed eller dog i al Fald i grusblandet Mosejord paa et Sted, hvor den ikke udsættes for Udtrring.

G. septemfida.. Orienten. Har talrige Skud med tætsiddende Blade og flere blaa Blomster samlede i Spidsen af Stængelen. Njsom og villig; formeres ved Deling. Juli.

G. verna.. ligner en Del *G. bavarica*.. og er som denne vanskelig at dyrke. Grundbladene rosetteformigt samlede, strre end Stængelbladene; Blomsterne azurblaa.

Geranium argenteum.. har silkehaarede, næsten slvglinsende Blade og blegrde Blomster.

G. cinereum.. Bladene haarede; Blomsterne blegrosa med mrkere rde Aarer. Begge Arter, som stammer fra Pyrenæerne, er lave Planter, 5-10 cm., som bedst sættes paa en solrig Plads imellem strre Sten i pors og let Jord.

G. sanguineum.. Af denne prægtige her i Landet vildtvoksende Art findes en Varietet med nedliggende Skud; denne egner sig fortrinligt til Plantning paa trre Skrænter. Varieteten *lancastrinse*.. har rosa Blomster med mrkere Aarer.

Geum montanum.. 10-12 cm. Bladene fjersnitdelte med strre rundtakket-lappet Endeafsnit, haarede; Blomsterne enkeltvis eller faa paa hver Stængel, gule c. 3 cm i Gennemsnit. Planter i grus-og kalk-blandet Mosejord.

G. reptans.. Har krybende Udlbere. Bladene fjersnitdelte;

Blomsterne gule. Planter paa halvskyggede Steder i stenet Jord.

Globularia cordifolia. En lille, ganske lav Plante med nedliggende Grene og smaa, udrandede Blade. Blomsterne meget smaa, blaa, i kugleformede Hoveder. Planter i en Blanding af Mosejord, Græstrvejord og Grus.

Gunnera magellanica. stammer fra den sydligste Del af Syd Amerika. Bladene er kreds rundt-nyreformede, Blomsterne ubetydelige. Breder sig ved Udlbere og dækker snart strre Flader. Trives i muldet, fugtig Jord paa halvskygget eller nordvendt Stenhj.

Gypsophila cerastioides. Himalaya. 10 cm. Tæppedannende. Bladene smaa, bredt elliptiske, haarede; Blomsterne hvide med røde Aarer; blomstrer rigt og længe og trives meget villigt. Br omplanter af og til.

G. repens. Stænglerne nedliggende og halvt oprette, rigtbladede; Bladene smalle, blegt blaagrønne; Blomsterne hvide eller blegde i aabne Stande. Planten kan brede sig over strre Flader og paa Grund af sin rige Forgrening og Bladmængde dække Underlaget ganske; da den tillige er njsom, egner den sig godt til Brug paa grovere Stenpartier, anvendes den paa smaa Anlæg, br den forynges ret hyppigt, da den ellers snart bliver for fordringsfuld med Hensyn til Plads.

G. transsylvanica. Ungarn. Danner tætte smaa Tuer af smalle, blaagrønne Blade; Blomsterne hvide. Planter i smalle Revner mellem Sten.

Haberlea rhodopensis. Balkan. 12-15 cm. Hele Planten haaret; Bladene grundstillede, aflangt ægformede, grovt savtakke, noget læderagtige. Skaftet bærer 4-5 tragtformet-rrformede, lilla, svagt uregelmæssige Blomster. Planter bedst paa Afsatser paa Grottevægge i muldet Jord og paa beskygget Sted.

Hacquetia epipactis. En beskeden, men taknemmelig lille Planteart med grundstillede 3-5-lappede Blade og gulgrønne Blomster i en tæt Skærm omgivne af ligeledes gulgrønne Svblade, der udvikles i det tidlige Foraar. Ynder fugtig og muldet Jord.

Helianthemum oelandicum og *H. vulgare*, "Solje" - er Dværgbuske med nedliggende Grene og smukke, gule Blomster. Den frstnævnte er den bedste, den danner tætte Tæpper og frembringer en Mængde Blomster. Planter i grusblandet Lyngjord, den br forynges af og til, da 2-4-aarige Planter er smukkeste. *H. vulgare*_, som vokser vildt her i Landet paa trre Bakker, er meget njsom og kan planter paa enhver sollys Plads.

Helxine Soleirolii.. Korsika. 1 à 2 cm. Hører til Nældefamilien, og Blomsterne er som hos alle andre Arter af denne Familie ganske ubetydelige. Det er dog en meget smuk lille Urt, idet Løvet er af en herlig frisk, grøn Farve, og Planten i Løbet af Sommeren breder sig ud som et fladt Tæppe over Underlaget. Planter paa fugtige, skyggede Stenvægge eller paa porse Sten. Den lider hurtigt af Efteraarsfrosten, men skyder gerne paa ny om Foraaret.

[Illustration: Fig. 78. *Linaria pallida* i Haveselskabets Have.]

Hepatica.. 12-15 cm. høje Planter, Bladene bliver siddende paa Planten i halvvisnen Tilstand Vinteren igennem. Blomsterne udvikles tidligt om Foraaret, inden de nye Blade fremkommer. Blomsterne har kronbladagtigt farvede Bægerblade, et 3-delt grønt Svblad sidder tæt under Blomsten. Planter i Muldjord i Halvskygge f. Eks. i store Klfter og er af bedste Virkning, naar de er anbragte et saadant Sted i store Mængder. Ogsaa fortrinlige som Indfatningsplanter.

H. angulosa.. Ungarn. Bladene nyreformede, 3-lappede med lappet-tandede Afsnit. Blomsterne lysblaa med talrige Bægerblade. Marts, undertiden allerede Februar. Der findes ogsaa Former med røse og hvide Blomster.

H. triloba, "Adelklver" .. Europa, ogsaa Danmark. Bladene regelmæssigt 3-lappede. Blomsterne med 5-7 blaa Bægerblade. Blomstrer Marts-April. Der findes Varieteter med hvide, røde, blegrøde, violette Blomster samt dobbelte Former med blaa og røde Blomster.

Herniaria latifolia.. Lav, tæppedannende Urt med grønlige Blade og ubetydelige Blomster. Tåler Sol og tør Bund.

Hippocrepis comosa.. Bladene uligefinnede, mangeparrede. Blomsterne samlede i Hoved, gule, minder en Del om "Kællingetand"s Blomster. Planter imellem lse Sten eller i Klipperevner, saaledes at Grenene kan lægge sig ud over Stenene. Ynder Kalk.

Homogyne alpina.. 25 cm. Bladene nyreformede, grundstillede. Blomsterne samlede i en enkelt Kurv i Spidsen af Stænglerne. Ynder muldet Jord og Halvskygge samt Fugtighed. Planter bedst paa Afsatser paa nordvendte Stenvægge.

Horminum pyrenaicum.. Alperne, Pyrenæerne. 15 cm. Bladene brede i lse Rosetter. Blomsterne violette i Kranse op ad Stængelen. Trives næsten overalt paa Stenhjæ, bliver yppigst og smukkest i Halvskygge, men faar mere sit naturlige Udseende paa lysere Pladser.

Houstonia coerulea.. Nord Amerika. 3-5 cm. Danner smaa, tætte Tuer af lysgrnne Blade. Blomsterne paa traadfine Stilke, lysblaa med gult "øje". Fordrer moseagtig fugtig Jord for at trives.

H. serpyllifolia.. Nord Amerika. Ligner foregaaende. Stænglerne mere nedliggende.

Hutchinsia alpina.. 8-10 cm. Bladene smaa, fjersnitdelte, frisk grnne, Blomsterne hvide i Klaser. Danner tætte Tæpper, og da den holder sig med friske Blade hele Vinteren, naar Kulden ikke bliver altfor stræng, kan den anbefales til almindelig Plantning. Meget njsom og villig; br omplantes af og til.

Hypericum coris.. 20 cm. Orienten. Bladene linieformede, kransstillede. Blomsterne gule i topformede Stande. Juli. Planter i vandrette Klipperevner og mellem lse Sten.

H. fragile.. 5-8 cm. Skuddene svage, nedliggende eller halvt oprette. Bladene smaa, glatte, ovale, graagrnne; Blomsterne store, gule, enkeltvis eller faa sammen. Juli.

H. orientale.. Lilleasien. Bladene korsvis modsatte, matgrnne. Blomsterne bleggule.

H. polyphyllum.. 20-25 cm. Bladene smaa, elliptiske, mat blaagrne; Blomsterne enlige eller faa sammen, 6 cm i Diameter. Juli.

Hypochoeris uniflora.. 30 cm. Bladene blegggrnne, grundstillede, Blomsterskafte opret, rankt, ender med en stor Kurv at lysgule Blomster. Behandles som Arnica.

Iberis sempervirens.. er en svagt forveddet Plante med smalle, mrkegrnne, stedsegrnne Blade og hvide Blomster i Klase. Egner sig bedst til Plantning i lodrette Stenvægge, i Mure eller paa store Stenblokke, som den efterhaanden kan helt tildække. Formen "Little gem" danner meget mindre og tættere Planter end Hovedarten, derfor bedre til mindre Stenpartier.

I. stylosa.. Danner tætte Planter med talrige Skud besatte med smalle, noget kdfulde Blade. Blomsterne hvide eller bleglilla i rigtblomstret Halvskærm. Toaarig eller flaarig.

Incarvillea grandiflora.. Kina. Har store, tragtformede Blomster, den ligner noget den kendte smukke Staude *I. Delavayi*., men er lavere af Vækst og har en- eller to-blomstrede Stængler. Planter i Sol eller Halvskygge paa dybmuldet, fugtig, vel drænet Jord.

Inulu acaulis.. Lille Asien. Ganske lav af Vækst med glatte Blade og gule Kurve, som ikke hæves op over Lvet.

Iris histrio.. Palæstina. Regnes ofte som en Varietet af flgende, men blomstrer endnu tidligere, og Blomsterne er blaa med hvidt. Planter paa en lun Plads.

I. reticulata.. Kaukasus. Bladene er smalle, firesiddede, vokser i Længden efter Blomstringen. Blomsterne violette, vellugtende (omtrent som Violer) i April, undertiden allerede i Marts. En prægtig, villig og meget taknemmelig Plante, som kan plantes i pors Jord paa Stenhjen, men forvrigt ogsaa kan trives i en almindelig Stauderabat.

Et stort Antal andre Iris-Arter egner sig paa Grund af deres lave Vækst og deres smukke Blomster til Plantning paa Stenhj, men mange af disse kan ogsaa dyrkes med Held andre Steder i Haven. En særlig Gruppe af Iris-hrende til en Afdeling, som hedder *Oncocyclus*—er vanskelige at dyrke og er i det hele ikke prøvet meget her i Landet. [Footnote: De som maatte nske at studere disse pragtfulde Iris henvises til R. Irwing Lynch: The book of the Iris.] Men skal de lykkes hos os paa Friland, maa de ubetinget dyrkes paa Stenhj, hvis man da ikke er ndt til at dyrke dem i Koldbænk. Den bekendteste af denne Iris-Gruppe er *Iris susiana*., Englændernes *”Mourning Iris.”*, Tyskernes *”Wittwe in Trauer.”*, som kaldes saaledes paa Grund af de fedefarvede Blomsterblade, der er tæt tegnede med mrkebrunt. Denne er faktisk haardfr her i Landet og har i vor botaniske Have blomstret et Par Aar i Træk.

[Illustration: Fig. 79. *Nepeta Mussini*.]

Jasione perennis.. Blomsterne smaa lysblaa, samlede i tætte Hoveder. Juni-Juli. Planter i Halvskygge eller paa nordvendte Skraaninger.

Leontopodium alpinum, *”Edelweiss”* _ er med sine Varieteter spredt over Europas og Asiens Bjærg. Danner tætte Tuer af smalle, graalige Blade. Fra Tuerne udskyder Blomsterstænglerne, der ender med en Samling smaa Kurve, tilsammen omgivne af flere Rækker tæthvidfildede Blade. At Edelweiss skal være vanskelig at dyrke, er en Fabel. Plantet i let, pors Jord og udsat for fuld Sol trives den ganske fortrinligt og blomstrer rigt hvert Aar. Den kan formeres let baade ved Deling og Frudsæd. De Varieteter, der udbydes under særlige Navne som *altaicum sibiricum* _ o. s. v. er næppe meget afvigende fra selve Arten; den der hedder *japonicum* _ er meget afvigende, men af ringe Værd.

Linaria alpina _ er en spæd Plante, som bedst trives paa Skraaninger med pors, let Jord belagt med lse Sten. En Gang

plantet paa et saadant Sted, holder den sig fremtidig ved Selvsaaning. Blomsterne er violette med orangegul Gab. Blomstrer hele Sommeren.

L. cymbalaria har lange, tynde, nedliggende Skud med nyreformede, noget lappede Blade, og lysviolette Blomster. Man br kun plante denne, hvor den kan faa Lov til at brede sig, som den vil; thi den er næsten ikke til at udrydde igen, hvor den har vundet Indpas. Gamle Mure er en udmærket Vokseplads for den. Heraf en hvidblomstret Form.

L. hepaticifolia. Korsika. Skuddene skre, nedliggende, krybende; Bladene nyreformede, trelappede, tegnede med hvidt langs Nerverne; Blomsterne blegviolette, enkeltvis i Bladhjørnerne. Fugtig Vokseplads, ynder fuld Sol.

L. pallida breder sig meget stærkt ved underjordiske Skud. Den er nær beslægtet med *L. cymbalaria*, men har foruden den afvigende Vækst mindre Blade og mørkere violette Blomster. Anvendelse som *L. cymbalaria*.

L. pilosa er ogsaa af samme Type, den er fladt udbredt paa Jorden og tæt tæppedannende. Den er ikke saa vanskelig at faa udryddet som de to andre, undtagen naar den er vokset ind i andre lave Planter. Kan man srge for at holde disse Planter indenfor visse Grænser, br man ikke foragte dem, da de alle er smukke, hver paa sin Vis, navnlig kan en tæt Bevoksning *L. pallida* i Blomst være af ganske pragtfuld Virkning.

Linum campanulatum, 30 cm. Af almindelig Staudetype. Blomsterne gule. Vil gerne have en varm Vokseplads.

Lithospermum fruticosum. Svagt træagtig med smalle, haarede Blade. Blomsterne blaa eller purpurfarvede. Juni. Planter i fuld Sol i kalkblandet Jord.

L. purpureo-coeruleum. De ikke blomstrende Skud lange, overhængende eller nedliggende, ofte rodslaeende, de blomstrende mere oprette. Bladene lancetformede; Blomsterne i ret store Stande, purpur og blaa. Halvskygge og kalkholdig, muldet Jord. Kræver paa Grund af sin Voksemaade rigelig Plads.

[Illustration: Fig. 80. *Phlox subulata*.]

Lychnis alpina. Danner smaa tætte Tuer af smalle Blade. Blomsterstandene ca. 8 cm hje med talrige karmoisinrde Blomster. Trives meget villigt og er let at formere ved Deling og Frudsæd.

L. Lagasæ. Udvikler en Rigdom af Skud med blaagrønne Blade og

rosenrøde Blomster. Formeres let ved Deling og trives paa solrig Plads og i let Jord.

L. viscaria, "Tjærenelike" .. Denne, der kan udvikle sig smukt paa almindelige Stauderabatter, kan paa Grund af sin Rigdom af karmoisinrøde Blomster ogsaa anbefales til store Stenhje, Varieteten *fl. pl.* med fyldte Blomster er langt pragtfuldere end selve Arten; *fl. albo.* har hvide Blomster.

Meconopsis integrifolia fra Kina hrer til de Planter, som dr efter Blomstringen. Bladene er blege, haarede, Stængelen er rank og kraftig, 50-80 cm høj og bærer 6-8 store lysgule Blomster i Toppen. Den er 2-3 Aar om at naa til blomsterdygtig Strrelse, og den trives i muldet, fugtig eller næsten vaad Jord.

Mentha Requieni.. Korsika. Har samme lave, tæppedannende Vækst som *Arenaria balearica* og *Helxine*., men har som en yderligere Fordel en herlig Vellugt. Blomsterne er smaa, bleglilla. Anvendelse og Behandling som de to nævnte Planter. *M. gibraltaria* er af samme Type, men noget kraftigere.

Mertensia primuloides.. Himalaya. 10-15 cm. Bladene lancetformede. Blomsterne smukt blaa.

Meum athamanticum.. 20 cm. En Skærmpolte med mørkegrønt, dobbelt fjersnitdelt Løv med haarfine Smaaafsnit; Blomsterne hvide i Skærm. Planter i Sol eller Halvskygge i muldet Jord, i Sol faar den mere kompakt Vækst.

Moltkia pectinæa.. Dalmatien. Staar meget nær *Lithospermum*.. Det er en lille Halvbusk med smalle, graalige Blade og mørkeblaa Blomster. Br planter klemte inde mellem Sten i fuld Sol.

Morisia hypogæa.. Stængells. Bladene breder sig fladt ud paa Jorden, de er mørkegrønne, fjersnitdelte. Blomsterne rent gule. En ganske prægtig Stenhjseplante, som fordrer en solrig Plads og stenet Jord.

Mühlenbeckia axillaris.. Ny Zeland. Skuddene svagt træagtige, nedliggende og halvt oprette, udvikles i Mængde, Planten derved tæt tæppedannende. Bladene smaa, kredsrunder. Blomsterne ganske ubetydelige. Fortrinlig til Beklædning afstensatte Skrænter.

Myosotis alpestris er næppe andet end en alpin Form af vor almindelig *Eng-Forglemmigej*.. Væksten er mere sluttet, og Blomsterne mere intensivt blaa end hos denne. Holder sig dog næppe ren i Kultur.

Nepeta Mussini.. Fordrer en tør og solrig Plads. Blomsterne i tætte Aks, lavendelblaa.

Oenothera missouriensis. fra det vestlige Nord Amerika har talrige, griffeltykke, rdlige Skud fra samme Rod; Bladene lancetformede ca. 10 cm. lange, grnne med hvidlig Rand og Midtnerve. Blomsterne, som Sommeren igennem udvikles fra Bladhjernerne, er store, gule, langstilkede. Planter i vandrette eller lodrette Klipperevner.

Omphalodes Luciliæ. Grækenland, Lille-Asien. 10-15 cm. Bladene glatte, blaagrønne; Blomsterne lillablaa. Maj. Solrig Plads og gruset Jord.

O. verna, "Vaarforglemmigej", har brede, mørkegrønne Blade og dybblaa Blomster i det tidlige Foraar. Ynder muldet Jord og Halvskygge.

Onosma hører til samme Familie som Forglemmigej, men Blomsterne er lange, rørformede. Hele Planten stærkt haaret, Bladene derved hos de fleste Arter ganske graa. De hører for Strstedelen hjemme i Orienten. Deres hele Habitus viser, at de hører hjemme paa solrige og tørre Steder, og de plantes i Overensstemmelse hermed i Revner mellem Sten paa Stenhjens solrigeste Steder.

O. albo-roseum. grener sig meget og bliver efterhaanden ret umfangsrig, man maa derfor sætte den et Sted, hvor den faar god Plads at brede sig paa. Blomsterne er gullighvide med lidt rdt.

O. stellulatum. Stængelen opret, ugrenet; Blomsterne gule. Bladene linie-lancetformede.

Origanum pulchellum. Orienten. 15 cm. Bladene ovale, graalig-grønne, Blomsterne rosenrøde. Det mest fremtrædende ved denne Plante er dog de rødfarvede Dækblade omkring Blomsterne. Planter i fuld Sol.

Ourisia coccinea. Chile. Bladene mest grundstillede, friskgrønne, hjerteformet-nyreformede. Blomsterstænglerne 25 cm med stilkede, hjerte Blomster. Maa have en lun Plads og er maaske tvivlsom haardfr.

Oxalis enneaphylla. 15-20 cm. Falklands øerne. Stængells eller med meget kort Stængel. Bladene hjulformede med talrige Smaablade, blaagrønne, noget kodede. Blomster enkeltvis, store, hvide. Fordrer klig Jordbund, plantes derfor bedst paa Morænebred.

Oxyria digyna. 10-20 cm. Bladene samlede ved Grunden, stilkede, nyreformede, glatte, noget kodede. Blomsterne samlede i en tæt forgrenet Top. Blomsterdækket er grønt, men Stvdragerne og Arrene er røde. Ynder en fugtig Vokseplads i muldet, gruset Jord; Nordsiden af Stenhjen.

Oxytropis-Arterne staar meget nær ved _Astragalus_ saavel med Hensyn til Bladenes og Blomsternes Udseende som i Voksemaade. Hvad der er sagt forud om Astragalus gælder derfor ogsaa for Oxytropis. De plantes bedst i Klipperevner, med god Plads i Dybden for de lange, kdede Rdder. Jordblanding: stenet-gruset Mosejord blandet med Græstrvejord.

[Illustration: Fig. 81. Primula Sieboldii.]

O. campestris. 10 cm. Blomsterne gullighvide ofte med violet Anstrg eller endog helt blaa eller violette. Bladene noget haarede. Juli.

O. Halleri. 10 cm. Blomsterne violette. Bladene tæt silkeharet klædte. Juli.

O. montana. 10 cm. Blomsterne violette. Bladene glatte eller silkehaarede. Juli.

Papaver alpinum. Bladene dobbelt fjersnitdelte. Blomsterne ret store, hvide med gul Midte, eller helt gule. Plantes i grusblandet Jord mellem lse Sten paa solrig Plads.

P. nudicaule anfres som Synonym med _P. radicum_. Den _nudicaule-Form_, som er i Kultur, er imidlertid meget forskellig fra _radicum_. Den er hjere, kun svagt haaret og har klart gule Blomster. Trives meget let paa solrig Plads.

P. radicum vokser i Norges Hjfjælde, i Grnland o. s. v. Bladene er grundstillede, stivhaarede, fjersnitdelte. Skaftene enblomstrede; Blomsterne blegt grngule. Maa have en kold, fugtig, stenet Jord.

Pentstemon heteroriphyllus. Nord Amerika. 30 cm. Hele Planten glat. Bladene linielancetformede. Blomsterne enkeltvis eller i Smaastande fra Bladhjrnerne tilsammen dannende en langstrakt Blomsterstand. Blomsterne tragtformet-rrformede, azurblaa-lilla-rde, de kan ofte frembyde et vidunderligt vekslende Farvespil. Juni. Plantes paa sollys Plads.

P. procerus. Nord Amerika. 20 cm. Bladene lancetformede, Stængelbladene æglancetformede. Blomsterne i tætte Stande mod Spidsen af Stængelen. Blomsterne smaa, rrformet-tragtformede, rde og blaa.

P. Scouleri. Halvbusk med store, lillafarvede Blomster. Flere andre Arter af denne Slægt vil egne sig til Anvendelse paa Stenhj.

Phlox amoena.. Nord Amerika. 15 cm. Bladene smalle, linieformede. Blomsterne rde. Maj. Varieteten *fol. var.* har hvidrandede Blade.

P. subulata (kaldes ogsaa *P. setacea*..). Nord Amerika. 10-15 cm. Bladene næsten sylformede. Blomsterne rosenrde. Af denne gives der en Del Farvevarieteter bl.a. en prægtig blegrosa Form, endvidere en hvid Varietet, der ogsaa opfattes som Art under Navn af *P. nivalis*.. De her nævnte Phlox er tæppedannende meget villige Planter, som trives paa solrig Plads; de egner sig til Plantning i store Masser, navnlig er *nivalis* af ypperlig Virkning. De formeres let ved Deling. Af andre Arter kan nævnes: *P. divaricata*, *ovata*, *pilosa* og *stellaris*..

Phyteuma comosum.. er desværre altfor vanskelig at dyrke, men skal dog nævnes, da det er den ejendommeligste og skønneste af hele Slægten. Blomsterne er forholdsvis store, faa sammen i et tæt Hoved, azurblaa, i Spidsen sortpurpur. Maa, hvis den skal lykkes, anbringes i meget snævre, men dybe Spalter for at give Plads til den lange kdede, svagt forgrenede Rod.

P. hemisphæricum.. Bladene smalle og lange; Blomsterne smaa, blaa, i Hoved. Planter i Klipperevner i grusblandet Mosejord.

P. Schuchzcrii.. 30 cm. Grundbladene bredere ved Basis, lber ud i en lang Spids. Blomsterne blaa, i Hoved paa en bladet Stængel. Trives meget let og viligt i Sol eller Halvskygge i muldet, grusblandet Jord,

Pinguicula alpina.. Bladene klæbrig-fedtede i en Roset. Blomsterne enkeltvis paa bladlse Stilke, hvide med gul Læbe. Maa plantes paa nordvendt Stenhj i vaad Jord.

Podophyllum Emodi.. Himalaya. 20-25 cm. En ejendommelig Plante fortrinlig til Plantning i strre, muldede, halvskyggede Lavninger. Bladene er tegnede med brunt og grnt, de skyder om Foraaret op af Jorden, foldede sammen omtrent i Form af en Paddehat. Blomsten enkeltvis, hvid, midt imellem Bladene, senere udvikles en stor, cinnoberrd Frugt.

Polemonium reptans.. 15 cm. Nord Amerika. Skuddene svage, tilligemed de finned Blade glatte. Blomsterne blegblaa i faablomstrede Stande. Halvskygge og muldet Jord.

Polygala chamæbuxas.. En lille stedsegrn Dværgbusk fra Alperne med noget læderagtige, elliptiske Blade og hvide eller rde Blomster, ofte tegnede med gult. Trives i grusblandet Mose- og Græstrvejord; passer ogsaa til Plantning paa Lyngpartiet.

Polygonum affine.. Himalaya. 20 cm. Blomsterne rosenrde i tætte

Aks. Sommer. Breder sig let og villigt, formeres ved Deling og er i det hele en af de nemmeste Stenhjssplanter at have med at gre.

P. capitatum.. Himalaya. Kan kun anbefales for dem, som kan overvintre nogle Planter i Hus. Arten er nemlig ikke fuldt haardfr. Skuddene er nedliggende, Bladene med mrke Tegninger og Blomsterne lysrde i kugleformede Hoveder.

P. vacciniifoliim., ligeledes fra Himalaya, har nedliggende Skud og smaa blanke Blade. Blomsterne rosenrde i Aks. Den er at anbefale til Plantning i grusblandet Mosejord i Revner mellem Sten, saa at Skuddene kan lægge sig ud over Stenene.

P. viviparum.. br nævnes som en af de faa arktisk-alpine Planter, som findes tilbage her i Landet. Planten er opret, 10-15 cm, med smalle Blade og Blomsterne rosa eller næsten hvide i Aks. I Blomsterstanden udvikles Yngleknopper, hvorved Planten formeres.

[Illustration: Fig. 82. Saxifraga aizoon.]

Potentilla cinerea.. 15 cm. Bladene graalige af tæt Haarbeklædning, Blomsterne gule. Planter paa solrig Plads i grusblandet Lyngjord paa Skrænter mellem lse Sten, paa Klippeblokke eller paa Lyngpartierne.

P. nepalensis.. 30 cm. Himalya. Blomsterne purpur. Af denne findes en "forbedret" Sort: "*Miss Willmott*." med rosenrde Blomster.

P. nitida.. Planten lav af Vækst, tæppedannende. Bladene tætklædte med Silkehaar, derved ganske slvgraa. Blomsterne blegrde. Br plantes i Sol paa smaa Stentoppe eller i Revner i strre Stenblokke. En prægtig lille Plante. En Form har hvide Blomster.

Primula.. Der findes indenfor denne artsrige Slægt en Række forskellige Typer. Blomsterne er enten enlige eller samlede i Skærm paa et bladst Skaft, hos nogle Arter skyder Skaftet igennem Blomsterstanden og danner ny Blomsterstand, saaledes at der fremkommer den ene Blomsterkrans over den anden.

Grundbladene er af forskellig Form og Bygning; Blade, Skaft, Knopper er hos flere Arter stærkere eller svagere klædte med hvid eller gullig Mel. Alle Arterne er smukke og fortjener en Plads paa Stenhjen, ja Slægten maa i Virkeligheden regnes blandt de bedste til dette Brug. Nogle enkelte trodser ethvert Dyrkningsforsg, men ellers er de gennemgaaende taknemmelige og lette at have med at gre. De her anfrte Hjdeangivelser er kun tilnærmelsesvise. Skaftene strækker sig nemlig eftersom

Blomstringen skrider frem, og Jordbundsforhold ligesom andre
Kaar indvirker ogsaa paa Plantens Hjdevekst.

P. acaulis.. 10-12 cm. Bladene ovale, buklede. Blomsterne
enlige, store, bleggule. Varieteter findes med hvide, rde,
violette, lilla, enkelte og fyldte Blomster, ligesom man ogsaa
har Former med kronbladagtigt Bæger. Planter i Halvskygge i
muldet Jord; ynder Kalk.

P. auricula, "Aurikel" .. Alperne. 10-12 cm. Bladene glatte;
Blomsterne i faablomstret Skærm, lysgule. Planten noget melet.
Selve Arten dyrkes sjældent, des mere Hybriderne med *Primula*
hirsuta (Have-Aurikel). Planter i vandrette eller svagt hældende
Klipperevner.

P. auriculata.. 25 cm. Persien. Blomsterne i Skærm, fladkravede,
karminrde. April. Maj. Muldet, kraftig, halvfugtig Jord; ikke
fuld Sol.

P. Beesiana.. 40 cm. Yunnan (Kina). Bladene langstrakt ovale,
matgrnne, tandede; Blomsterne i Etager, karminrde med gult
"øje". Voksekaar som foregaaende. Juli.

P. Bulleyana.. 40 cm. Kina. Blomsterne orangebrune i
rigtblomstrende Kranse. Ynder muldet, kraftig Jord, fugtig
Vokseplads, ikke fuld Sol.

P. capitata.. 20 cm. Himalaya. Bladene elliptisk-lancetformede,
melede paa Undersiden. Blomsterskaft og Knopper, tæt hvidmelede.
Blomsterne mrkviolette, ofte vellugtende, i tætte, hovedformede
Skærme. Juni. Muldet kraftig Jord, vel afdrænnet, men ikke for
tr.

P. Clusiana.. 8 cm. Bladene ovale, helrandede. Skærmen
faablomstret med karminrde Blomster. April. Planter i vandrette
Klipperevner i sten- og grusblandet Mosejord, helst paa
nordvendt Stenhj.

P. Cockburniana.. 25 cm. Kina. Bladene aflangt ovale, matgrnne,
blgede i Randen; Blomsterne i flere Kranse, den ene over den
anden, appelsinrde. Maj-Juni. Planten er to-aarig. Frudsæd i
Potter, derefter Prikling i Kasser, Overvintring i Bænk og
Udplantning i det tidlige Foraar i muldet, kraftig, ikke for tr
Jord.

[Illustration: Fig. 83. *Saxifraga apiculata*.]

P. cortusoides.. Japan. 20 cm. Bladene bredt ovale med
hjørteformet Basis, tydeligt stilkede. Blomsterne lyskarminrde
i flere Etager. Juni-Juli.

P. denticulata.. Himalaya. 30-40 cm. Bladene aflangt ovale, noget blgede i Randen, mer eller mindre meledede (navnlig Varieteten: *caschmeriana*., som er strre og kraftigere end Arten). Blomsterne lilla i tæt hovedformet Skærm. Muldet, kraftig Jord, ikke fuld Sol.

P. elatior.. Bladene som hos *P. acaulis*.. Blomsterne i Skærm, lysgule med flad Krave. Skygge eller Halvskygge; muldet Jord.

P. farinosa.. Se Vandplanterne.

P. frondosa.. Balkan. 10-15 cm. Bladene ægformet-ovale, hvidmelede især paa Undersiden. Skærmen rigtblomstret, Blomsterne rdlilla; April.

P. grandis.. Kaukasus. 30-40 cm. Bladene store, stilkede. Blomsterne smaa, gule, talrige, hængende i Skærm. Fugtig, muldet, kraftig Jord. Halvskygge.

P. hirsuta.. 10-15 cm. Bladene omvendt ægformede, savtakkede. Blomsterne karminrde, lysere i Svælget.

P. integrifolia.. 5-8 cm. Bladene blde, svagt haarede. Skaftet faablomstret, meget kort, Blomsterne dybtrde. Planter i vandrette Klipperevner.

P. involucrata.. Himalaya. 20 cm. Bladene ægformet-ovale med tydelig Stilk. Blomsterne hvide eller bleglilla. Maj-Juni. Muldet, ikke for tr Jord. Overvintret ikke altid lige godt.

P. japonica.. Japan. 25 cm. Bladene langstrakt ovale, grovt savtakkede; Blomsterne i Kranse, karminrde, mrkere mod Svælget. Juni. Af denne findes en Del forskellige Farvevarieteter.

P. Juliae.. Transkaukasien. 8 cm. Bladene nyreformet-ovale med hjærteformet Basis. Blomsterne karminrde, talrige, enkeltvis, paa ret lange Stilke af Strrelse som *P. acaulis*.' Blomster. Maj. Fordrer muldet, halvfugtig Jord, Halvskygge eller Plads paa Nordsiden af Stenhjen.

P. leucophylla.. Karpatherne. 20 cm. Ligner ganske *P. elatior*., er blot noget hvidfiltet, navnlig paa Bladenes Underside. April. Taaler en tr Vokseplads.

P. longiflora.. 15-20 cm. Staar nær *P. farinosa* og *frondosa*., men Blomsterne er betydelig strre og mere langkronede, ligesom Blomsterstanden har færre Blomster. Juni. Fugtig, muldet,

veldrænet Jord. Nordside.

P. luteola.. Se Vandplanterne.

P. marginata.. 10-15 cm. Stængel ofte udviklet over Jorden, beklædt med gamle Bladresten. Bladene omvendt ægformet-kileformede, tandede, tæt gulmelede især i Randen; Blomsterne lilla i 5-10 blomstrede Skærme. Juni.

P. minima.. Kun faa cm hj. Udvikler let Sideskud, saa at den efterhaanden kan danne tætte Bevoksninger. Bladene kileformede, takkede; Blomsterne lyskarmin, enlige eller faa sammen. Planter i vandrette Klipperevner i grusblandet Mosejord helst paa Nordsiden af Hjen.

P. officinalis.. Blade som *P. acaulis*.; Blomster i Skærm, orange-gule med oppustet Bæger. Der findes en Varietet med rdlig Krone. Planter i Sol eller Halvskygge, muldet eller svær Jord.

P. pulverulenta.. Kina. 20-30 cm. Staar nær *P. Beesinia*.. Bladene er bredere, stærkere grønne, fint bukede, fint tandede. Blomsterne karminrøde med mrkt "øje". Juni-Juli. Muldet, kraftig, ikke for tr Jord.

P. rosea.. Himalaya. 10-20 cm. Bladene friskgrønne, aflangt ovale, fint takkede i Randen. Blomsterne af en enestaaende straalende lys rosenkarmin Farve. Planter i muldet, fugtig Jord. April.

P. Sieboldi. Japan.. 25 cm. Bladene tydeligt stilkede, æg-hjærteformede-hjærtenyreformede med lappet Rand. Blomsterne i Skærm, røde. Maj. Talrige Varieteter, storblomstrede og i prægtige rene og sarte Farver.

P. sikkimensis.. Se Afdelingen om Vand- og Moseplanter.

P. villosa.. 5-10 cm. Bladene omvendt ægformede, noget kirtelhaarede; Skærmene 3-10-blomstrede; Kronen rød. Maj.

P. viscosa.. 8 cm. Bladene ægformet-elliptiske, savtaktede. Blomsterne karminrøde, faa i Skærmen. April.

P. Wulfeniana.. Bladene stive, elliptiske, helrandede, mørkegrønne. Blomsterne faa i Skærmen, karminrøde. Juni.

Pulsatilla, "Kobjælde".. Henregnes ofte under Slægten *Anemone*., men kan dog paa Grund af sit karakteristiske Ydre og visse botaniske Karakterer med en vis Ret opretholdes som en egen Slægt. Krone mangler, medens Bægeret er stort, kronbladagtigt, gerne silkehaaret udvendigt; noget nedenfor Blomsten sidder et dybt delt Sv. Lvet er hos de fleste Arter dobbelt eller

tredobbelt fjersnitdelt med smalle Afsnit.

Alle Arterne er smukke Planter, som er særdeles anvendelige paa Stenhj. De trives gennemgaaende godt paa Lyngpartiet. Holder ikke af Omplantning; de unge Planter maa derfor anbringes et Sted, hvor de kan faa Lov at blive og udvikle sig til store Blokke.

P. alpina.. 30 cm. Svbladene ligner Lvbladene i Form. Blomsterne hvide, udvendig af og til med violet Anstrg. Ynder Kalk. Varieteten *sulphurea* har svovlgule Blomster, den vokser i Naturen ikke paa Kalkbjærge, men kun paa Urfjæld.

P. Halleri.. 15-20 cm. Blomsterne oprette, mrkviolette. Maj. Bladene dobbelt fjersnitdelte.

[Illustration: Fig. 84. *Saxifraga apiculata* i tæt Tæppe.]

P. montanu.. Blomsterne halvt nikkende, mrkviolette, sjældent blaalige, rdlige eller hvidlige.

P. patens.. Grundbladene haandformet tredelte med tredelte Afsnit. Blomsterne blaaviolette, oprette.

P. pratensis (ogsaa kaldet *P. nigricans*..). 25-30 cm. Blomsterne ret smaa, nikkende, mrkviolette eller skiddent lysviolette. Kan trives paa næsten rent Sand. April-Maj.

P. vernalis.. Denne og *P. patens* er af lavere Vækst end de vrige Arter, under Blomstringen næppe mer end 8-12 cm. Bladene enkelt fjersnitdelte med brede, lappede Afsnit. Blomsterne blege, udvendig med violet Anstrg; Haarene paa Blomsten er rustbrune. Maj.

P. vulgaris.. Blomsterne store, violette, oprette. Bladene tredobbelt fjersnitdelte.

Ramondia.. Bladene, der er samlede i en flad Rosette, er brede, rynkede, beklædte med rustfarvede Haar. Blomsterne 3-4 sammen paa bladlse Stængler fra Bladhjørnerne, de er lilla med gule Stvdragere. R. br plantes paa Afsatser paa Grottevægge, hvor Solens Straaler ikke naar hen, i muldet, jævn fugtig Jord. Af Arter skal nævnes *R. pyrenaica* og *R. serbica*.., der staar hinanden meget nær. *R. Nathaliae* er kun en Varietet af sidstnævnte Art.

Ranunculus alpestris.. 5-10 cm. Bladene frisk grnne, dybt delte; Blomsterne hvide, enkeltvis eller faa sammen. April. Maa dyrkes i gruset, fugtig Jord.

R. amplexicaulis. 25 cm. Grundbladene udelte, elliptiske, glatte. Blomsterne hvide. Juni.

R. anemonoides. Bladene dobbelt tredelte med fligede Bladafsnit, de udvikles gjerne først, efter at Planten har blomstret. Blomsterne hvide med talrige smalle Kronblade. April. Fordrer pors, klig Jordbund.

R. glacialis, "Is-Ranunkel", vokser paa de hjestede Bjærgtinder og blomstrer, medens Sneen endnu smelter omkring dens Fod. Bægeret er klædt med brunlige Haar; Kronen hvid eller oftere rødlig. Er særdeles vanskelig at faa til at trives i Kultur; maa have kold, pors, fugtig Jordbund.

R. gramineus. Europa, N. Afrika. 30 cm. Bladene lange, smalle, udelte. Blomsterne gule paa slanke Stilke. Maj-Juni. En smuk lille Plante, der ser bedst ud plantet uregelmæssigt og i Mængde imellem andre lavere Stenhjssplanter. Ranunklens Blomster hæver sig da betydeligt op over den anden Plante. Visner ret tidligt paa Sommeren, men de unge Blade for det flgende Aars Vækst begynder allerede at skyde frem inden Vinteren.

R. hybridus. 10 cm. Bladene glatte, blaaduggede, takketlappede i Spidsen. Blomsterne gule.

R. parnassifolius. 20 cm. Ligner en Del *R. amplexicaulis.*, men Bladene er hjærteformede og Blomsterne større; Planten noget lavere af Vækst.

R. pyrenæus. Alperne, Pyrenæerne. Bladene smalle, udelte, glatte. Blomsterne hvide, 4-6 sammen i Standen. Ynder gruset muldet Jord. Nordsiden af Stenhjen.

R. rutiolius. Ligner *R. anemonoides.*, men har færre og bredere Kronblade; Bladene er gjerne udviklede, naar Blomstringen finder Sted.

R. thora., 10-20 cm. Ligner *R. hybridus.*, men er større og kraftigere, Bladene er store, nyreformede, fint savtakkeede. Trives i en ikke for tr grusblandet Græstrvejord.

[Illustration: Fig. 85. *Saxifraga Burseniana.*]

Romneya Coulteri. Er egentlig en stor Plante at sætte paa Stenhjen, men da den ikke kan trives paa flad Jord, og da det er en prægtig Plante, kan det dog forsvares at anbefale den. Den hører til Valmuefamilien, har blaaduggede, indskaarne Blade og hvide Blomster af Strrelse som den orientalske, røde Valmue. I Midten af Blomsten sidder en Mængde gule Stvdragere. R. fryser ned til Basis hvert Aar og br dækkes om Vinteren. Dens

underjordiske Dele gaar vidt omkring, og ofte kan Skud bryde frem i en betydelig Afstand fra Hovedplanten. Planter i fuld Sol.

Rubus arcticus. Arktiske Egne. 10 cm. Urteagtig. Bladene trekoblede med savtakke Smaablade. Blomsterne enkeltvis, karminrøde. Maj. Planter i fugtig Lyngjord.

Sagina subulata. Danner tætte smaa Tuer, kan ogsaa blive tæppedannende. Lvet frisk-grønt. Blomsterne hvide. Trives meget let paa fugtig Sandjord, Mosejord eller Lyngjord. En Varietet har gule Blade.

Salix. Nogle af de alpine og arktiske Arter af denne Slægt er Dværgbuske eller næsten urteagtige, ganske lave Planter. Heraf skal særlig nævnes:

S. herbacea har underjordiske, krybende Skud og korte overjordiske Skud med ovalt-kredsrunde Blade. Breder sig let i en grusblandet Mosejord.

S. reticulata. Grenene nedliggende med elliptiske Blade, der er netformet-rynkede, paa Undersiden blege. Grusblandet Mosejord; Nordsiden af Hjen.

Sanguinaria canadensis. "Blodurt" .. Nord Amerika. 15-20 cm. Bladene matgrønne, nyreformede, rundtakke og uregelmæssigt lappede. Blomsterne hvide med c. 8 Kronblade; Blomsterstilke og Bladstilke skre, rdlige, indeholder en rustrd Mælkesaft. April. Der findes en fyldtblomstret Varietet.

Saponaria cæspitosa. Pyrenæerne. Bladene er samlede i Rosetter. De rosenrøde Blomster er tæt samlede paa korte, kraftige Stængler. Den ynder en sandet Jord.

S. ocymoides. Planten grenet, tæppedannende. Blomsterne rosenrøde. Trives meget villigt overalt paa Stenhjen. Formeres ved Deling.

_*Saxifraga*, "Stenbræk" .. Arterne af denne Slægt, der kan tælles i 100-vis, er særdeles anvendelige til Stenhj. De er meget forskellige i Voksemaade. Der findes baade enaarige, toaarige og fleraarige Arter, der er grove Arter som *Megasea*-Afdelingen og meget fine smaa Arter som *S. cæsia* og *S. retusa*; nogle Arter har Bladene i Rosetter, atter andre har grenede, bladede Skud, nogle har udelte, andre dybt indskaarne Blade. Ejendommelig for en Mængde *Saxifraga* er en Udskilning af Kalk navnlig i Bladranden; Bladene faar derved et graat eller hvidligt Udseende.

S. aizoides. Planten har nedliggende Grene og smalle,

stedsegrnne Blade og er tæt tæppedannende. Blomsterne kan være rent gule, orange-gule eller dybt orangerede. Vokser i Naturen mest langs Elve og i fugtige Ur, ynder derfor en fugtig Vokseplads, men kan dog ogsaa vokse paa noget trrere Bund.

..S. aizoon.. danner en Mængde Rosetter faa cm i Gennemsnit, den ene tæt ved den anden, saa at den bliver tæppedannende. Bladene smalle, tungeformede med hvide Kalkpunkter i Randen. Blomsterstandene grenede, Blomsterne hvide. Meget villig; plantes bedst i Revner mellem store Sten eller blandt lse Sten. En meget variabel Art.

..S. Andrewsii.. Voksernaade som foregaaende; Rosetterne er dog langt strre, Bladene er frisk grnne. Blomsterne hvide med rde Prikker, samlede i en forgrenet Stand. Anses for at være af hybrid Oprindelse.

..S. apiculuta.. Danner tætte Puder og Tæpper, Bladene smaa, tætsiddende. Blomsterne bleggule, 6-8 paa hver Stængel i det tidlige Foraar. Udmærket til Plantning i Mængde. Taaler Sol og ret tr Vokseplads.

..S. aspera.. Danner store, tætte Tæpper. Bladene smalle, randhaarede. Blomsterne i grenet Stand, ret faa i Tal, gullighvide. Ynder ret fugtig Vokseplads paa nordvendt Skraaning.

..S. bronchialis.. Tæppedannende. Bladene noget bredere end hos foregaaende; Blomsterne gullige med rde Punkter. Trives meget let.

..S. Bursariana.. 10 cm. Danner tætte smaa Puder. Bladene smalle, sylformede, blaalligrnne; Blomsterne enkeltvis eller to sammen paa Stængelen, store, hvide. April. Br plantes i smalle Revner paa sollys Plads. Ynder Kalk.

..S. cæsia.. 10 cm. Hrer til de mindste af Slægten. Bladene meget smaa, graa af Kalkudsondring, samlede tæt i Rosetter, der tilsammen danner smaa, toppede Puder; Blomsterne hvide. Plantes i smalle Revner mellem Sten i fuld Sol, men med rigelig Fugtighed. Ynder Kalk.

..S. cochlearis.. Bladene linieformede, graalige af Kalkudsondringer i Randen, samlede i Rosetter. Disse meget talrige, saa at Planten bliver pude- eller tæppedannende. Blomsterne hvide i rigt forgrenede Stande.

..S. cotyledon.. Alperne, Norge. Kaldes sidstnævnte Sted .."Bergfrue" .. Fn overordentlig pragtfuld Art. Den danner store Rosetter af noget kdede Blade. Fra Midten af Rosetten frembryder

den store, rigt forgrenede, topformede Stand med Hundreder af hvide Blomster. Efter Ablomstringen visner Rosetten, men Plantens Liv fortsættes af Side-Rosetterne. Planter i vandrette og lodrette Klipperevner i Sol eller Halvskygge. Af denne findes Varieteterne *„purpurascens“* og *„pyramidalis“*.

„S. crustata“. Voksemaade som *„S. aizoon“*, men Bladene er mindre og mere graalighvide af Kalk. Blomsterne hvide, rødpittede i den nedre Halvdel af hver Kronflig. Planter i smalle Revner.

[Illustration: Fig. 86. *Saxifraga cochlearis*.]

„S. cymbalaria“ er en lille enaarig Art fra Orienten. Bladene er smaa, kdede, noget glinsende, omtrent af Form som Vedbendblade. Blomsterne gule. Ynder fugtig, gruset-muldet Jord.

„S. decipiens“. Bladene haandformigt delte, tætsiddende paa Skuddene, der udvikles i Mængde, Planten derved tæt tæppe-dannende. Blomstertængerne 3-9-blomstrede, Blomsterne ret store, hvide. En meget foranderlig Art, hvoraf der dyrkes mange Former. De Stenbræk, der gaar i Handelen under Navn af *„S. rhei“* og *„S. rhei superba“* stammer sikkert fra *„S. decipiens“*, de har begge store, rosa-farvede Blomster. Ogsaa Sorterne *„Blüten teppich“* med lys karmoisinrøde og *„Teppichkönigin“* med rosa Blomster hører herhen. Alle de her nævnte Former er ganske fortrinlige Stenhjlsplanter.

„S. Elisabethæ“. 8 cm. Danner nette smaa Tuer og tætte Tæpper. Bladene tætsiddende, smaa, sylformede. Blomsterne bleggule 3 a 5 paa hver Stængel. April. Er af hybrid Oprindelse. Planter paa Toppe, Afsatser eller i smalle Revner mellem Sten.

„S. erosu“ fra Nord Amerika er af en meget afvigende Vækst Type. Bladene er store, bredt lancetformede, haarede, samlede i Rosetter. Blomsterne smaa, grønne i en rigt forgrenet Top. Udvikles bedst, naar den planter i muldet, fugtig Jord i Klfter.

„S. geranioides“. 20 cm. Danner lse Puder og Tæpper. Bladene langstilkede, nyreformede, lappede og takket-lappede, noget kdfulde. Blomsterne hvide i ret rigtblomstrende Stande. Maj. Er meget villig, vil gjerne have en noget fugtig Jord og Halvskygge.

„S. granulata“ er vildtvoksende her i Landet. Den har nyreformede, rundtakkede Blade og smukke, hvide Blomster. Trives paa tr Vokseplads. Varieteten *„fl. pl.“* med fyldte Blomster er meget at anbefale.

„S. hirculus“. Ligeledes vildtvoksende her i Danmark. Bladene paa Stængerne, saavel som paa de golde Skud ved Basis, er smalle, mørkegrønne. Blomsterne ret store, gule, faa paa hver Stængel.

Trives i fugtig, muldet Jord.

S. Huetii. Ligner meget *S. cymbalaria*_, med hvilken den ofte forveksles. Den er mere kompakt af Vækst end *S. cymbalaria*_.

S. hypnoides. Staar nær *decipiens*. Danner store, tætte Tæpper. Bladene gjerne klvede med smalle Flige. Blomsterne hvide.

S. irrigua fra øst Europa. Blomsterne hvide. Ynder en fugtig, halvskygget Vokseplads.

S. juniperifolia. Kaukasus. Danner tætte, mrkegrnne Tuer; Bladene er næsten sylformede. Blomsterne gule. Juli.

S. longifolia. Pyrenæerne. Bladene lange og smalle, graalige eller hvidlige af Kalkudsondring, de er samlede i en meget stor og regelmæssig Rosette. Denne sætter ingen Sideskud. Efter 3-4 Aars Vækst udvikles fra Midten af Rosetten en mægtig, 50 cm høj, rigtblomstret, pyramideformet Stand af hvide Blomster. Planten dr efter Blomstringen. Er en af de allerskneste Stenbræk. Maa plantes i lodrette Klippespalter.

S. muscoides. Danner tætte, store Tæpper. Bladene er smalt linieformede eller trespaltede med smalle Flige. Blomsterne grnlige, kun faa sammen paa hver Stængel. Varieteten *atropurpurea*_, der ofte regnes som en særlig Art, har røde Blomster. Bliver smukkeste i Halvskygge eller dog paa Nordsiden af Anlægget.

[Illustration: Fig. 87. *Saxifraga cotyledon* var. *pyramidalis*.]

Sax. mutata. Bladene smalt tungeformede, samlede i Rosette. Fra Midten af denne udskyder en rank, rigtblomstret Blomsterstand af orangegule Blomster. Planten dr efter Blomstringen. Ynder en gruset, kalkholdig, fugtig Bund.

S. nivalis. Bladene i Rosette, temmelig brede. Stængelen rank med mange smaa hvide Blomster, tæt samlede. Plantes i fugtig, gruset Jord. *S. oppositifolia*_.

Vokser i Alpernes hjere Regioner og i arktiske Egne. Planten ganske lav med nedliggende Grene, danner lsere eller tættere Tæpper. Bladene meget smaa. Blomsterne enlige, meget store, violetrde; der findes ogsaa en Form med hvide Blomster. *S. oppositifolia*_ er en prægtig Stenhjlsplante, den plantes bedst paa Nordsiden af Stenhjen i en pors, fugtig Jord. Blomstrer i April.

S. pentadactylis. 20 cm. Pyrenæerne. Danner store udbredte Tæpper. Bladene frisk mrkegrnne, stilkede, dobbelt haandfigede

med linie-lancetformede Flige.

S. retusa.. 4-5 cm. Af mere sammentrængt Vækst end *S. oppositifolia*.. med endnu mindre Blade, der er tættere samlede og graagrønne af Kalkudsondring. Blomsterne som hos *S. oppositifolia*.. Behandles som denne.

S. rhei.. Se under *S. decipiens*..

S. Rocheliana.. 8-12 cm. Ungarn, Balkan. Danner tætte Puder. Bladene smaa med Kalkudskilning mod Spidsen. Blomsterne 5-6 i hver Stand, store, hvide. April-Maj. Planter i Revner mellem store Sten.

S. sancta.. Grækenland. 12 cm. Pudedannende. Bladene mørkegrønne, stikkende. Blomsterne gule. Planter i Klipperevner i kalkblandet Jord. Taaler Sol.

S. scardica.. Balkan. 10-12 cm. Pude-tæppedannende. Bladene smaa, tætsiddende, lancetformede, med Kalkudskilning mod Spidsen. Blomsterne gullighvide, 6-8 paa hver Stængel.

S. stellaris.. Bladene kileformede, i den forreste Del savtakke, samlede i Rosetter, disse udvikles ofte flere ved Siden af hverandre, saa at der dannes smaa Tuer. Blomsterskaftene spæde, faablomstrede, Blomsterne hvide. Trives i fugtig Jord, planter bedst paa Nordsiden af Stenhjen.

S. taygetea.. Grækenland. 10 cm. Bladene langstilkede, Pladen tværoval eller næsten kredsrunder, noget kdet. Blomsterne hvide med faa smaa og røde Pletter, faa i Standen. Maj.

S. tenella.. 10 cm. Tæppedannende. Bladene linieformet-sylformede, haarspidsede. Blomsterne bleggule. Trives bedst paa Nordsiden af Stenhjen.

S. trifurcata.. Bladene treklvede, Fligene atter tre-fire-klvede med smalle Flige, frisk mørkegrønne. Blomsterne hvide. Trives meget let overalt paa Stenhjen og danner store sammenhængende Bevoksninger.

S. umbrosa. "Porcelænsblomst".. Er vel nok den mest bekendte Frilands-Stenbræk. Vokser overordentlig villigt og anvendes i stor Udstrækning som Kantplante, kan ogsaa anvendes paa store Stenhje til Dækning af store Flader, da den hurtigt breder sig. Bladene stilkede, ovale, rundtakkede. Blomsterne smaa, talrige, hvide med røde Prikker.

[Illustration: Fig. 88. *Saxifraga longifolia*.]

Foruden de her nævnte Arter findes en overordentlig Mængde fortræffelige Arter. Til store Stenhje kan endvidere anbefales de grove Arter *S. cordata*, *crassifolia*, *ligulata*, der ogsaa henføres til en særlig Slægt *Megasea*. De har store blanke Blade og lysrøde Blomster, der fremkommer tidligt om Foraaret.

Scabiosa pteroccephala. Grækenland. 10 cm. Bladene haarede derved graalige; Blomsterne smudsigt rosenrøde i hovedformede Stande. Taaler tr og solrig Vokseplads. Tæppedannende.

Sedum, "Stenurt". Denne Slægt omfatter en Mængde haardfre, njsomme, lavtvoksende Planter, som gennemgaaende taaler at plantes paa træ, solbeskinnede Steder i mager Jord. Mange af dem har Skuddene saa tæt samlede, at Planten bliver tæppedannende.

S. acre. Bladene smaa, ovale, tætsiddende. Blomsterne gule.

S. album. Blade smaa, kdede, trinde; Blomsterne hvide. Hele Planten ofte rdprykket.

S. dasphyllum. Bladene tætsiddende, smaa, tykke, graa-grønne; Blomsterne hvide.

S. hybridum. Sibirien. Stænglerne nedliggende. Bladene omvendt ægformede. Blomsterne lysrøde i kvastformet forgrenede Stande.

S. maximum. "St. Hans-Urt". Stænglerne oprette, kraftige med kdede, ovale, tandede Blade; Blomsterne talrige, grøngule, i Halvskærme.

S. populifolium. Sibirien. Planten noget træagtig forneden. Bladene kdede, grovtakkede; Blomsterne hvide.

S. reflexum. Bladene linieformet-sylformede, trinde, kdfulde; Blomsterne gule i Halvskærm.

S. rupestre. Ligner meget foregaaende og regnes ofte for at være en Varietet deraf. Bladene blaagrønne.

S. rhodiola. (*Rhodiola rosea*.) findes baade i Alperne, Skandinavien og Grønland. Han- og Hunblomster hver paa sin Plante. Rodhalsen knoldet, vellugtende. Bladene aflangt kileformede. Blomsterne smaa, gullige ofte noget rdlige.

S. Sieboldii. Japan. Bladene 3 og 3 sammen i Krans, blegt blaagrønne, kredsrunde. Blomsterne lyst karminrøde. Der findes en brogetbladet Varietet.

S. spathulifolium. Nord Amerika. Bladene noget rosetteagtigt samlede paa Skuddene, omvendt ægformet-spatelformede, noget

hvidmelede især paa Undersiden. Blomsterne gule.

Sempervivum. Bladene er meget kdede og saftfulde, samlede i tætte, ofte meget tætte Rosetter. Blomsterne gjerne mangebladede og med talrige Stvdragere. De fleste Arter udvikler Sideskud, som i Spidsen bærer Rosetter, disse slaar hurtigt Rod og der dannes derved en meget tæt Bevoksning. S. kan paa Grund af Bladenes Saftfuldhed taale en tr Vokseplads. Man planter dem derfor navnlig paa solrige Steder, paa Stenknolde, mellem lse Sten, ja ligefrem ogsaa i Hulheder paa porse Sten som Tufsten og Kalksten.

[Illustration: Fig. 89. *Saxifraga* (*Megasea*) paa Stenhjen i Henriksholms Have.]

S. arachnoideum. Rosetterne næsten kugleformede, smaa. meget tætbladede, beklædte med Haar, som er indfiltrede i hverandre som Spindelvæv.

S. Braunii. Rosetterne smaa med tætsiddende, græsgrnne Blade, der er tæt kirtelhaarede. Blomsterne gule.

S. glaucum. Ligner *S. tectorum*_, men Bladene er noget mere graaligt beduggede og kun svagt rdlige mod Spidsen. Blomsterne blegrde.

S. montanum. Rosetterne ret store, tætbladede, Bladene randhaarede.

S. soboliferum. Rosetterne, navnlig de unge, næsten kuglerunde, udvikles i en saadan Mængde, at der næsten ikke er Plads til dem, og man kan derfor tit træffe lse Rosetter uden Rdder ovenpaa den vrige Bevoksning. Bladene matgrnne, udvendig brune.

S. tectorum. "Huslg" .- Rosetterne store, Bladene matgrnne, i Randen og mod Spidsen rdbrune. Udlberne ofte ret lange. Blomsterne rosenrde.

S. triste. Rosetterne ret store og ret aabne. Bladene mrkvioletbrune.

Senecio aurantiacus. 20 cm. Juni. Bladene aflange. Kurvene faa i Halvskærm, baade Randkroner og Skivekroner brandgule. Ynder Kalk.

S. carniolicus. 15 cm. Bladene noget indskaarne eller endog fjerffigede, beklædte med Silkehaar, derved graalige. Blomsterne gule.

S. incanus. 10 cm. Bladene fjerfligede med indskaarne Flige, graa eller næsten hvide af tæt Haarbeklædning. Blomsterkurve smaa, i Halvskærm. Planter i stenet-gruset Lyngjord.

Silene acaulis. 5 cm. Danner tætte, faste Puder, Bladene lysgrnne, linieformet-sylformede; Blomsterne lysrosenrde, enkeltvis og saa kortstilkede, at de ikke hæves op over Bladene, En prægtig Stenhjlsplante. Den plantes paa solaabne Steder i sten- og grusblandet Mosejord, som man maa passe paa ikke bliver for tr.

S. alpetris. (=Heliosperma). 10-15 cm. Stænglerne tynde med lancetformede Blade, aabent forgrenede med hvide eller svagt rdlige Blomster.

S. Elisabethæ. 5-15 cm. Er en af de sknneste Arter i denne Slægt. Dens Stængler er ranke, bærer nogle faa store, rosenrde Blomster, som frst viser sig hen paa Sommeren. Vil gjerne have en varm, beskyttet Plads.

S. Quadrifida (Heliosperma). Staar nær ved *S. alpestre*_. Bladene er smallere hos denne Art, og Blomsterne noget mindre.

S. rupestris. Blomsterne hvide eller rosenrde, Bladene blaaligrnne, glatte. Trives let paa ret trre, solbeskinnede Steder.

S. schafta. Kaukasus. 10-12 cm. Planten udvikler en Mængde tætbladede Skud, der bærer talrige karminrosa Blomster, enkeltvis fra Bladhjernerne. Sommer. Stiller ikke store Fordringer til Jordbund, trives i Sol og Halvskygge.

Soldanetta. "Alpeklokke". Trods Navnet hrer den ikke til Klokkerne, men til Kodriverfamilien. Bladene er grundstillede, stilkede, nyreformede; Blomsterstænglerne bærer 1-4 hængende Blomster med lilla eller blaaviolette, frynsede Kroner. I Naturen vokser de hjt op i Bjærgene og blomstrer, ligesom Sneen smelter bort; ja man kan endog træffe dem blomstrende i Sneen. Den strste og smukkeste er *S. montana*_, det er tillige den, der trives bedst i Kultur. Man planter den i stenet-gruset Mosejord med lidt Tilsætning af Græstrvejord, og anbringer den bedst i Lavninger paa Nordsiden af Stenhjen. De andre Arter: *alpina*_, *minima*_ og *pusilla*_ br vel nok have en stærkere Tilsætning af fint knuste Sten i Jorden og rigelig Fugtighed om Roden.

Spiræa cæspitosa, som har hjemme i Rocky mountains, bliver kun 10-12 cm hj. Bladene er graagrnnne, langstrakt spatelformede. Blomsterne hvidlige. Planten danner smaa, flade Tuer.

Statice tatarica. Bladene i en aaben Rosette, bredt

lancetformede, læderagtige. Blomsterne smaa, røde, i en stor forgrenet Stand. Planter bedst i større Klippeblokke i lodrette eller vandrette Revner i fuld Sol.

Stokesia cyanea. Nord Amerika. Kurvene store af en smuk, lys lilla-blå Farve. Br. have en varm Plads. Endogsaa i engelske Havebger nævnes den som en Koldhusplante, som kan plantes ud om Sommeren; den har dog i Aaringer holdt sig paa Friland i Botanisk Have i Kbenhavn uden at lide om Vinteren.

Sweetia perennis. Bladene aflange, glatte, Blomsterne ejendommeligt farvede—nærmest bleget blækblå—i en forgrenet Stand. Muldet fugtig Jord i Grotter eller Klfter.

[Illustration: Fig. 90. *Saxifraga muscoides* var. *atropurpurea*.]

Teucrium montanum. Grenene nedliggende med linie-lancetformede Blade, hvidfildede paa Undersiden; Blomsterne bleggule. Ynder Kalk og en solrig Vokseplads.

T. pyrenaicum. Planten haaret, Grenene nedliggende, svagt træagtige ved Basis, rodslaaende, Bladene runde, takkede. Blomsterne gullige i halvkugleformede Stande. Sommer. Tr., solrig Vokseplads.

Thalictrum alpinum. 5-15 cm. Bladene, som mest er grundstillede, er dobbelt finnedede, blanke; Blomsterdækket kun lille, det mest fremtrædende ved Blomsterne er Stvdragerne. Fugtig, gruset Lyngjord.

T. tuberosum. 20 cm. Bladene mat blaagrønne, dobbelt finnedede. Blomsterne med gulhvidt Bæger, hævede højt op over Bladene.

Thymus chamædrys. Skuddene nedliggende, Planten derved tæppedannende; Bladene smaa, ovale; Blomsterne smaa, lyst karminrøde i Kranse, der er samlede til et Aks.

T. serpyllum. Ligner meget foregaaende; Bladene er mindre og smallere, de blomstrende Skud kortere. Af denne findes en Form, som hedder *lanuginosus*., den opfres ogsaa som en egen Art, eller som en Form af *T. chamædrys*.. Den er tæt haaret. Alle tre her nævnte Planter trives paa solrig Vokseplads i let Jord. Der findes ogsaa en hvidblomstret Form.

Tofieldia calyculata. 20 cm. Bladene er sværdformede, smalle. Blomsterne gule i et endestillet Aks. Juli. Ynder fugtig Mosejord.

T. palustris. er lavere af Vækst og har kortere Aks.

Townsendia Wilcoxiana. fra Colorado er en lav lille Kurvblomst med linieformet-spatelformede Blade og forholdsvis store, næsten siddende Kurve. Plantens bedst i ganske smalle Revner mellem Sten paa solbeskinnet Plads.

Trillium. En nordamerikansk Slægt, som systematisk set staar nær ved den her i Landet vildtvoksende *Paris*. Blomsterne er store med to Kredse Blade, 3 i hver Kreds. Planterne trives i lune, muldede Klfter.

T. erectum. 30 cm. Mrkpurpur. Maj.

T. grandiflorum. 30-40 cm. Blomsterne store, hvide. Maj.

Tropæolum polyphyllum. Chile. Har lange, nedliggende Grene og haanddelte, kdede Blade med mange Smaablade; Blomsterne gule, enkeltvis fra Bladhjørnerne. Juli. Gaar dybt med sine Rdder, ynder ikke Omplantning og maa helst formeres ved Frudsæd. Solrig varm Plads.

T. speciosum. Chile. Bladene 6-lappede. Skuddene klatrende. Blomsterne rde. August. Planter i Halvskygge paa lun Plads.

Tunica saxifraga. 20 cm. Udvikler talrige, tynde Skud med smalle, linieformede Blade. Blomstrer rigt og længe; Blomsterne blegrosa. Varieteten *fl. pl.* med dobbelte Blomster kan kun formeres ved Stiklinger. Planter i lodrette eller vandrette Klipperevner. Er tilbøjelig til at fryse bort om Vinteren.

Umbilicus chrysantha. Lille Asien. Nær beslægtet med *Sempervivum* og har ligesom denne en Roset af kdede Blade. Rosetterne udvikles i Mængde og er af en frisk lysgrn Farve; Blomsterne lysgule. Anvendelse som *Sempervivum*.

Valeriana celtica. Særlig at omtale paa Grund af den Vellugt, Planten er i Besiddelse af. Den hrer til de vanskelige at dyrke, af Vigtighed er det at have godt Dræn under Planten; Jorden, den plantes i, br bestaa af Mosejord og skarpt Grus. Planten er kun 5-10 cm. hj, er ganske glat og har gullige Blomster.

V. montana. 30 cm. Denne trives meget let, plantet i strre Spalter mellem Sten. Bladene udelte, Blomsterne blegde i ret store Halvskærme.

V. saxatilis. En lav Plante med aflangt spatelformede Grundblade og smalle Stængelblade. Blomsterne hvide. Rdderne dybtgaaende. Anbringes i smalle, dybe Revner i kalkholdig Jord.

V. supina. 5 cm. Tæppedannende. Bladene spatelformede, stilkede. Blomsterne blegde i tætte Hoveder. Formeres let ved Deling.

V. tripteris. Ligner meget *V. montana*, Stængelbladene er dog her tredelte.

Veronica Allioni. Skuddene lange, nedliggende med bredt elliptiske Blade.

V. aphylla. 5-8 cm. Skuddene meget korte, tæt samlede. Bladene ovale, randhaarede. Klaserne korte, bladløse, faablomstrede; Blomsterne violetblaa. Juni.

V. cuneifolia. Lille Asien. Skuddene rdlige, nedliggende, talrige, derved tæppedannende. Bladene omvendt ægformede, grovt savtakke, ligesom Stænglerne filtet-haarede. Blomsterne blegblaa. Taaler Sol og tr Vokseplads. Formeres let ved Deling.

V. Guthriana. Af hybrid Oprindelse, rimeligvis en Bastard mellem *V. saxatilis* og en ny-zelandsk buskagtig *Veronica*. Skuddene, som udvikles i Mængde, er oprette, tætbladede, i milde Vintre holder Lvet sig friskt, i strænge Vintre, eller i Foraarets ugunstige Vejr, afsvides det. Blomsterne mørkeblaa i Klase. Formeres særdeles let ved Deling og trives overalt paa Stenhjen.

V. prostrata. 20 cm. Blomsterne blaa. Juni.

V. repens. Skuddene nedliggende og halvt oprette, tætsiddende, saa at Planten danner meget tætte Tæpper. Bladene smaa, ovale, frisk grønne; Blomsterne bleglilla eller næslen hvide i faablomstrede, korte Klaser. Juni. Udmærket til Beklædning af smaa Stenknolde.

V. rupestris. Afghanistan. Skuddene svage, nedliggende, derved tæppedannende. Bladene lancetformede, noget savtakke. Blomsterne blaa, i lange, rigtblomstrende Klaser. Juni-Juli. En udmærket Plante til Beklædning af Skrænter.

[Illustration: Fig. 91. *Saxifraga oppositifolia*.]

V. saturejoides. Balkan. Tæppedannende. Bladene smaa, omvendt ægformede. Blomsterne i tætte, endestillede Klaser, lillablaa med røde Stvdragere. Maj.

V. saxatilis. Tæppedannende. Planten glat; Bladene ovale. Blomsterne lillablaa i Klaser. Juni-Juli.

De her nævnte *Veronica* trives gennemgaaende særdeles let og kan formeres ved Deling.

Viola biflora. Bladene nyreformede; Stænglerne oprette, men svage, med faa, rent gule Blomster. Ynder en halvskygget

Vokseplads med muldet, halvfugtig Jord.

V. calcarata. Bladene ægformede, de vre smallere; Blomsterne meget store, violblaa. Trives bedst i noget muldet Jord i Halvskygge.

V. cornuta. Stamformen for den i Haver nu saa udbredte Plante har lysblaa Blomster. Er meget taknemmelig og villig.

V. cucullatu. Nord Amerika. Har store, langstilkede Blade og store blaa, langstilkede Blomster.

V. jooi. Karpatherne. En lille, lav Art med nyreformede Blade og smaa, rdlige, stærkt vellugtende Blomster.

V. pedata. Nord Amerika. Er mærkelig ved sine dybt foddelte Blade. Blomstene ret store, blaa. Trives i let, fugtig Jord.

Wulfenia carinthiaca. Bladene aflangt ovale, lysgrnne, takkede i Randen. Blomsterne blaa, i et ensidigt, tæt Aks. Planter bedst imellem Sten paa de Volde, som flankerer Klfterne paa Stenhjen.

Lgvækster til Stenhjsanlæggene.

I foranstaaende Artsbeskrivelser af Stenhjsplanterne er Lgvæksterne ikke medtagne; den Anvendelse, man kan gre af disse Planter, er dog langt fra uden Betydning. Men dels er Antallet af brugelige Arter saa stort, at Beskrivelser af Arterne vilde fylde uforholdsmæssig meget, dels kan man med faa Ord give fælles Regler for Kulturen, saa at Beskrivelser af denne ved hver Art kun vilde blive Gentaalser.

Lgvæksterne (og Knoldvæksterne) er hovedsagentlig Foraars- og Efteraars-Planter med en kort Vækstperiode, de overjordiske Dele visner bort ret hurtigt. Kun enkelte blomstrer i Hjsommeren. Det gælder derfor om at anbringe dem saaledes, at den Plads, de har prydet med deres Blomster, ikke ligger ngen hen, naar disse og Plantens Lv er visnet bort. De maa altsaa sættes paa Steder, hvor andre Planter, der har en anden Udviklings- og Blomstringstid, allerede er anbragte. Foraarsblomstrende Lgplanter maa saaledes sættes mellem Planter, der har en ret sen Udvikling, udenomkring Planter, som udsender lange nedliggende Skud, der kan komme til at dække den Plads, Lgvæksterne har indtaget og under flade Krybbuske, der har sent Lvspring, og mellem hvis Grene, de kan skyde frem. Efteraarsblomstrende Lgvækster maa sættes indlem Planter, der har afsluttet deres Vækst tidligt paa Efter-sommeren, saa at de ved deres Blomster paany kan oplive denne Del af Stenpartiet. De fleste Lgvækster ynder en varm Vokseplads; flere af de tidligste Arter taaler dog at plantes under Træer, da den Skygge, disse

giver, medens Lgvæksterne blomstrer, ikke er af nogen Betydning, og disse sidste er bortvisnede til den Tid, Træerne giver Skygge.

[Illustration: Fig. 92. Saxifraga Rocheliana.]

Her et mindre Udvalg af Lg-og Knoldvækster, kun lavere Arter nævnes:

Allium Ostrowskianum. Blomster karmoisinrde.

Bulbocodium vernum. Blomster lilla.

Chionodoxa Luciliæ. Blomsterne blaa med hvid Midte. Marts-April. Man har Former med hvide og med rosa Blo.

C. sardensis. Blo. blaa. Marts-April.

Colchicum autumnale. Blo. rdlilla. *fl. albo* har hvide Blo. *fl. pl.* fyldte Blo.

C. speciosum. Blo. rdlilla, meget strre end hos *autumnale*.

C. variegatum. Blo. rdtærnede. "Tids"-Arterne blomstrer alle om Efteraaret. Lvet fremkommer det flgende Foraar.

Crocus aureus. Den alm. gule Krokus. Marts-April.

C. Imperati. Foraar. Spæd; Blo. hvide, udvendig med mrke Tegninger.

C. speciosus. Efteraar. Blo. blaalilla.

C. susianus. Foraar. Spæd. Blo, gule, udvendig med mrke Tegninger.

C. vernus. Den alm. Foraarskrokus. Blo. hvide, blaaviolette o. s. v.

C. zonatus. Efteraar. Blo. lyslilla. Den og *speciosus* egner sig til Plantning mellem Bregner, til hvis brune, visne Lv de staar udmærket.

Eranthis. Se foran i Artsbeskrivelserne.

Erythronium, "Hundetand". Af Arter kan nævnes:

E. americanum. Blo. gule.

E. dens canis. Blo. rosa eller hvidlige, enkeltvis.

E. grandiflorum.. Blo gule eller cremefarvede, ofte flere sammen.

G. albanus, "Vintergæk" ..

G. cilicicus.. Sent Efteraar.

G. Elwesii.. Vinter og tidligste Foraar.

G. Imperati.. Marts.

G. latifolius.. Tidligste Foraar.

G. nivalis.. Tidligste Foraar, heraf flere Varieteter bl. a fl. pl. med fyldte Blo. og efteraarsblomstrende Former.

G. Olgæ.. Sent Efteraar-Vinter.

G. plicatus.. April.

Alle Arterne har hvide Blomster med grnne Tegninger paa de indre Blomsterdæksblade.

Fritillaria camschatcensis.. Blo. sortviolette. Tidlig Sommer.

F. latifolia.. April-Maj.

F. meleagris. "Vibeæg" .. Blo. tærnede. fl. albo_ har hvide Blomster. April-Maj.

F. verticillata.. Blo. hvidlige, udvendig grnne. Maj.

Gagea, "Guldstjerne" .. Arterne har gule, regelmæssigt 6-delte Blomster. April.

G. lutea..

G. minima..

G. stenopetala..

Hyacinthus amethystinus.. Blo. blegblaa. Maj.

Iris.. Se Artsbeskrivelserne.

[Illustration: Fig. 93. *Sempeivivum*.]

Leucojum autumnale.. Blo. hvide med rosa Skær. Efteraar.

L. vernum, "Dorothealilie" .. Blo. hvide med gulgrnne Pletter. Marts. Planter bedst i Mængde mellem Smaabuske ved Foden af

Stenhjen.

Muscari botryoides, "Druehyacinth" .. Blo. lysblaa. April.
Varieteten *fl. albo* har hvide Blo.

M. comosum.. Blo. spredte, de nedre grnlige, de vre violette;
golde Blomster i Spidsen af Klasen. Maj.

M. comosum v. *plumosum*.. Blomsterne er omdannede til golde Blo.
Klasen stærkt forgrenet med violette Forgreninger. Senere end
Hovedarten.

Muscari moschatum.. Blo. grnliggule med violet, vellugtende.
Maj.

M. racemosum.. Blo. mrkeblaa.

Narcissus bulbocodium.. Blo. gule, tragtformede. April-Maj.

N. minor.. Blo. gule. Kan betragtes som en Dværgform af
"Paaskelilie" .. Trives godt i fugtige Lavninger.

N. triandrus.. Blo. hvide, noget hængende. April.

Ornithogalum umbellatum, "Fuglemælk" .. Blo. indvendig snehvide,
udvendig grnne. Planter kun hvor den kan faa Lov at brede sig.

Scilla festalis (= *S. nonscripta*). Blaa, hængende Blomster.
Planter kun i den nedre Del af Stenhjen mellem store Bregner
o.l. Steder (i "Skovbund").

S. sibirica.. Blo. rent blaa, noget hængende. April. Heraf en
hvidblomstret Var.

Triteleia uniflora.. Blo. regelmæssigt 6-delte, indvendig næsten
hvide, udvendig lilla. Maj.

Tulipa biflora.. Blo. grnlighvide, flere paa Stængelen.

T. Greigii.. Blo. cinnoberrde. Bladene brunplettede.

T. Kaufmanniana.. Blo. fdegule, udvendig rdlige. Den
tidligste af alle Frilandstulipaner.

T. Kolpakowskiana.. Blo. fra gule til hjrde, ofte med en mrk
Plet ved Grunden.

Smaabuske til Stenhjen..

Foruden de i den foranstaaende Planteliste omtalte svagt forveddede Planter, som *Dryas* og *Salix*, kan en Del Smaabuske, Krybbuske og Dværgbuske finde Anvendelse i Stenhjnsanlæggene. I det foregaaende er sagt, at Skygge over hele Anlægget eller Dele deraf, som den gives af store Træer, er uheldig og br undgaas; men da nogle Planter, som i deres Hjemstavn vokser i Klippeklfter paa Steder, hvor Solens Straaler ikke naar dem, er mtaalelige overfor direkte Sollys, maa man give dem en Vokseplads, hvor dette er mindsket i hj Grad. At anbringe nogle enkelte Buske ovenfor Grotterne er derfor en hensigtsmæssig Foranstaltning; man maa dog undgaa at plante Buske med overhængende Grene; slanke sjleformede *juniperus* eller andre Naaletræer af lignende Form svarer bedst til Hensigten. Men der findes ogsaa en ikke ringe Mængde Prydbuske af sluttet Vækst, hvilke med god Ret kan anbringes paa Stenhjen og da navnlig paa strre Anlæg. Bedst planter man disse Smaabuske paa Steder, hvor man finder, at Konstruktionen af Stenhjen er faldet mindre heldig ud, idet Buskenes fyldigere Former kan bidrage til at skjule noget af det mindre vellykkede i Opstillingen. Nogle Buske fordrer dog særlige Jordbundsforhold eller passer bedst paa anden Vokseplads (for Eks. paa Lyngpartierne).

Andromeda polifolia, "Rosmarinlyng" .. Bladene smalle, blanke, mrkegrnne, paa Undersiden hvidlige. Blomsterne blegrede. Lyngpartierne i disses fugtigste Del.

Arctostaphylos nevadensis og *A. uva ursi*, "Melbærris" .. den sidste vildtvoksende her i Landet, har nedliggende Grene med stedsegrnne Blade. Lyngpartierne.

Azalea amoena.. Stedsegrn med karminrde Blomster i April-Maj. Lyngpartierne.

Ogsaa de lvfældende Arter *A. mollis* og *pontica* med deres talrige Former kan paa store Stenhje plantes mellem stedsegrnne Planter.

Betula nana, "Dværgbirk" .. Lav og stærkt grenet med næsten kredsrunde Blade. Bedst paa Nordsiden af Anlægget og i Stensætningerne langs Klfterne.

Calluna vulgaris, "Hedelyng" .. Saavel selve Arten som de talrige Varieteter br have en Plads paa Stenhjen, paa Lyngpartiet. Varieteterne kan nu tælles i Snesevis. Man har dobbelt-blomstrede, hvidblomstrede og mrktviolette Former, endvidere Varieteter med meget kompakt Vækst eller med gulligt eller næsten gyldent Lvværk.

Cotoneaster horizontalis.. Grenene tæt vifteformet forgrenede med smaa, mrkegrnne Blade. Om Efteraaret tæt besat med

koralrde Frugter. Planten holder sig meget lav, men breder sig stærkt ud til Siderne. Ynder Sol.

._C. pyrenaica_. Grenene tæt nedliggende til Underlaget og flgende dette, voksende op over Sten eller andre Hindringer, de maatte træffe under Væksten. Bladene ovale. Blomsterne hvidlig-rosa.

._Cytisus purpurcus_. Blomsterne smudsigt karminrde. Meget blomsterrig.

[Illustration: Fig. 94. Veronica prostrata.]

._Daboecia polifolia_. Lvet er mrkegrnt, glinsende paa Overfladen, blegt paa Underfladen. Blomsterne violetrde eller hvide. Lyngpartierne.

._Daphne_. Planterne af denne Slægt har stærkt vellugtende Blomster.

._D. alpina_. Blomsterne hvide. Lyngpartierne.

._D. Blagayana_. Skuddene ganske vege, nedliggende. Blomsterne gullighvide, ret store. Planter i ikke for tr Mosejord.

._D. cneorum_. Svag af Vækst med nedliggende Grene. Blomsterne rde. Planter paa Klippeblokke i grusblandet Mosejord.

._D. laureola_. Stedsegrn. Blanke, glatte Blade; grnlige Blomster. Lyngpartierne.

._D. mezereum, "Pebertræ"_. Blomstrer tidligt om Foraaret inden Lvspring. Blomsterne blegrde. Lyngpartierne.

._Enantospation radiatum_. I Slægt med Guldregn. Blomsterne gule. Danner meget brede Buske; Grenene grnne.

._Erica, "Lyng"_. Bladene er hos alle Arter smalt linieformede eller naaleformede.

._E. carnea, "Foraarslyng"_. Lav af Vækst; danner efterhaanden meget brede, lave Buske. Allerede tidligt paa Efteraaret er de gulligrnne Blomsterknopper ansatte, de overvintrer og farves henad Foraaret rdlige for hen i April at udfolde sig. Blomsterne er rdliglilla eller hvide: .fl. albo_.

._E. cinerea_. Blomsterne purpurrde. Juli-August.

._E. stricta_. Har opret Vækst, vokser ret hurtigt og grener sig stærkt. Blomsterne rde om Eftersommeren, holder sig længe.

E. tetralix, "Klokkelyng" .. Bladene haarede, Blomsterne blegt rosenrøde.

E. vagans.. Har bred og fyldig Vækst. Blomstrer om Eftersommeren. Blomsterne af forskellige røde Nuancer.

Erica Arterne plantes paa Lyngpartierne. *E. tetralix* paa de fugtigere Dele.

Gaultheria procumbens.. Bladene smaa, blanke. Bærrene koralrøde.

G. shallon.. Bladene strøe end hos foregaaende, matte. Bærrene blaasorte.

Genista anglica.. Grenene nedliggende, tornede. Blomsterne gule.

G. pilosa.. Grenene nedliggende eller halvt oprette. Bladene noget silkehaarede. Blomsterne gule. Begge Arter plantes paa Lyngpartierne, den sidstnævnte paa trøer og mere sandet Jord end den første.

Hedera helix.. Forskellige Former af "Vedbend" _ kan plantes paa Stenhj. Her skal blot nævnes den ejendommelige Form: *conglomerata*., der vanskeligt trives paa flad Jord og maa have Stene eller Træer at lægge sig op over for ret at præsentere sig.

Hypericum calycinum, *H. patulum* og Bastarden mellem disse: *H. Moserianum* med Varieteten *tricolor*., der har brogede Blade, samt *H. lysimachioides*., har alle smukke, store, gule Blomster, den førstnævnte er stedsegrøn.

Juniperus communis.. Varieteten *suecica* har sjeleformet Vækst. *J. nana* meget lav Vækst, medens *J. prostrata*., der opfattes som en Varietet af *J. sabina* har Grenene strakte tæt hen ad Underlaget.

Kalmia angustifolia og *K. glauca*.. To smaa tætgreneede Buske med smalle Blade og karmoisinrøde eller lilla Blomster. Lyngpartierne.

Ononis aragonensis af lav Vækst har gule, *O. fruticosa* og *rotundifolia* karminrosa Blomster.

Pernettya mucronata.. Bladene er smalt ægformede, tilspidsede, stedsegrønne; Blomsterne hvide eller blegrøde; Frugterne røde. Lyngpartierne.

Philadelphus microphyllus bliver kun nogle faa Decimeter høj, den er af kompakt Vækst med smaa Blade og hvide, vellugtende

Blomster.

Phillyrea Vilmoriana.. Lav Busk med stedsegrønne, læderagtige Blade. Planter mellem Rhododendron o.l.

Pieris floribunda og *P. japonica*.. Tætgrenede, stedsegrønne Buske med hvide Blomster. Planter mellem Rhododendron.

Rhododendron, "Alperose".. Foruden de store Arter, der nu finder en saa udstrakt Anvendelse i Busketter, findes der en Del Arter, som fordrer en bedre Vokseplads, og som derfor passende kan anbringes paa Stenhje, dog vel egentlig kun paa strre Anlæg.

R. campanulatum.. Bladene tykke, læderagtige; Blomsterne lilla.

R. ferrugineum.. Bladene smaa, rustbrune paa Undersiden. Blomsterne kannoisirde. Denne og flgende vokser i Europas Alper.

R. hirsutum.. Ligner foregaaende, men Bladene er grønne paa begge Flader, haarede. Ynder Kalk.

R. camtschaticum.. Lvfældende. Blomsterne karminrosa.

R. præcox.. Er en Bastard mellem *R. dahuricum* og *ciliatum*., opstaaet i England. Blomstrer i Slutningen af Marts med rosenrde, vellugtende Blomster.

Saxifraga retusa.. Planten stærkt forgrenet, breder sig vidt ud; Grenene flgende Underlaget, vokser fladt henad Jorden og op over Stene, som ligger paa Plantens Vej i dens Vækst fremad; den egner sig derved udmærket til Beklædning af strre Flader. Lvet glinsende, lysgrnt.

[Illustration: Fig. 95. *Colchicum* og *Blechnum* i Dr. Brgesens Have i Hellebæk. Se Lgvækster og Bregner lil Stenhj.]

Skimmia laponica.. Bladene lysgrønne, læderagtige. Blomsterne hvide, Hanblomster og Hunblomster hver paa sin Plante. Bærrene hjrde. Lun Plads.

Veronica pinguifolia.. Ny Zeland. En lav, lille, buskagtig Art med bredt ovale, graagrønne Blade og blege, næsten hvide Blomster i kort Klase. Er haardfr, men br dog have en lun Plads og Dækning om Vinteren. Bregner til Stenhjsanlæg.

Bregner egner sig i særlig Grad til Plantning paa Stenhje. De smaa Arter plantes bedst i Revnerne mellem Stenene i Grottevæggene, de store egner sig til Masseplantning i store Grotter og Klfter samt til Skovbundsplantninger i de Busketter,

som maatte stde op til Stenhjen. Her et mindre Udvalg:

Adiantum pedatum fra Nord Amerika med sorte Bladstilke og findelt Lv skal have Skygge og muldet, fugtig Jord.

Asplenium adiantum nigrum. I Grottevægge i Halvskygge.

A. ruta muraria. I smalle Klipperevner eller i Mure. Sol.

A. septentrionale. Lvet er spaltet i lange, smalle Afsnit.

A. trichomanes. Bladstilke sorte, Bladafsnittene rundagtige.

A. viride. Ligner foregaaende, men har grnne Bladstilke. De tre sidstnævnte behandles som *A. adiantum nigrum*.

Athyrium filix foemina, af hvilken der findes Snesevis af Varieteter og Former, passer bedst til Skovbundsplantninger og til Grotter.

Blechnum, "Kambregne", har enkelt fjersnitdelte Blade.

B. penna-marina. Lvet temmelig kort. Planten breder sig og danner sammenhængende Tæpper. Planter i Halvskygge.

B. spicant. Vildtvoksende her i Landet. Bladene lange, de frugtbare længere end de golde og mere oprette. Planter i Skygge eller Halvskygge imellem Sten i muldet Jord helst tæt ved rindende Vand.

Botrychium lunaria, "Maanerude". Planter i sandet Lyngjord paa Lyngpartierne.

Ceterach officinarum har enkelt fjersnitdelt Lv med tæt rustfarvet Skælklædning paa Bladenes Underside. Planter mellem Sten i Sol.

Cryptogramme crispa. Lvet frisk lysgrnt, meget fintdelt. Planter imellem lse Sten, hvor der er rigelig Fugtighed til Stede.

Cystopteris fragilis. Danmark. Med findelt Lv. Planter i Grottevægge.

Dryopteris filix mas. Anvendes som *Anthyr. filix foemina*.

Ogsaa af denne Art eksisterer en Mængde Varieteter.

Dryopteris Linnæana (= *Polypodium dryopteris*). Bladene triangulære i Omkreds, fintdelte, lysgrnne. Halvskygge. (Se om

andre *Dryopteris* i Vandplanteafdelingen).

Ophioglossum vulgatum, "Slangetunge" .. Bladet udelt, tungeformet med et smalt, opret Frugtblad. Planter i sandblandet Lyngjord. Fugtig Plads.

Osmunda cinnamomea og *O. Claytoniana*., begge fra Nord-Amerika er meget smukke Bregner, beslægtede med den danske "Kongebregne" .. (Se Vandplanteafdelingen). Planter i store Klfter og Grotter.

Polypodium vulgare, "Engelsd" .. Vor almindeligste Stengærde-Bregne. Planter i Grottevægge. Af denne findes flere Varieteter bl.a. *cambricum* med stærkt delte Blade.

Polystichum aculeatum.. Har smukt fintdelt Lv. Heraf findes en Mængde fortrinlige Varieteter. Planter mellem Stenene paa de Volde, der flankerer Klfterne paa Stenhjen.

P. lonchitis.. Planter paa Afsatser paa lodrette Grottevægge med rigelig Plads til Rødderne og megen Muld for disse at brede sig i.

Scolopendrium officinarum, "Hjortetunge" .. Har udelte, tungeformede, friskgrønne Blade. Heraf mange Varieteter med krusede og hanekamformede Blade. Anvendes som de to foranførte Arter.

Struthiopteris germanica, "Strudsvinge" .. Har de oprette Blade regelmæssigt ordnede, saa at de tilsammen danner en stor Tragt; Planten kaldes derfor ogsaa "Kurvbjerg" .. Skygge og halvfugtig Vokseplads med muldet Jord.

Woodsia alpina og *ilvensis* har fintdelt Lv. Det er temmelig smaa Bregner. Planter i Revner mellem Sten paa Nordsiden af Stenhjen eller i Grottevægge.

LITTERATUR OM STENHØJE.

For dem, som maatte ønske at sætte sig grundigere ind i Dyrkningen af Stenhjæplanter, anbefales følgende Skrifter paa fremmede Sprog:

Reginald Farrer.: My rockgarden.

Reginald A. Malby.: The story of my rockgarden.

W. Robinson.: Alpine flowers for gardens.

Max Kolb.: Die europäischen und überseeischen Alpenpflanzen.

Erich Wocke: Die Alpepflanzen in der Gartenkultur der Tiefländer.

F. Correvon: Les plantes des montagnes et des rochers.

Disse Værker er til Dels benyttede ved Udarbejdelsen af nærværende Bog,

Vandplanter behandles bl.a. i nedennævnte Bøger:

W. Tricker: The Water Garden.

Gertrude Jekyll: Wall and Water Gardens.

W. Mnkemeyer: Die Sumpf- und Wasserpflanzen.